

Inspiracions divines

La presència de la mitologia grega en la literatura i en l'art

*Marta López Padilla
2n BATXILLERAT C
Maristes Valldemia
Tutor: Joan Bracero
Curs: 2012-1023*

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ	4
1. QUÈ ÉS LA MITOLOGIA?	6
2. TEOGONIA	7
2.1. Del Caos als primers Olímpics	7
2.2. Prometeu i l'origen de l'home	9
2.3. La teogonia en la literatura	10
2.4. La teogonia en l'art	15
3. DÉUS	23
3.1. ZEUS	23
3.1.1. Metamorfosis	23
3.1.2. Descendència	41
3.1.3. Zeus en la literatura	42
3.1.4. Zeus en l'art	44
3.2. AFRODITA	46
3.2.1. Amors/Descendència	46
3.2.2. Mites	48
3.2.3. Afrodita en la literatura	48
3.2.4. Afrodita en l'art	51
3.3. HEFEST	56
3.3.1. Descendència	56
3.3.2. Mites en els que participa	56
3.3.3. Hefest en la literatura	57
3.3.4. Hefest en l'art	58
3.4. ARES	60
3.4.1. Descendència	60
3.4.2. Mites en els que participa	61
3.4.3. Ares en la literatura	62
3.4.4. Ares en l'art	62
3.5. ATENEA	63
3.5.1. Mites en els que participa	64
3.5.2. Atenea en la literatura	65
3.5.3. Atenea en l'art	67
3.6. HERA	69
3.6.1. Descendència	69
3.6.2. Mites en els que participa	70
3.6.3. Hera en la literatura	71
3.6.4. Hera en l'art	73
3.7. POSIDÓ	74
3.7.1. Amors/Descendència	74
3.7.2. Mites en els que participa	75
3.7.3. Posidó en la literatura	75
3.7.4. Posidó en l'art	76
3.8. HADES	77
3.8.1. Descendència	77
3.8.2. Mites en els que participa	77
3.8.3. Hades en la literatura	78
3.8.4. Hades en l'art	81
3.9. HERMES	83
3.9.1. Descendència	83
3.9.2. Mites en els que participa	84
3.9.3. Hermes en la literatura	85
3.9.4. Hermes en l'art	86
3.10. APOL·LO	87
3.10.1. Amors/Descendència	88
3.10.2. Mites en els que participa	90
3.10.3. Apol·lo en la literatura	91
3.10.4. Apol·lo en l'art	94
3.11. ARTÈMIS	96
3.11.1. Mites en els que participa	96

3.11.2. Artèmis en la literatura.....	98
3.11.3. Artèmis en l'art.....	99
3.12. DEMÈTER.....	100
3.12.1. Descendència.....	100
3.12.2. Mites en que participa.....	101
3.12.3. Demèter en la literatura.....	101
3.12.4. Demèter en l'art.....	101
3.13. HÈSTIA.....	103
3.13.1. Mites en que participa.....	103
3.13.2. Hèstia en la literatura.....	103
3.13.3. Hèstia en l'art.....	104
3.14. EROS.....	104
3.14.1. Mites en els que participa.....	105
3.14.2. Eros en la literatura.....	106
3.14.3. Eros en l'art.....	108
4. HEROIS.....	111
4.1. HERÀCLES.....	111
4.1.1. Els 12 treballs.....	112
4.1.2. Heràcles en la literatura.....	118
4.1.3. Heràcles en l'art.....	120
4.2. PERSEU.....	123
4.2.1. Perseu i Medusa.....	123
4.2.2. Perseu en la literatura.....	125
4.2.3. Perseu en l'art.....	127
4.3. ÈDIP.....	130
4.3.1. Èdip, l'Esfinx i el compliment de la profecia.....	130
4.3.2. Èdip en la literatura.....	132
4.3.3. Èdip en l'art.....	132
4.4. TESEU.....	133
4.4.1. Els tributs, el laberint i el Minotaure.....	134
4.4.2. Teseu en la literatura.....	135
4.4.3. Teseu en l'art.....	138
4.5. JASON.....	140
4.5.1. El velló d'or.....	140
4.5.2. Jason en la literatura.....	141
4.5.3. Jason en l'art.....	144
4.6. AQUIL·LES.....	145
4.6.1. La guerra de Troia i el taló d' Aquil·les.....	145
4.6.2. Aquil·les en la literatura.....	146
4.6.3. Aquil·les en l'art.....	148
5. ODISSEA: ULISSES I EL CAMÍ CAP A ÍTACA.....	151
5.1. ELS CICONS.....	151
5.2. ELS LOTÒFAGS.....	151
5.3. POLIFEM.....	151
5.4. EOL.....	152
5.5. ELS LESTRÍGONS.....	153
5.6. CIRCE.....	153
5.7. TIRESIAS.....	153
5.8. LES SIRENES.....	154
5.9. ELS TOROS SAGRATS D' HELIOS.....	154
5.10. CALIPSO.....	155
5.11. NAUSICAA.....	155
5.12. ARRIBADA A ÍTACA.....	156
5.13. Ulisses en la literatura.....	157
5.14. Ulisses en l'art.....	161
6. NARRACIÓ: L'ORFEU CONTEMPORANI.....	166
7. MITOLOGIA EN EL MUSEU DEL PRADO.....	183
CONCLUSIÓ.....	184
ANNEX: LA MITOLOGIA EN LA VIDA QUOTIDIANA.....	185
BIBLIOGRAFIA.....	191

α INTRODUCCIÓ

Fa 3 anys vaig escollir una assignatura optativa que s'anomenava *Mitologia grecoromana*. Ja havia sentit a parlar abans de tot el món grec i romà, i els Déus eren un dels temes preferents en aquella època. Tot i això, mai m'havia interessat més enllà de la simple curiositat. Va ser en aquella assignatura, des que vaig sentir per primer cop "*Al principi, només existia el Caos*" fins a saber-me tots els Déus de l'Olimp i les seves gestes, quan em vaig adonar que m'havia obert les portes d'un món nou per mi. De sobte em veia interessada en aquells personatges que anys enrere havien venerat milers de persones, en les llegendes i els mites sorgits i en les criatures fantàstiques que habitaven els boscos. A l'hora d'estudiar veia que no se'm feia gens difícil recordar-me del temari ja que ho veia com un conte o un llibre fantàstic que s'explica als nens petits abans d'anar a dormir. Fins i tot em feia il·lusió quan veia una pel·lícula o un llibre on es feia referència a algun déu o mite grec.

És per això que quan va arribar el dia d'escollir el tema del treball ràpidament em va venir al cap fer-lo sobre mitologia. No sabia com enfocar-ho ni què estudiar o analitzar, només sabia que en el meu treball no hi podia faltar. Tot i els dubtes inicials, finalment vaig trobar el tema adequat per tractar. Com he dit anteriorment, tan en llibre com en pel·lícules veia referències mitològiques. Va ser precisament això el que em va fer pensar: *Per què no fer-ho sobre com està present la mitologia en la literatura?* Una vegada decidit el que faria, també vaig afegir l'art i totes les obres mitològiques al paquet de la literatura, acabant de formar el que seria el meu treball. La hipòtesi del meu treball és que la mitologia s'ha mantingut viva des de la Grècia antiga fins als nostres temps. Amb aquest treball vull demostrar que sempre ha sigut un tema d'inspiració tan per a escriptors com per a artistes.

Al poc de començar la recerca bibliogràfica ja em vaig adonar que la immensitat de les obres literàries i artístiques relacionades amb la mitologia eren tantes que no les podria incloure totes. Llavors vaig decidir canviar una mica el rumb del treball: explicar la mitologia grega (Déus, herois, etc.) i dintre de les explicacions introduir les obres que trobés relacionades amb aquell mite. Mai podria apuntar totes les obres que parlen, per exemple, de Zeus, però sí que podria posar almenys les més significatives. En el cas de les pintures passava el mateix. Tot i això, ràpidament vaig trobar llibres que em van ajudar moltíssim, bastant complets i que contenien una llarga llista de llibres i de pintures.

Després d'això, la part pràctica va venir gairebé sola. Les pintures mitològiques són molt més conegudes que les obres escrites i em permetien molt més joc. El Museu del Prado em va venir al cap immediatament. Mai hi havia estat, però sabia que hi havia una gran col·lecció de pintures mitològiques, sobretot d'artistes de gran prestigi com Rubens, Rembrandt o Velázquez. Vaig anar personalment a veure-les a Madrid i vaig escollir unes deu obres per comentar en una pàgina web. Per una altra banda, vaig decidir començar a escriure una història basant-me en un mite. Vaig escollir el mite d'Orfeu i el vaig adaptar al temps actual. D'aquesta manera, del no-res em van aparèixer dos pràctiques completament diferents,

cadascuna fent referència a una part del tema que havia escollit (art per una banda i literatura per l'altre).

A mesura que anava redactant el treball em vaig topar amb un problema: la quantitat de fotografies que necessitava posar per les pintures relacionades amb cada apartat era massa gran pel treball imprès, no només pel nombre sinó per la quantitat de pàgines del treball i la tinta que necessitaria. Gràcies als consells del meu tutor vaig decidir no incloure-les al treball imprès i ficar-les només al digital. D'aquesta manera, al treball imprès només apareixerà l'apartat de literatura mentre que al treball digital estaran les dues parts, literatura i art, completes. A l'Índex he fet constatar aquest problema posant en cursiva l'apartat de l'art per tal d'indicar que al treball imprès no apareix però que sí que està present en el format digital. Per aquest motiu, la numeració en el treball imprès varia respecte la del format digital.

En definitiva, en aquest treball trobareu un recull de poemes, narracions, obres de teatre, pintures i escultures que al llarg dels segles han anat reflectint les històries i els mites que jo explico en aquest treball, i un annex on intento demostrar que en la nostra vida diària estem envoltats de mitologia.

α QUÈ ÉS LA MITOLOGIA?

La mitologia és el conjunt de mites i llegendes que formen part d'una cultura concreta. Aquests mites busquen donar una resposta a preguntes transcendents, com l'origen del món i la creació de l'ésser humà o els orígens dels costums, rituals o formes de viure d'aquella cultura. Estan narrats d'una manera simbòlica, situats en un temps i espai diferents al nostre i els seus protagonistes són éssers i criatures fantàstiques com déus, herois o monstres de tota mena.

En el cas de la mitologia grega, els déus es representaven de forma antropomòrfica. Eren físicament semblants als éssers humans però la seva bellesa era molt superior i compartien els mateixos sentiments (amor, odi, gelosia...). La majoria vivia al mont Olimp, bevent i menjant nèctar i ambrosia. Autors com Ovidi, Homer i Hesíode van relatar en els seus llibres les vivències d'aquests déus i les seves relacions amb humans i herois. Tal com diu Jacques Rouband: *"No són només relats. Contenen el tresor de pensaments, formes lingüístiques, imatges cosmològiques, preceptes morals, etc. que constitueixen l'herència comuna dels grecs de l'època preclàssica"*.¹

La mitologia grega va ser durant molts segles el centre de totes les coses. La vida dels grecs girava entorn de la mitologia i la tenien profundament arrelada. Cada ciutat venerava a un déu o a més d'un, construint temples i muntant festivals en honor seu. Tot i que al llarg dels segles els descobriments científics i filosòfics van començar a refutar les explicacions que els mites donaven de la realitat, els mites han continuat vius a través dels milers d'autors que han reflectit en les seves obres totes aquestes històries fantàstiques. A dia d'avui, el rastre de la mitologia grega segueix present en el nostre dia a dia: el nom dels planetes i de la majoria d'objectes estel·lars, expressions i dites populars, noms de malalties, etc.

---

¹ VERNANT, Jean-Pierre, *El universo, los dioses, los hombres. El relato de los mitos griegos*, Ed. Anagrama, Barcelona, 2000, pág. 12

α 2. TEOGONIA

La paraula teogonia prové del grec Θεογονία, que significa “Origen dels déus”. Tal com diu el seu propi nom, la teogonia intenta explicar d’ on provenen els déus, quin és el seu origen, per mitjà dels mites.

Hesíode recull aquesta història en *la Teogonia* i relata l’origen dels déus des del Caos fins als primers déus Olímpics.

2.1. Del Caos als primers Olímpics

Segons la teogonia, al principi només existia el Caos. El Caos no és una divinitat en si, és quelcom que ja existia abans de l’aparició de la primera generació de déus. Tampoc té cap forma ni descripció específica, és només “allò” que ja existia des del principi. El buit. El no-res. És precisament del Caos d’ on sorgeix la primera divinitat, deessa mare de totes les criatures: Gea, la Terra. A diferència del Caos, Gea ja té una forma específica, ja és quelcom. Encara no és una divinitat antropomòrfica. De l’interior de Gea sorgeixen Urà, el Cel; i Pontos, el Mar. De la mateixa manera que Gea ha sorgit del Caos, Urà i Pontos sorgeixen de Gea sense haver sigut fecundada abans.

Gea no és la única que sorgeix del Caos. Amb Gea apareixen també Nix (la Nit), l’Éreb (l’obscuritat en estat pur), l’Éter (la llum celestial divina i pura) i Hémera (el Dia).

De la unió entre Urà i Gea (“el Cel i la Terra”) neixen unes criatures predecessores dels primers déus Olímpics: els Titans (Oceà, Iapet, Crios, Ceo, Hipeirón i Cronos) i les Titànides (Temis, Mnemòsine, Tetis, Tia, Febe i Rea). Però no és la única descendència. Del ventre de Gea també broten unes criatures monstruoses: els tres Ciclops Brontes, Estéropes i Arges, que només tenien un sol ull i als quals se’ls atribueix la creació del tro, el llampec i el llamp respectivament i els tres Hecatonquirs Coto, Briareo i Giges, éssers gegantins amb 50 caps i 100 braços.

Però un cop fecundats i crescuts, no van poder sortir del ventre de la seva mare. Urà restava ajagut en Gea, en una etapa en que Cel i Terra estaven units, i impedia que sortissin a l’exterior. Gea, farta de suportar la pressió de tantes criatures dintre seu, ordeix un pla en contra d’Urà. Demana als seus fills que col·laborin en aquesta tasca, però només Cronos, el tità més jove però el més valent i decidit, l’ajuda. La deessa mare li entrega un *harpé* (una espècie de falç) perquè en el moment que Urà s’ajunti amb Gea per procrear el castrí. D’aquesta manera Cronos separa el cel de la terra i els Titans i la resta de descendència de Gea aconseguen sortir del ventre de la deessa. A la vegada que allibera als seus germans, la castració d’Urà genera descendència provinent de la sang que cau: les Erinies (*divinidades de la venganza por delitos cometidos contra consanguíneos*), els Gegants (*esencialmente guerreros, encarnan la violencia bélica*)² i les Meliades, tots tres relacionats amb la violència i el càstig. Per altra banda, l’esperma que cau al mar fa néixer a la deessa de l’amor: Afrodita.

---

² VERNANT, Jean-Pierre. *El universo, los dioses, los hombres. El relato de los mitos griegos*. Editorial Anagrama, Barcelona, 2000, pág. 24

Una vegada castrat Urà, Cronos es converteix en el nou sobirà junt amb la seva germana Rea. Ell i els seus germans els Titans són la primera generació de déus, els precedents dels primers olímpics. Tot i haver-se enfrontat al seu pare per l'abús que exercia, Cronos serà igual o pitjor que ell. Encadena els seus germans Cíclops i Hecatonquirs al món infernal i porta a terme un pla contra la descendència que tindrà amb Rea per evitar que es compleixi la predicció de la seva mare Gea: un dels seus fills el destronarà. D'aquesta manera, així com neixen els seus fills els devora i els introdueix en el seu ventre. Però Rea, cansada que Cronos devorés els seus fills, du a terme un pla per enganyar-lo. Quan està embarassada del sisè fill, Zeus, el pareix clandestinament a Creta a esquenes de Cronos i l'entrega a les Náyades, que s'encarregaran de criar-lo. No obstant, Cronos és un déu i pot sentir el plor del nadó en qualsevol lloc del món. És per això que Rea demana als Curetes que ofeguin els plors amb el soroll de les seves armes, danses i cants. Una vegada amagat a Zeus del seu pare en un lloc segur, Rea continua amb la segona part del pla. Cronos sabia que Rea estava embarassada i necessitava enganyar-lo perquè el veiés. És llavors quan embolcalla una pedra amb bolquers i l'entrega a Cronos perquè se'l mengi.

Quan Zeus creix vol alliberar els seus germans de la panxa del seu pare igual que, irònicament, Cronos va fer amb els Titans. La història es torna a repetir: el fill guanya al pare. Zeus, amb l'ajuda de Metis, li dóna un beuratge que provoca que vomiti als seus germans Hèstia, Poseidón, Hades, Deméter i Hera. Però la victòria no l'aconseguirà tan fàcilment. Cronos, juntament amb els Titans, s'enfronten contra Zeus i els seus germans donant pas a la Titanomàquia.

La Titanomàquia

La Titanomàquia o la guerra dels Déus és bàsicament un enfrontament entre dos bàndols per tal d'aconseguir la sobirania: Cronos i els Titans per una banda, ubicats al mont Otris i Zeus i els seus germans per l'altra, al mont Olimp. S'enfronten en una batalla que semblen no tenir guanyador, mantenint la balança equilibrada. Llavors, què és el que fa que finalment guanyin els olímpics?

Per una banda, l'ajuda de Prometeu, fill del tità Iapet i de l'oceànide Clímene (o també anomenada Àsia), que li proporciona l'astúcia, cosa que li permet maquinari plans i preveure els resultats.

Per l'altra, l'ajuda dels Cíclops i Hecatonquirs que Cronos havia tancat al Tàrtar i els quals Zeus allibera del seu empresonament. Com a agraïment, aquests ofereixen la seva participació en la batalla contra Cronos i els Titans, però a canvi d'assegurar-se la immortalitat. Una vegada que Zeus els promet la immortalitat, els Cíclops aporten un element clau per la victòria dels olímpics: el llamp. Els Hecatonquirs per la seva banda aporten la força i la potència necessàries per acabar amb els contrincants.

Amb aquests dos elements Zeus aconsegueix derrotar als Titans. Una vegada derrotats, aquests són enviats al Tàrtar com a càstig. Posidó s'encarrega de crear una barrera per tal que no escapin i Zeus col·loca als Hecatonquirs com a vigilants. Tot i això, un dels càstigs més

coneguts que va imposar Zeus va ser el d'Atles, fill del tità Iapet i de l'oceànide Clímene, germà de Prometeu: el de sostenir la Terra sobre les seves espatlles eternament. Igual que castiga, també sap recompensar a tots aquells que han lluitat al seu costat, fins i tot a aquells que enmig de la batalla s'han canviat de bàndol per participar amb ell, com és el cas de l'Éstige.

Però tot i que Zeus ja ha aconseguit la sobirania, la pau encara no ha arribat. Quan tot sembla haver acabat, neix una nova monstruosa criatura fruit de la unió de Gea amb el Tàrtar: Tifó. És a partir de llavors quan Zeus s'enfronta a dos batalles més abans de consolidar del tot la seva sobirania: la batalla contra Tifó i la Gigantomàquia. Al acabar-les amb èxit, es reparteix el món amb els seus germans Hades i Posidó: ell es quedarà regnant l'Olimp, Posidó el mar i Hades l'Inframón.

2.2. Prometeu i l'origen de l'home

Com van aparèixer els primers éssers humans? La versió més coneguda és la de la creació de l'home per part de Prometeu, fill del tità Iapet i la oceànide Clímene. Es diu que va modelar amb fang uns éssers basant-se en el model dels déus, és a dir, a imatge i semblança seva, i amb ajuda de la deessa Atenea va donar vida a la seva creació. Prometeu va ensenyar a aquelles criatures seves a fer ús dels recursos que la Terra els oferia: el foc, els animals, els metalls, els aliments, etc. Van viure sense problemes durant molts anys amb els déus de l'Olimp, però a causa d'un engany de Prometeu, la desgràcia es va desencadenar sobre aquells homes. Què va succeir?

En una ocasió, els homes volien oferir un bou com a sacrifici per a Zeus. Van cridar a Prometeu perquè decidís quina de les parts de l'animal es donaria com a sacrifici. L'astut Prometeu va aconsellar-los que fessin dos porcions: en una muntanya van col·locar els ossos tapats amb el greix del bou i en l'altre la carn, coberta pels budells i els intestins de l'animal. Com era d'esperar, Zeus va escollir la muntanya coberta amb el greix, que era més agradable a la vista i semblava que contenia la millor part. A partir d'aquell moment, la part escollida pel déu seria la part que s'utilitzaria pels sacrificis. Enfurismat per l'engany de Prometeu, va castigar als homes traient-los el foc, essencial per cuinar els aliments.

Prometeu, tossut i incansable, va desafiar a Zeus per segona vegada anant a l'Olimp a robar el foc sagrat del carro d' Hèlios, el déu del Sol, i portant-lo de nou a les seves criatures. Aquest cop el càstig va ser doble: per una banda, va castigar a Prometeu encadenant-lo a una roca del Cauques on patirà una tortura eterna per part d'una àguila que li devorà el fetge cada matí i que, al ser ell immortal, se li regenerarà durant la nit. Per l'altre banda, va castigar als homes enviant-los a "una bella calamitat", com diu Antonio Ruiz de Elvira en el seu llibre *Mitología clásica*: la dona. Zeus va ordenar la seva creació a Hefest i amb ajuda d' Atenea, les Hores, les Gràcies, Afrodita i Hermes, confecciona a la primera dona: Pandora. Segons una primera versió, Zeus li va entregar la famosa caixa abans de presentar-se davant d' Epimeteu, el germà de Prometeu. Altres versions diuen que la caixa ja estava allà. En tot cas, envien a Pandora a la Terra i Epimeteu s'enamora d' ella al instant i la pren per esposa. Tot i les advertències de no obrir la caixa, la curiositat de Pandora va guanyar i va obrir-la per comprovar el seu contingut.

De la caixa van sortir tots els mals de la humanitat i a dins només va quedar-hi l'esperança, deixant lliures les desgràcies que assotarien a la humanitat per la resta de la seva existència. Però la història no acaba aquí. Zeus segueix observant als homes de ben a prop i no li agrada el seu comportament. Temia que es fessin més forts i fossin una amenaça per la seva supervivència. D'aquesta manera, provoca una gran diluvi que posi fi a la seva existència amb l'ajuda del seu germà Posidó. Els únics supervivents al diluvi són Deucalió i Pirra, els fills respectius de Prometeu i Epimeteu, que havien construït una arca per tal de sobreviure al diluvi gràcies al consell que Deucalió va rebre del seu pare. Durant 9 dies l'aigua no deixa de caure, inundant cada pam de terra i ofegant a tots els homes. Un cop finalitzat, Deucalió i Pirra ofereixen un sacrifici a Zeus per donar les gràcies d'estar vius. Aquest els ofereix la possibilitat de demanar qualsevol cosa i ells supliquen que la raça humana sigui restablerta. Gràcies al consell de la titànide Temis, agafen les pedres que es troben al terra i les llencen cap enrere. De les pedres que llençava Deucalió van brotar homes i de les llençades per Pirra, dones. La raça humana tornava a habitar la Terra per sempre.

2.3. La teogonia en la literatura

La teogonia no és un tema gaire tractat en la literatura. Els poemes o llibres sobre aquest episodi són escassos.

Sobre Cronos hi ha un poema que descriu els seus actes a la perfecció. És un sonet de Francisco Álvarez Hidalgo de l'any 1998 que explica des de el vaticini que un dels seus fills el destronarà i la posterior ingesta dels seus fills (2 quartets) fins a la guerra que es produirà entre els seus fills i els Titans pel poder (2 tercets).

Cronos/Saturno

*En nieblas de futuro adormecido,
**un hijo habrá de despertar un día
que despedazará la tiranía
del padre, en lentos siglos sumergido.***

***Cronos, por el augurio precavido,
tras los bloques del tiempo es su vigía,
y en aras de su megalomanía
devora cada nuevo hijo nacido.***

***Déspotas vinculados al gobierno
inmolarán sus hijos en la guerra,
persiguiendo una estúpida ambición.***

*Y extenderán la furia del infierno
a la sangrienta y calcinada tierra,
y esa será su gloria y su blasón.*

Però sens dubte el personatge de la teogonia que més ha inspirat als escriptors de tots els temps ha sigut Prometeu. Entre les obres que ha inspirat destaquem:

- α *Prometeu encadenat d' Esquil* (524-456 aC). Està basat en el mite de Prometeu. Explica com Zeus encadena a Prometeu a una roca del Cauques per haver-li robat el foc i haver-lo entregat als humans. Però Prometeu té un as en la màniga: és l'únic que coneix la veritat sobre la profecia que diu que naixerà una criatura que destronará a Zeus i es nega a dir-la.

*HERMES: -A ti, hábil embaucador, espíritu de hiel, ofensor de los dioses, que has librado a los efímeros sus privilegios, a ti, **ladrón del fuego**, me dirijo. Mi padre te ordena que hables, **que declares cuáles son estas b o d a s que agitas como un espantajo y por quién debe ser él derribado del poder.** Habla y hazlo sin enigmas; explícalo con todo detalle y no me obligues a volver, Prometeo. No es así como se aplaca a Zeus.*

*PROMETEO:-¡Has hablado en verdad solemnemente y en un tono lleno de soberbia, como conviene a un lacayo de los dioses! Jóvenes sois y joven es el poder que ejercéis, y creéis habitar un castillo inaccesible al dolor. Sin embargo, yo he visto ya arrojar de él a dos monarcas. Al tercero, al que reina hoy, han de verlo también mis ojos derribado, con mayor violencia aún y con mayor ignominia. Ya puedes ver, pues, que no temo ni tiemblo de terror ante los nuevos dioses. Antes estoy muy lejos de ello. Ve, pues, apresúrate y desanda el camino que ha traído hasta aquí. **Nada has de saber de lo que me preguntas***

- α *Prometeu desencadenat* de **Percy Bysshe Shelley** (1792-1822). Relata l'encadenament de Prometeu a una roca com a càstig per haver donat el foc als humans. Durant el dia, una àguila devora el seu fetge que es regenera per la nit. És el mateix mite d'Esquil però que Shelley utilitza per reflexionar sobre la lluita entre el bé i el mal o la relació de l'home amb les forces de la naturalesa i l'enigma de la Creació.³

*Este es el día, bajo la maldición terrestre,
en que se abre el abismo para la tiranía
del Cielo, y la Conquista cae cautiva al vacío.
Y el Amor, desde el trono augusto levantado
En la gran esperanza del sabio corazón [...]
Surge y envuelve al mundo con alas protectoras [...]
Esto, como tu gloria, Titán, es ser benévolo,
Grande, feliz, hermoso y libre; es sólo esto
la Vida, la Alegría, el Imperio y el Triunfo.*

- α *Frankenstein o el modern Prometeu* de **Mary Shelley** (1797-1851) A diferència dels dos anteriors, aquest llibre no relata el mite de Prometeu, sinó que el personatge principal, el doctor Víctor Frankenstein, té un cert paral·lelisme amb el personatge mitològic. Els dos són creadors de vida, Prometeu ha creat als humans

³ Font: <http://es.shvoong.com/books/422920-prometeo-liberado/> La fuente mundial de críticas y reseñas

i el doctor al monstre. A més a més, tot i que el seu desenllaç és diferent els dos acaben sent castigats: Frankenstein per la seva pròpia creació i Prometeu per Zeus al intentar protegir el que havia creat.

En una lúgrube noche de noviembre llegué al término de mis esfuerzos. Con una ansiedad agónica, dispuse a mi alrededor los instrumentos que me permitieron infundir una chispa vital a aquel ser muerto, que yacía a mis pies.

Era la una de la mañana y mi candil estaba casi consumido cuando gracias a su tenue resplandor contemplé como los ojos amarillentos de mi obra comenzaban a abrirse, al mismo tiempo que inspiraba profundamente. Un movimiento compulsivo hizo mover sus extremidades.

- α *Prometeu* de **Pere Coromines** (1870-1939). És el tercer llibre d'una trilogia anomenada *Les dites i facècies de l'estrenu filantrop En Tomàs de Bajalta*. La manera com tracta el mite de Prometeu és semblant a la de Mary Shelley: no es dedica a explicar-lo, sinó que el fa servir com a rerefons de la història, creant paral·lelismes entre el mite i la història que explica. En el cas de Coromines l'argument està situat a inicis del segle XX en plena revolució social. En *Prometeu* el protagonista és portat a la recerca de la redempció del poble abraçant el món obrer en ebullició.⁴ El mite de Prometeu el trobem reflectit en aquesta història a través de metàfores: el foc s'utilitza com a símbol de la cultura i el saber alliberadors; Zeus és el capital; els obrers són els fills de Deucalió; els savis són els Titans que lluiten contra Zeus i Tomàs de Bajalta és Prometeu. D'aquesta manera, "Prometeu" (Tomàs) és l'encarregat de robar el "foc" (el saber) i entregar-lo als "fills de Deucalió" (els obrers) per enderrocar el "capitalisme" (Zeus).
- α *El nou Prometeu encadenat* d'**Eugeni Ors** (1881-1954). Tragèdia teatral que relata el mite de Prometeu seguint la història explicada per Esquil en el seu *Prometeu encadenat*. Cada personatge de la tragèdia representa una cosa: Prometeu representa "el Treball". Els dos grups d'amigues que acompanyen a Prometeu al llarg de l'obra "la Feminitat i el Feminisme". Oceà és "el Polític", embaucador i traïdor. El Tirà és Pugi i Cadafalch, president de la Mancomunitat de Catalunya en la època en que Eugeni d'Ors escriu el llibre. Io "la Intel·ligència. Fam i Força, instruments que utilitza la burgesia per sotmetre als seus treballadors. A més a més, el secret que Prometeu coneix en Esquil es transforma en la tragèdia d'Ors en la lluita final de la revolució social. Igual que Coromines, Eugeni d'Ors utilitza el tema de la revolució social per comparar-ho amb el mite prometeic, però en el cas d'aquesta obra teatral la història segueix el curs del mite, mentre que el *Prometeu* de Pere Coromines l'utilitza per explicar-ne un altre.

SEGON GRUP D'AMIGUES: El Treballador ha ofès al Tirà arrabassant-li el privilegi del Foc. En que l'has pogut ofendre, tu, Intel·ligència?

---

⁴ Font: *El foc i el medi: cicle de conferències* de l'Institut d'Estudis Catalans

IO: L'he ofès, mirant-me'l. Res més que mirant-lo amb lucidesa. Jo no li treia res, jo no el volia privar de res, jo era incapaç d'astúcia com de violència. Jo m'estava asseguda davant d' ell i el mirava. Ell llegia en els meus ulls el meu judici. Sabia que la seva mesura era en mi. Un pàl·lid furor així el prenia.

- α *Prometeu* de **Ramón Pérez de Ayala** (1881-1962).
- α *Prometeu mal encadenat* d' **André Gide** (1869-1951). Relat format per un conjunt de minicapítols, cada un dels quals és una història independent, amb un important pensament filosòfic com a base. Utilitza els símbols mitològics del mite de Prometeu per referir-se a les cadenes contra les que lluita a diari l'ésser humà per crear la seva personalitat davant la societat. La història es situa en un carrer de París a finals del segle XIX, on planteja una trama a partir del fet que un desconegut li doni una bufetada a un altre. Tracta temes diversos: des de la felicitat, el desenvolupament de la personalitat i el tarannà fins a la llibertat, el valor dels diners i l'ego.

Quando, en lo alto del Cáucaso, Prometeo acabó de comprobar que cadenas, ensambles, grilletes, parapetos y otras bagatelas, mirándolo bien le anquilosaban, para cambiar de postura dejó de apoyarse sobre el costado izquierdo, estiró el brazo derecho, y entre las cuatro y las cinco, en otoño, se paseaba por la avenida que conduce de la Madeleine a la Ópera.

Diversas celebridades parisienses desfilaron sin cesar ante sus ojos. ¿Donde irán?, se preguntó Prometeo; y sentado en un café, con una cerveza en la mesa, preguntó "Camarero, ¿adonde van?".

- α *Prometeu* de **Salvador Espriu** (1913-1985) Poema de Salvador Espriu en el que fa servir la primera persona per donar a entendre que el que recita el poema és el propi Prometeu. En només 22 versos, Espriu sap resumir a la perfecció la situació en la que es troba Prometeu, les causes i les conseqüències: la cadena que el lliga, la compassió cap als homes que l'ha portat al seu empresonament i per últim l'àguila "vinguda del naixement del llamp" (Zeus) que li devorava el fetge cada dia mentre a la nit se li tornava a regenerar. D'una manera lírica explica el patiment que sofreix, com podem observar en els 4 primers versos.

**El somni de
llibertat esdevé la cadena
que em lliga**
ja per sempre al meu cant dolorós.
**M'he compadit
dels homes, de la freda tristesa
de l'estrany**
*temps dels homes, endinsats en la mort
i els portava
cristall i cremor de paraules
clarosos noms
que diuen els vells llavis del foc.*

Àguila,
vinguda del naixement del llamp,
d'on veus com
és pensada la blancor de la neu,
cerca per a la
llum la més secreta vida.
Obriràs amb el
bec eternament camins
a la sang que
ofereixo com a preu d'aquest do.

α Prometeu de **Goethe** (1749-1832)

*Cubre tu cielo, Zeus,
con vaporosas nubes,
y ejercítate como el muchacho,
que descabeza abrojos
junto a encinas, en lo alto;
pero habrás de dejar en pie
mi tierra y mi cabaña
que tú no construiste,
y mi hogar,
por cuyo calor
me envidias.*

*¡No conozco nada más pobre bajo el sol,
que vosotros, dioses!
Alimentáis miserablemente
con impuesto de sacrificios
y hálito de oraciones
vuestra majestad,
y careceríais de todo
si no fuera por niños
y mendigos que enloquecen de esperanza.*

*Quando yo era niño
y no sabía dónde entrar y salir,
volvía mis extraviados ojos hacia el sol,
como si allí arriba hubiera un oído
para escuchar mis lamentos,
un corazón como el mío
que se apiadara del oprimido.*

*¿Quién me ayudó
contra la arrogancia de los titanes?
¿Quién me salvó de la muerte,
de la esclavitud?
¿No has realizado todo tú mismo,
corazón sagradamente ardiente?
¿Y te inflamaste joven y bueno,
engañado, agradecido por la salvación
al durmiente allí en lo alto?*

*¿Que te venere? ¿Para qué?
¿Has mitigado jamás
los sufrimientos del oprimido?
¿Has calmado jamás
las lágrimas del angustiado?
¿No me han forjado como hombre
el todopoderoso Tiempo*

*y el Destino eterno,
mis amos y los tuyos?*

*¿Imaginas acaso
que yo debería odiar la vida,
huir al desierto,
porque no maduraron
todos los sueños en flor?*

*¡Aquí estoy, formo hombres
según mi imagen,
una raza que sea igual a mí,
que sufra, llore,
goce y se alegre,
y que no te respete,
como yo!*

2.4. La teogonia en l'art

La teogonia i tots els mites que hi ha darrere seu (creació dels Déus, Prometeu i la creació dels homes, Pandora...) ha sigut un tema força explotat, tot i que no és dels més representatius de la mitologia grega en l'art.

Les dues primeres pintures són de dos personatges monstruosos de la Teogonia: les Erinies i el Cíclop. Com podem veure són d'èpoques i estils molt diferents, però els uneix un mateix tema. Un tema que ha passat de l'època clàssica al segle XX, resistint i sobrevivint.

1. *Erinies, fresc pompejà*

2. *El Cíclope (1914) Odilon Redon*

Sobre la mutilació d'Urà hi ha un quadre de Giorgio Vasari i Gherardi Christofano que mostra el moment en que Cronos, amb l'*harpé* a les mans, castra al seu pare alliberant els seus germans de l'empresonament al qual el seu pare els tenia sotmesos en la panxa de Gea.

3. *Mutilación de Urano por Saturno* (s.XVII) **Giorgio Vasari y Gherardi Christofano.**

Però segurament l'episodi més conegut gràcies a l'art és el de Cronos devorant als seus fills. Goya i Rubens van traspasar aquest episodi al llenç. Tot i això, la manera en que ho van representar és diferent. En el cas de Goya, el quadre està dintre de les anomenades *Pinturas Negras* i influenciat per la foscor que caracteritzava a aquestes pintures. L'escena és molt més macabra que la de Rubens tot i ser la mateixa. Els ulls injectats de Cronos, el cos decapitat del fill que es menja i l'ambient fosc en que està envoltada l'escena de Goya es contraposa al Cronos amb més aspecte de vellet que de monstre de Rubens i la lluminositat que envolta l'escena. També observem la cara de terror del fill que està devorant, donant-li el toc "fosc" que comporta el fet que un pare devori el seu propi fill.

Sobre aquest episodi també hi ha una escultura de Hurtrelle del segle XVII. En ella trobem a un Cronos més idealitzat. No és un vellet com en Rubens o Goya, sinó que és un home madur amb el cos encara perfecte. Fins i tot ha esculpit unes ales a l'esquena per donar-li encara un aspecte més diví.

4. *Saturno devorando a su hijo* (1820-23) **Goya**

5. *Saturno devora a su hijo* (1636-37) **Rubens**

6. *Saturno devorando a uno de sus hijos* (1648-1724) **S. Hurtrelle**

En els atuells i recipients de l'època clàssica era molt habitual trobar representades escenes mitològiques, com veiem en l'escena en que Rea entrega a Cronos una pedra embolicada en bolquers per enganyar-lo. La primera és una representació en relleu del segle V aC on veiem la figura de Cronos idealitzada, amb el cos propi d'un déu. La segona representació data del mateix segle. No té el volum de l'atuell àtic perquè no té relleu, les figures són planes, però l'escena és exactament la mateixa amb la diferència que Rea i Cronos es troben girats en relació a l'atuell àtic i Cronos està de peu en comptes d'assegut al tron.

7. L'engany de Rea a Cronos (460 aC) **Atuell àtic**

8. Rea entrega la pedra a Crono (475 - 425 a.C.)
Pelike de figuras rojas

Probablement el déu grec més representat al llarg de la història ha estat Zeus, tant la seva vida, la seva descendència o les seves metamorfosis. Més endavant parlarem de la figura d'aquest déu sobirà i en conseqüència de totes les obres d'art relacionades amb ell. Tanmateix, en aquest apartat només parlarem de la seva infància i en concret de dos representacions artístiques que parlen sobre la seva infància. La primera és una representació pictòrica on veiem a Zeus al costat d'una dona que sosté una cabra com si anés a munyir-la. Amb tota seguretat podem dir que la cabra és Amaltea, la llet de la qual va servir per alimentar al petit Zeus. Probablement la dona que la muny és una de les Náyades encarregades de cuidar-lo. Sembla que l'ésser que els acompanya és un sàtir pel seu cos mig humà mig animal. En aquesta pintura Zeus surt dibuixat amb l'aspecte que solien fer servir per representar a un àngel, amb el cos de nen i els cabells rissats d'or. La segona és una escultura on observem de nou la cabra Amaltea acompanyada d'una dona. Tot i ser d'un segle posterior al quadre de Jordaens la representació de la que sembla ser una nimfa o Náyade és bastant semblant, encara que el cos té unes proporcions diferents.

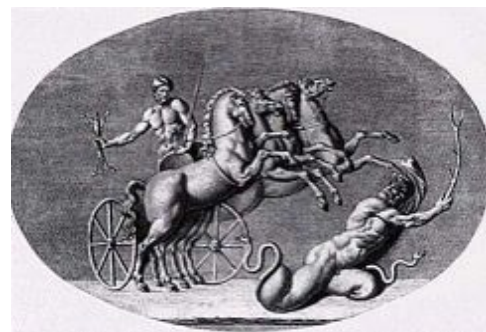
9. *Infancia de Zeus* (1640) **J. Jordaens**

10. *Amaltea y la cabra de Júpiter* (1787) **P. Julien**

11. *Zeus y los dioses Olímpicos* (1532-34)
Giulio Romano

12. *Zeus y Titán* (s.XVIII) **Anónimo**

13. *Zeus lanzando un rayo* (470 a.C.).
Estatua en bronce procedente de Dodona

14. *Júpiter fulminando a los Titanes* (anterior a 1654)
A. Algardi para una fuente del Palacio de Aranjuez

15. *La caída de los Titanes* (1636-1637) **Rubens**

16. *Atlas sosteniendo el globo celeste* (1591-1666) **Guercino**

17. *Atlas* (s. II dC) **Farnese**

18. *Detall d'un recipient atenenc* (540 aC)

19. *Beethovenfries: 'Die feindlichen Gewalten'* **Gustav Klimt** (1902)

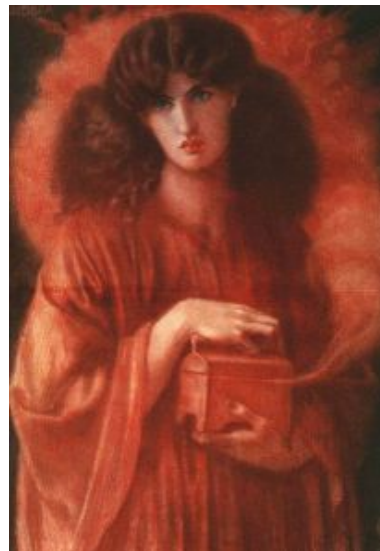
20. Gigantomaquia en un ánfora de figuras rojas (400- 390 a.C.)

21. Sala de los gigantes (1499-1546) Giulio Romano

22. Prometeo encadenado (1762) Nicolas-Sebastien Adam

23. Pandora (1869) Dante Gabriel Rossetti

24. Mito de Prometeo (1520) Piero di Cosimo

25. Historia de Prometeo (1515) Piero di Cosimo

26. Prometeo anima al hombre con el fuego sagrado (1616) Guercino

27. Prometeo encadenado (1623) Dirck van Baburen

28. La tortura de Prometeo (1649) Gioacchino Assereto

29. Prometeo (1660) Luca Giordano

30. Prometeo (1868) Gustave Moreau

31. Prometeo (1882) Arnold Böcklin

32. Eva imagen de Pandora (1550) Jean Cousin el Viejo

33. Pandora (1881) Sir Lawrence Alma-Tadema

34. Prometeo con el fuego (1612) Rubens

α 3. DÉUS

Probablement de totes les mitologies els déus grecs són els més coneguts, en gran part per la cultura que hem heretat de Grècia i Roma i pels artistes i autors que han representat o escrit en les seves obres històries sobre aquests déus i que ens les han fet arribar fins als nostres dies.

Començarem parlant sobre el Déu més important de Grècia, el sobirà de tots els altres i el que tothom coneix pel seu llamp destructor: Zeus.

3.1. ZEUS

CARACTERÍSTIQUES	ATRIBUTS	NOM ROMÀ
Déu Suprem, governa el cel i els fenòmens atmosfèrics.	Àguila, llamp, tron, ceptre.	Júpiter.

Sobre el naixement d'aquest Déu i la seva infantesa ja hem parlat en l'apartat de la Teogonia, per això ens centrarem en la seva vida amorosa i en conseqüència en la seva abundant descendència.

3.1.1. Metamorfosis

Les metamorfosis són les transformacions que realitzava Zeus per ajuntar-se amb els mortals sense que aquests descobrissin qui era.

Europa: el brau blanc

Europa és filla d' Agenor i Telefasa i germana de Cadme, el fundador de la dinastia tebana de la qual naixerà posteriorment Hèrcules.

Zeus es fixa en ella i decideix raptar-la mentre es troba a la platja jugant amb les seves companyes. Es presenta en forma de brau blanc i tot i que al principi el miren amb recel, el comencen a acariciar al veure'l dòcil. Europa acaba pujant al seu llom i Zeus aprofita el moment per entrar a l'aigua i allunyar-se cap al mar, impedit així que Europa s'escapi. La porta cap a Creta on consumeix la seva relació. De la seva unió amb Zeus, Europa té tres fills: Minos, Sarpedó i Radamantis. Aquest primer veurem com és un dels causants d'una de les aventures més conegudes de Teseu, del que parlarem en l'apartat d'herois grecs.

Dánae: pluja d'or

La història de Dánae, i en conseqüència la del seu fill, està condicionada pel destí.

El seu pare Acrisio va rebre de l'oracle de Delfos la notícia que el seu nét el mataria. Per impedir que la seva filla tingui cap descendència que pugui dur a terme la predicció, decideix tancar-la en una presó subterrània de bronze, impedint que tingui cap contacte amb el món exterior. Però Zeus, que ha vist la bellesa de Dánae tot i estar tancada, s'enamora d'ella i decideix adoptar la forma d'una pluja d'or que travessa la presó subterrània i que fecunda a Dánae. D'aquesta unió neix Perseu. El naixement de Perseu suposa que la predicció de l'oracle de Delfos no hagi pogut ser evitada tot i l'empresonament de Dánae. El desenllaç d'aquesta història determinada pel destí l'explicarem juntament amb la història de Perseu.

Alcmena: Amfitrió

Alcmena és filla d'Electrión, descendent de la dinastia tebana.

Zeus s'enamora d'Alcmena i planeja un engany. Amfitrió, el company d'Alcmena, s'havia hagut d'anar a executar un seguit de missions que Electrión no havia pogut dur a terme i que li havien de permetre a la tornada la consumació amb Alcmena, amb qui fins ara no havia unirse. Aprofitant la ocasió que se li presentava, Zeus decideix prendre la forma d'Amfitrió i enganyar a Alcmena fent-li creure que havia tornat i que finalment podien consumir la seva relació. Fins i tot es diu que Zeus estava tan apassionat per Alcmena, que va fer que allargar la nit fins a tres dies. Poc després, arriba el vertader Amfitrió, que a la vegada passa també la nit amb ella tal com li havien promès. D'aquesta doble unió surten dos fills: un de Zeus i l'altre d'Amfitrió. El fill de Zeus és Hèrcules i el d'Amfitrió, Ificles.

Leda: el cigne

Leda és filla de Testio, rei de Calidon.

Mentre Leda està celebrant el seu casament amb Tindáreo, Zeus es fixa en ella i s'enamora de la mateixa manera que s'ha enamorat de les altres. La desitja només veure-la i aprofita la nit de núpcies per unirse amb ella, agafant la forma de cigne. Però aquella nit també la passa amb el seu nou marit, cosa que provoca que tingui una doble descendència com en el cas d'Alcmena. Tindrà quatre fills, dos nois (Castor i Pólux) i dos noies (Hel·lena i Clitemnestra). Pólux i Hel·lena són fills de Zeus mentre que Castor i Clitemnestra ho són de Tindáreo. Un dels fills de Zeus, Hel·lena, serà la principal causant d'una de les guerres més conegudes de la mitologia grega: la guerra de Troia.

Io: núvol

Io, filla del riu Inaco i l'Oceànide Mèlia, era una de les sacerdotesses d'Hera de la qual Zeus es va fixar.

Zeus intenta seduir-la però al contrari de les altres humanes, Io el rebutja. Malgrat això, Zeus no es dóna per vençut i pren la forma d'un núvol negre que atrapa a Io i li pren la virginitat. Hera a l'assabentar-se bull de gelosia i Zeus per tal de protegir Io de la fúria d'Hera, la converteix en vaca. Però ella no es fia i li reclama que li regali aquella vaca. Zeus obeeix i Hera posa a Io sota vigilància d'Argos. Però Zeus vol salvar a Io d'aquesta vigilància i li demana a

Hermes que mati a Argos. Així ho fa i lo s'allibera del seu captiveri. Però Hera no es rendeix i com a últim recurs li llença un tàbac, la picada del qual provoca la seva fugida cap a Egipte. Allà és on finalment recobra la forma humana i dóna llum a Epaf, fruit de la seva unió amb Zeus.

Ganímedes: l'àguila

Ganímedes és un adolescent troià que exercia de pastor i que era considerat el més bell dels humans. Degut a la facilitat de Zeus per enamorar-se, cau davant la bellesa del noi. Es transforma en àguila i el rapta, emportant-se'l amb ell a l'Olimp. Una vegada allà, Zeus el converteix en coper dels déus, l'encarregat de servir el nèctar i l'ambrosia. És curiós perquè Ganímedes és l'únic dels seus amors humans que s'emporta amb ell.

Cal·listo: Artèmis

Cal·listo era una de les nimfes de la deessa Artèmis. Com a tal, es mantenia verge. Com que defugia de tots els homes, Zeus va decidir presentar-se davant d'ella amb la forma de la deessa. Cal·listo queda embarassada i vol amagar-ho a tota costa de la veritable deessa, a la qual li havia promès el vot de castedat. Però quan ja estava més avançada i a contracor va tenir que despullar-se per banyar-se amb les altres nimfes Artèmis va descobrir l'embaràs i com a càstig la va transformar en ossa. Zeus, compadint-se d'ella, la va transformar en una constel·lació: l'Ossa Major.

Antíope: el sàtir

Antíope és filla del riu Asopo i de Polixo. Posseïa també una extraordinària bellesa que va fer que Zeus es fixés en ella. Es va aparèixer a ella en forma de sàtir i la va deixar embarassada d'Anfió i Zeto.

La metamorfosis en la literatura

Europa

Les metamorfosis de Zeus en la literatura no han tingut gaire protagonisme, si més no, no ha sigut un dels temes predilectes per tractar.

Malgrat això, a la literatura espanyola hi ha referències a aquest mite, sobretot durant el Barroc, com podem comprovar amb el poema *Soledad Primera* de **Góngora**:

*Era del año la estación florida
en que el mentido robador de Europa
(media luna las armas de su frente,
y el Sol todos los rayos de su pelo),
luciente honor del cielo,
en campos de zafiro pace estrellas [...]*

- α *El rapto de Europa* de **Konstantin Fedin** (1934). És un obra política que té com a eix central les relacions entre occident i els soviets. En aquest cas, l'autor ha agafat el nom del mite per realitzar una nova història completament diferent.

- α *El rapto de Europa* de **Francisco Alvarez Hidalgo**.

**No vi en sus ojos la violencia oscura
que al toro hermano enturbia la mirada;**
*sólo en ellos mi imagen reflejada,
en nítida y brillante miniatura.*

**Acaricié su piel de nata pura,
y dejé su testud engalanada
de guirnalda tejida a la alborada
con flores que adornaron mi cintura.**

**Me encaramé a la grupa, y al momento
se levantó con ágil movimiento,
y me llevó sobre el azul del mar.**

*Siempre hay un dios que en cada enamorado
trama la posesión del ser amado,
y yo, mujer al fin, me dejé amar.*

- α *Faula de Júpiter i Europa* de **Francesc Vicenç Garcia** (primer terç del segle XVII).
α *Pasando el mar el engañoso Toro...* de **Lope de Vega** (s. XVI/XVII).

Pasando el mar el engañoso Toro,
*volviendo la cerviz, el pie besaba
de la llorosa ninfa que miraba
perdido de las ropas el decoro.*

*Entre las aguas y las hebras de oro,
ondas el fresco viento levantaba,
a quien con los suspiros ayudaba
del mal guardado virginal tesoro.*

**Cayéronsele a Europa de las faldas
las rosas al decirle el Toro amores,
y ella con el dolor de sus guirnaldas**

*dicen que lleno el rostro de colores,
en perlas convirtió sus esmeraldas,
y dijo: -¡Ay, triste yo!, ¡perdí las flores!*

Leda

- α *Leda* de **Bartomeu Rosselló - Pòrcel** (1934). És un sonet que es troba en el llibre *Quadern de sonets*.

*L'aigua rissa un aire fi
- estrofa de blaus, carícia-
i acusa sedes recents,
presó de llunes fingides.*

*Sobre el cristall, una obaga
divina fressa lasciva.
ona i plomes en flagell.
nervi de roses. Enigma.*

*Marbres de l'instant s'encenen
vora la fuga imprevista.
pompa, silenci, fatiga.*

*Corba de blancs i d'espines.
l'escenari entremalia
la procacitat maligna.*

- α *Leda innocent* de **Josep Carner** (1957). Sonet que inclou en el recull poètic *Ofrena*. Tan el poema de Carner com el que ve a continuació de Rubén Darío descriuen la mateixa escena que molts dels pintors retrataran després en els seus quadres: el moment en que Leda s'uneix amb Zeus transformat en cigne.

LEDA INNOCENT

*Aquell matí, Leda innocent, besaves
el cigne de vivíssimes clarors
a tu vingut entre les aigües blaves
amb el coll cabdellat, tot amorós.*

*Ses ales foren aviat esclaves
de tos braços de vori; tremolors
dava el frec de sa ploma, i comparaves
l'ocell vençut, ton braç victoriós.*

*Tot amagant el cap, ell es fenyia
poc avinent, amb graciosa por,
inquiet de la teva companyia.*

*Tu vas perdre una mica la color.
ell, tanmateix, com en el llac solia,
va fer en la teva sina cabussó.*

- α *Leda* de **Rubén Darío** (1882). El poema descriu el moment en que Zeus, transformat en cigne, s'acosta a Leda i s'uneix a ella.

El cisne en la sombra parece de nieve;
*su pico es de àmbar, del alba al trasluz;
el suave crepúsculo que pasa tan breve
las cándidas alas sonrosa de luz.*

*Y luego, en las ondas del lago azulado,
después que la aurora perdió su arrebol,
las alas tendidas y el cuello enarcado,
el cisne es de plata, bañado de sol.*

*Tal es, cuando esponja las plumas de seda,
olímpico pájaro herido de amor,
y viola en las linfas sonoras a Leda,
buscando su pico los labios en flor.*

*Suspira la bella desnuda y vencida,
Y en tanto que al aire sus quejas se van,*

*Del fondo verdoso de fronda tupida
Chispean turbados los ojos de Pan.*

Ganímedes

- α A *Ganímedes* de **Juan de Arguijo** (1605). Arguijo escriu aquest poema com si s'adrecés al jove troià. El calma dient que no tingui por de "la feroz ave" que el porta cap al cel i li diu que és el mateix Júpiter, que se'l vol emportar a l'Olimp.

*No temas, o bellissimo troyano,
**viendo que arrebatado en nuevo vuelo
con corvas uñas te levanta al cielo
la feroz ave por el aire vano.***

*¿Nunca has oído el nombre soberano
del alto Olimpo, la piedad y el celo
de Júpiter, que da la lluvia al suelo
y arma con rayos la tonante mano;*

*A cuyas sacras aras humillado
gruesos toros ofrece el Teucro en Ida,
implorando remedio a sus querellas?*

*El mismo soy. No a l'águila eres dado
en despojo; mi amor te trae. **Olvida
tu amada Troya y sube a las estrellas.***

- α *El águila* de **Luis Cernuda** (s. XX). En un primer moment el poema portava de nom *Júpiter a Ganímedes* ja que Zeus s'adreça al jove troià.

***Te descubrí, parejo al chopo tierno
De esbelta plata verde estremecida
Al viento matinal junto a la fuente,
Jugando por los prados de la tierra.
Tus ojos dulcemente contemplaban
La nube gris y húmeda que asciende
El aire soberano, diadema
Azul de las montañas, donde el ave
entre la nieve virgen tiene nido.
Como hortelano fiel mira la planta
Crecer alta y pomposa día a día,
**Lleno de gozo y esperando el fruto,
Así yo te miré. Tu edad estaba
Florida de esa gala que los hombres
Ostentan sólo un día, en los umbrales
De juventud.** A la luz ya te abrías,
Como a lluvia de abril la violeta
Blanca, con embeleso solitario.
Y al mirarte pensaba en las futuras
Áridas estaciones, despojando
De armonía tu cuerpo liso y rubio,
Nutrido por las gracias musicales
[...]***

***Asciende en el abrazo de mis alas
Por la escala estrellada de los aires,
Tendiendo tu hermosura inmarcesible***

*Al pie del dios, como la rosa joven
A la sombra sagrada de los cedros.*

Danae

- α *Faula de Júpiter i Dànae* de **Francesc Vicenç Garcia** (1576-1623). Tal com diu el títol de la faula, Francesc Vicenç Garcia resumeix de manera poètica la història de Zeus i Dànae. Explica el confinament de Dànae a la presó de bronze per part del seu pare Acrísio i l'enamorament que va patir Zeus davant la bellesa de la jove. Descriu el moment en que Zeus es transforma en pluja d'or per poder entrar allà on ella estava tancada i la unió amb Dànae, que dona els seus fruits nou mesos després.

En lo temps que el rei Perico

*residia en Collbató
l'any que Maricastanya
inventà el «re, mi, fa, sol»,
quan les bèsties parlaven
(si bé encara en parlen prou)
i, desafiats, cantaren
un ase i un rossinyol,
**en aquella edat florida
que la nomenaven de or**
(de qué ja no gosam ara,
perqué el ferro s'ho ha pres tot),
ací s'era un famós rei
que fonc de Acala senyor,
**se nomenava Acrísio,
del llinatge de Antenor.**
**Tingué aquest rei una filla,
a qui lo Cel va fer dot
del millor de ses belleses**
i de ses gràcies la flor:
lo ros color dels cabells
desmentia al mateix or,
i el resplandor de sa cara
privava de llum al Sol;
les galtes, llavis i dents,
grana, coral, perles són:
lo front és plata brunyida;
les celles són ares de Amor.
Lo pare, vent de sa filla
tanta hermosura, ab temor,
volgué llevar lo perill
per assegurar lo vol:
Tancà-la dins una torre,
reclós de algun bon jorn,
**i en ella la hermosa Dánae,
lliberta, estava en presó.**
Però lo rapaç inquiet
**que mai concedeix perdons
féu que lo major dels déus
d'ella es prendàs, no sé com.**
Véurer-la en extrem desitja;
véu-la i restà fet un boig,
i ab desig de conquistar-la
jamai trobava repòs.
En pluja de or convertit,
en ses faldes prengué port,
que per ablanir esquives*

*esta és la forma millor.
Tornà a prèndrer sa figura
posà-lo-hi ab raó:
Volèn dir les males llengües
que hi dormí un vespre o dos.
Si és així, jo no m'hi meto;*

*sols sé que ho conta Nasó,
que, com tenia llarg nas,
ne degué olorar quelcom.
**Lo que jo sé, que li féu
dintre del ventre un gran bony;**
diuen alguns fou prenyat[...]*

- α *Dánae* de **Jorge Guillén** (s. XX). Poema dedicat a la mare de Perseu i amant de Zeus, que descriu la transformació de Zeus en pluja d'or i el posterior naixement de Perseu.

***Desde el Olimpo Zeus ve y desea,
Sin descender de su sagrada altura,
A una hija de rey, la bella Dánae.***

*Y de pronto se siente en otra atmósfera,
Una invasión que alumbra dulcemente,
Lluvia de un oro suave, persuasivo.*

*Es el amor de Zeus soberano.
**Dánae será madre de Perseo,
El salvador de Andrómeda en su roca.***

*Lo humano y lo divino.
¿Qué prevalecerá?
Natura es quien se ensancha en su armonía,*

*Territorio supremo
De la Imaginación,
motor y fábula.*

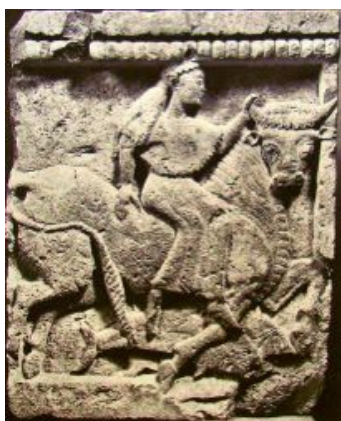
La metamorfosis en l'art

Europa

El rapte d'Europa és una de les metamorfosis més representades en l'art al llarg dels temps. El mite està present en un ampli ventall de moviments i èpoques, des de frescos d'abans de Crist fins a pintures contemporànies. En gairebé totes les pintures, els moments que els pintors escullen per retratar en elles són dos: quan Zeus se l'emporta de la platja en forma de brau blanc i quan ja estan de camí cap a Creta i se l'emporta mar endins.

1. *El rapto de Europa* (1470) **Liberale da Verona**

2. *Europa sobre el toro* (560 aC)
Metopa del templo de Selinonte en Sicilia

3. *El rapto de Europa* (1602-76) **Michele Desubleo**

4. *El rapto de Europa* (1576-80) **Veronese**

5. *El rapto de Europa* (1588) **Veronese**

6. *El rapto de Europa* (1910) **Valentin Serov**

7. *El rapto de Europa* (1640-45) **Francesco Albani**

8. *El rapto de Europa* (1559-62) **Tiziano**

9. *El rapto de Europa* (1726) **Noel-Nicolás Coypel**

10. *El rapto de Europa* (1590) **Martin de Vos**

11. *El rapto de Europa* (1750) **Jean-Baptiste Marie Pierre**

12. *El rapto de Europa* (1550) **Jean Cousin**

13. *El rapto de Europa* (1636) **Jan Erasmus Quellinus**

14. *El rapto de Europa* (1869) Gustave Moreau

15. *Europa y el toro* (1869) Gustave Moreau

16. *El rapto de Europa* (1578) Gillis Coignet

17. *Europa*. Fresco popeyano

18. *El rapto de Europa* (1747) François Boucher

19. *El rapto de Europa* (1747) François Boucher

20. *El rapto de Europa* (1994) **Botero**

21. *El rapto de Europa* (1699) **Antonio Carracci**

22. *El rapto de Europa* (1946) **Picasso**

23. *El rapto de Europa* (1616) **J. Jordaens**

24. *El rapto de Europa* (1632) **Rembrandt**

25. *El rapto de Europa* (1720) **Giambattista Tiepolo**

Dánae

1. *Danae* (1570) **Tintoretto**

2. *Danae* (1531) **Correggio**

3. *Danae* (1533-40) **Francesco Primaticcio**.
Detall del fresc de la galeria Franz I (Fontainebleu)

4. *Danae* (1636) **Rembrandt**

5. *Danae* (1527) **Jan Gossaert**

6. *Dánae recibiendo la lluvia de oro* (1553) **Tiziano, Vecellio di Gregorio**

7. *Júpiter i Dànae* (1736) **Tièpolo**

8. *Dánae* (1907) **Gustav Klimt**

Leda

1. *Leda atòmica* (1949) **Dalí**

2. *Leda y el cisne* (1512-13) **Pontormo**

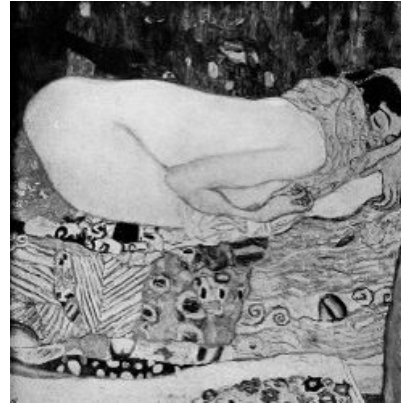
3. *Leda y el cisne* (cap a 1510)
Leonardo da Vinci

4. *Leda con el cisne* (1531-32) **Correggio**

5. *Leda y el Cisne* (1540) **Bartolomeo Ammannati**

6. *Leda* (1917) **Gustav Klimt**

7. *Leda y el cisne* (1528-1588) **Paolo Veronese**

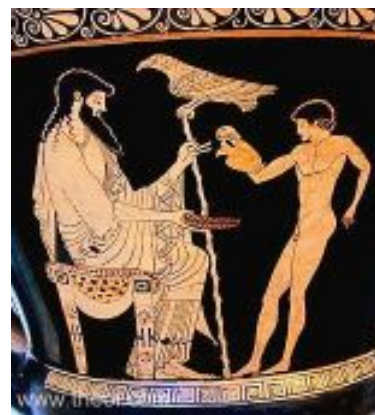

8. *Leda* (2009) **Adam Miller**

Ganímedes

1. *Zeus y Ganímedes* (470 aC) Terracota

2. *Ganímedes* (490-480 aC) Crátera

3. *El rapto de Ganímedes* (1530) **Correggio**

4. *El rapto de Ganímedes* (1611-12) **Rubens**

5. *El rapto de Ganímedes* (1635) **Rembrandt**

6. *Ganímedes* (1570) **Benvenuto Cellini**

7. *El rapto de Ganímedes* (1575) **Mazza**

8. *El rapte de Ganímedes* (1814-1881) **Francesc Cerdà i de Villarestau**

9. *El rapto de Ganímedes* (1700) **Antonio Domenico Gabbiani**

10. *Ganímedes y el águila* (1817) **Bertel Thorvaldsen**

Io

1. *Júpiter e Io* (1530) **Correggio**

2. *Júpiter e Io* (1560) **Lambert Sustris**

Cal·listo

1. *Júpiter y Calisto* (1730) **Jacopo Amigoni**

2. *Júpiter y Calisto* (1613) **Rubens**

3. *Júpiter disfrazado de Diana y la ninfa Calisto* (1759) **François Boucher**

4. *Diana y Calisto* (1749) **Jean Baptiste Marie Pierre**

5. *Diana descubre la falta de Calisto* (Segon terç segle XVII) **Juan Bautista Martínez del Mazo**

6. *Diana y Calisto* (1635) **Rubens**

Antíope

1. *Zeus y Antíope* (1524/25) **Correggio**

2. *Júpiter, Antíope i l'amor* (1598) **Hans von Aachen**

3. *Júpiter y Antíope* (Primera meitat segle XVII)
Anthony van Dyck

4. *Júpiter y Antíope* (1715) Antoine Watteau

2.1.2. Descendència

Si una cosa caracteritza a Zeus a part del seu llamp destructor, és la seva debilitat per les dones. La seva descendència és enorme, fruit de les nombroses relacions tan amb deesses com amb humanes.

Fills divins

- α Metis (Oceànide, filla dels titans Oceà i Tetis. Tal com indica el seu nom, és la personificació de la prudència.) = **Atenea**.
- α Temis (Titànide, deessa de la justícia i la llei.) = **Moires** [Cloto, Làquesis i Àtrop] i **Hores** [Eunomia, Dice i Irene]
- α Eurínome (Oceànide, filla dels titans Oceà i Tetis.) = **Gràcies** [Aglaya, Eufrosina i Talia]
- α Demèter (Filla de Cronos i Rea, germana de Zeus.) = **Persèfone**.
- α Mnemòsine (Titànide, personificació de la memòria.) = **Muses** [Clío, Euterpe, Talia, Melpomene, Terpsícore, Érato, Polímnia, Urània i Calíope]
- α Leto (Filla dels titans Febe i Ceo, deessa del Sol.) = **Apol·lo** i **Artèmis**.
- α Hera (Filla de Cronos i Rea, germana de Zeus.) = **Hebe**, **Ares**, **Ilítia** i **Hefest** (en algunes versions Hefest es concedit únicament per Hera)
- α Maia (Una de les set filles d'Atlant.) = **Hermes**.
- α Selene (Filla dels titans Tia i Hiperió, personificació de la lluna.) = **Pandia**

Fills semidivins

- α Níobe (Neboda d'Io.) = **Pelasgo** i **Argos**.
- α Sémele (Filla de Cadme.) = **Dionís**.
- α Taígete (Una de les set filles d'Atlant.) = **Lacedemon**.
- α Electra (Una de les set filles d'Atlant.) = **Dàrdan** i **Jasón**.
- α Pluto (Nimfa.) = **Tàntal**.
- α Egina (Filla del riu Asopo i Metope.) = **Èac**.

α Laodomia (Filla de Belerefont.) = **Sarpedó**.

3.1.3. Zeus en la literatura

α *Zeus / Júpiter* de **Francisco Álvarez Hidalgo** (1764)

*Recolector de nubes, dios del trueno,
y en el Olimpo, padre y soberano,
a quien Fidias, milagro en cada mano,
dio porte mayestático y sereno.*

*Fue todo menos dios y menos bueno,
reflejo fiel del corazón humano,
hijo rebelde, sátrapa tirano,
y disoluto en libre desenfreno.*

*En absurda lección contradictoria,
la Grecia democrática dio gloria
a quien llegó a reinar por la violencia.*

*Usurpador, brutal y parricida,
árbitro de la muerte y de la vida,
y el temor reforzando la creencia.*

α *Himno a Zeus* de **Cleantes** (537).

*Íncrito entre los inmortales,
dios de los mil nombres, siempre todopoderoso,
Zeus, fundamento de la Naturaleza,
tú que con ley todo lo gobiernas,
salve!*

*Justo es que a ti
los mortales todos te saluden;
pues de ti el linaje procede
de quienes una imagen del sonido
por suerte conseguimos,
los únicos de cuantos animales mortales
viven y se mueven sobre la tierra.
Por lo cual he de celebrarte con mis himnos
y tu poder he de cantar por siempre.*

*Que a ti todo este mundo
que en torno de la tierra gira
te obedece por doquier lo conduzcas
y de buen grado a tu imperio se somete;
tal es el utensilio que en tus manos
invencibles blandes, provisto de dos filos,
y al rojo, el siemprevivo rayo,
a fuerza de cuyos impactos
todas las obras de Naturaleza <fin alcanzan;>
con él enderezas la común razón
que todo de un lado al otro lo recorre
mezclándose con grandes y pequeñas luminarias;
con el que tú,*

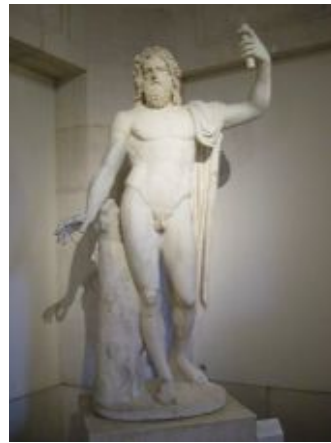
que tan grande eres por nacimiento,
sigues siendo supremo rey por siempre.
Ni una obra en la tierra se realiza
sin tu anuencia, ¡oh Dios!,
ni en la etérea y divina celestial esfera,
ni en el mar, excepto cuanto ejecutan
los malos movidos por sus propios desvaríos:
mas tú incluso lo impar hacer parejo sabes
y ordenar lo que un orden no posee,
y lo que no es amigable para ti es amistoso.
Pues así es como en una sola cosa
todo lo has concertado,
lo bueno con lo malo armonizando,
de forma que de todo
resulte una Razón siempre existente,
a la que, por huir de ella,
los mortales que son malos desatienden,
¡desgraciados!, que, la posesión de bienes siempre ansiando
ni la ley común de la divinidad con sus ojos advierten
ni perciben con su oído; que, si la obedecieran,
una vida honesta, inteligente, consiguieran.
Mas ellos mismos, insensatos, por su parte,
se lanzan unos sobre este mal, otros, tras ése,
quiénes por su honra un afán pendenciero manteniendo,
quiénes hacia los lucros encauzados sin decencia alguna
y otros al abandono y las dulces labores del cuerpo.
<Mas con males se topan> y en cada ocasión
van a parar a males diferentes,
por mucho que se empeñen
en que todo lo contrario se produzca.
Mas, ¡jea!, Zeus, donador de todo,
el de la oscura nube,
el de brillante rayo,
a los hombres protege de la luctuosa inexperiencia,
dispérsala de sus almas y concede
que encontremos el entendimiento
en el que tú confiando,
toda cosa diriges con justicia,
para que, recibiendo honra,
con honra a ti te respondamos,
con cantos, sin cesar, tus obras celebrando,
como cuadra a un mortal;
pues ni para los hombres
ni para los dioses
existe mayor privilegio
que con himnos celebrar

3.1.4. Zeus en l'art

Poques vegades trobem una pintura on Zeus surti tot sol. Generalment, els artistes retraten escenes concretes de la seva vida en companyia d'altres Déus o amb la gran quantitat d'amants que va tenir. En canvi, en escultura sí que trobem representacions seves, com podem comprovar amb les dues primeres imatges. En la primera escultura podem veure com està esculpit amb tots els seus atributs en bronze (l'àguila, el ceptre i el llamp), assegut en una mena de tron i representat amb barba i amb el cabell llarg, característiques que molts autors coincideixen en donar-li i que ha condicionat que cada cop que pensem en Zeus, ens vingui aquesta imatge d'un senyor madur amb barba blanca i cabells llargs. La segona escultura està ubicada al Museu del Prado de Madrid i és la única representació escultòrica sobre Zeus/Júpiter que trobem al museu, almenys en tota la seva grandesa. Té una semblança amb l'estàtua d'Olimpia (braç esquerre aixecat, túnica que li cau per les espatlles, barba i cabells llargs), però mentre que en la primera resta assegut, en la segona està de peu i sense cap mena de túnica que el tapi.

8. Estàtua de Zeus a Olimpia (aprox. 432 aC)

2. Júpiter Tonante (85-100 dC) Taller romano

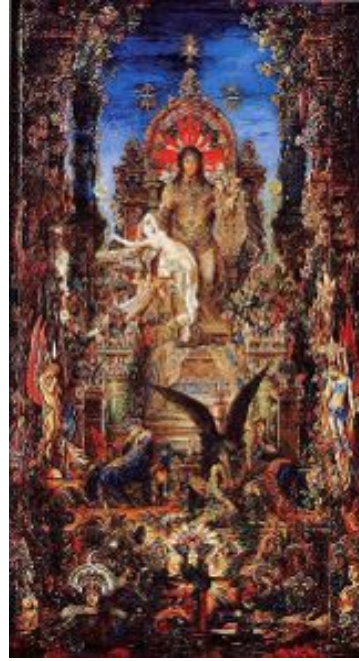
3. Júpiter i Juno (1597) Annibale Carracci

4. Júpiter, Mercuri i la Virtut (1522/24) Dosso Dossi

5. *Júpiter i Juno* (1723-1798) **Gavin Hamilton**

6. *Júpiter i Sémele* (1890) **Gustave Moreau**

7. *Júpiter y Juno* (1790/99) **James Barry**

1. *Júpiter y Tetis* (1811) **Jean Auguste Dominique Ingres**

9. *Semele* (s.XVII) Bernard Picart

10. *Semele* (s.XVIII) Sebastiano Ricci

11. *Semele* (s.XVII) Jacopo Robusti

3.2. AFRODITA

CARACTERÍSTIQUES	ATRIBUTS	NOM ROMÀ
Deessa de l'amor i de la bellesa.	Colom, poma, petxina.	Venus.

Hi ha dues versions sobre l'origen d'aquesta deessa, però la més estesa és la que hem explicat a la Teogonia, que diu que Afrodita neix de l'espuma de l'esperma de Cronos que havia estat llençat al mar. (A més a més, el seu nom significa "Nascuda de l'escuma"). Una altra versió menys acceptada és la que diu que és filla de Zeus i Díone.

3.2.1. Amors/Descendència

Els amors més coneguts d'aquesta deessa són els següents:

Hefest

Zeus va casar Hefest amb Afrodita com a gratitud al haver estat el forjador del seu llamp, en contra de la voluntat d'aquesta. Tots dos són com una antítesi: Hefest és el déu més poc agraciat mentre que Afrodita és la deessa més bella i sensual de totes. D'aquest matrimoni no va néixer cap fill, tot i que era la "parella oficial" d' Afrodita.

Adonis

Probablement, la relació d' Afrodita amb Adonis és de les més conegudes d'aquesta deessa i també de les més representades en l'art com podem veure més endavant. Per Afrodita, Adonis era molt especial. Els sentiments que tenia cap a ell eren una barreja maternal i sentimental molt forta. Quina és la història que s'amaga darrere d'aquests dos personatges?

Adonis neix d'una relació incestuosa entre Mirra i el seu pare Tias, rei de Síria, irònicament a conseqüència d' Afrodita. El rei sirià presumia que la seva filla era més bella que la pròpia Afrodita. Irritada per la comparació, la deessa va impulsar a Mirra a enamorar-se del seu propi pare, fins al punt que va arribar a dormir amb ell mitjançant un engany. Quan Tias se n'adona de qui és realment, s'enfurisma i vol matar-la. Mirra escapa implorant ajuda als Déus i aquests la converteixen en l'arbre que porta el seu nom, una altre versió diu que va ser la pròpia Afrodita que la va convertir, penedida del que havia provocat. Nou mesos després, de l'arbre neix Adonis. Afrodita l'agafa entenedrida i li dona a Persèfone perquè el posi en algun lloc segur, però aquesta decideix quedar-se'l i el cria fins que es fa gran, moment en que Persèfone s'enamora de la seva bellesa. Quan Afrodita se n'assabenta, li reclama a Zeus la seva tutela però Persèfone es nega a entregar-lo. Zeus sentència que Adonis viuria un terç de l'any amb cada una d'elles i la resta on ell volgués. Afrodita, amb el seu encant natural aconsegueix que la resta de l'any que quedava lliure també el passés amb ella. Però Persèfone, gelosa, decideix recórrer a un pla B: li explica a Ares la situació i aquest, també boig de gelosia, es transforma en jabalí i ataca al noi fins a matar-lo. Quan Afrodita arriba fins a ell aquest ja estava agonitzant. Es diu que de la sang d'Adonis van brotar les anemones. Un cop mort, la seva ànima anar a parar a l'Hades junt amb Persèfone, que havia aconseguit sortir-se amb la seva. Afrodita va tornar a implorar-li a Zeus que Adonis no es passés tota l'eternitat a l'Inframón, i aquest va sentenciar que el jove passaria mig any a l'Hades amb Persèfone (fet que marca l'inici de la tardor i l'hivern) i mig any amb Afrodita (inici de la primavera i l'estiu).

Ares

L'amant més conegut d'aquesta deessa és sense cap mena de dubte el déu de la guerra, Ares. Hi havia una atracció física entre els dos que no es podia explicar, essent dos pols oposats (amor - guerra). De les diverses unions que va mantenir amb ell van néixer tres fills: Deimos, Fobos i Harmonia. Hi ha versions que també posen a Eros com a fill d'Ares i Afrodita. Però l'episodi més conegut d'aquesta parella té com a protagonista a Hefest, el marit d' Afrodita. Resulta que una de les trobades que van mantenir es va allargar més del compte i Helios, el Déu del sol, va veure'ls. No va dubtar ni un segon a córrer a explicar-li el que havia vist a

Hefest. Aquest, furiós, va idear un pla per agafar a la parella in fraganti. Va forjar una xarxa tan fina que només podia veure-la ell i la va col·locar al llit on tenia lloc l'adulteri. D'aquesta manera, a la següent trobada es van veure empresonats en aquella espècia de malla invisible i Hefest va cridar a tots els déus de l'Olimp perquè ho veiessin, avergonyint als dos amants.

Dionís

Fill de Zeus i de Sèmele, déu del vi, amb qui va tenir a Príap. Hera, com a càstig a la promiscuïtat de la deessa, va fer que naixés lleig i amb unes enormes genitals.

Anquises

Humà fill de Capis i de Temiste o de la náyade Hieromneme, últim rei de Dardània i cosí del rei Priam de Troia. Afrodita es va enamorar d'ell a causa de Zeus. Aquest es sentia temptat davant la bellesa i l'atracció que la deessa exercia en tots els homes i per humiliar-la va fer que s'enamorés desesperadament d'un humà, Anquises, mentre pasturava el seu ramat al mont Ida, prop de Troia. Per poder unir-se amb ell va aparèixer davant seu amb l'aspecte de la filla del rei de Frigia, però finalment li va rebel·lar qui era i va fer-li prometre que no li diria a ningú o tindria conseqüències. Tot i així, un dia que es trobava begut va presumir d'haver estat amb la deessa i Zeus el va castigar deixant-lo coix d'una cama. De la unió amb Afrodita va néixer l'heroi Enees.

Hermes

Missatger dels déus amb el qual va tenir a una criatura que va néixer amb els dos sexes, Hermafrodita, meitat home meitat dona.

3.2.2. Mites

Les gestes o mites més famosos d'aquesta deessa tenen a veure amb els seus amors, com anteriorment hem vist. La funció principal d'aquesta deessa era la de fer l'amor, tot i que un dia Atenea va veure-la com teixia d'amagat i va enfadar-se al·legant que aquella era la seva funció i no li corresponia a ella fer-la. Afrodita va disculpar-se i no va tornar a fer un treball manual.

Quan parlem de la Guerra de Troia, veurem com Afrodita és una de les protagonistes del Judici de Paris, principal impulsor de la guerra. És degut a aquest mite que la poma sigui un dels seus atributs.

3.2.3. Afrodita en la literatura

La deessa de l'amor ha estat inspiració de molts poetes i escriptors que han volgut reflectir en paper la seva figura.

- α *Venus i Adonis* de **William Shakespeare** (1593). Primera obra publicada de Shakespeare, és un poema tràgic de 1194 versos. L'obra té lloc en un ambient mitològic i pastoral amb dos únics personatges, Venus i Adonis, acompanyats d'animals als que Shakespeare aplica la personificació. Relata el moment en que Afrodita vol retenir a Adonis per impedir que vagi a caçar el senglar que li donarà mort.

El fragment explica el moment en que Adonis finalment s'ha anat i Afrodita es queda desolada.

*Ella al fin se desprende del dulcísimo abrazo,
de los hermosos brazos que a su seno encadenan,
y a su albergue él se va, por los claros del bosque,
dejándola tendida y hondamente afligida.
Cual estrella brillante disparada del cielo,
así se pierde Adonis de la vista de Venus.*

*Ella sigue mirándolo, como quien se despide
de un amigo que parte en un barco por mar,
hasta que al fin las olas, pugnan embravecidas
con las nubes que impiden, el verlo una vez más;
lo mismo que la noche oscura y despiadada:
envuelve el dulce objeto que sus ojos nutrían.*

*Sorprendida de pronto, como quien por descuido
ha dejado caer su alhaja en la corriente,
vacilante, cual suelen, estar sendas nocturnas,
para los caminantes en bosque oscurecido,
así, yace confusa, ella en la oscuridad,
pues perdió aquel brillante que guiaba su ruta.*

- α *Adonis* de **Giambattista Marino** (1622). És una èpica dividida en vint cants. Tracta sobre la història d'amor entre Venus i Adonis, però amb l'afegit d'un interludi interplanetari: en els cants 10 i 11, Adonis és portat al cel per viatjar pel Sistema Solar, volant més enllà de la Lluna i visitant Mercuri i Venus. Transportat per un Déu, es mou d'un cos celestial a un altre. D'aquesta manera, Marino dota al mite un xic de ciència-ficció, fantasia i astronomia.

- α *Adonis* de **Jean de la Fontaine** (1657). Poema èpic de 600 versos.

*Tu más joven y amado niño ha muerto,
el de tu viudedad; creció cual pálida
flor cultivada por doncella triste
y nutrida con lágrimas de amor
inconsolable en lugar de rocío.
¡Tú, la más musical lamentadora,
llora de nuevo tu esperanza última!
Perdida está la flor, sus mustios pétalos
murieron sin abrirse en la promesa
de su fruto mejor. El lirio amado
quebrado duerme y la tormenta pasa.*

- α *La Venus de les pells* de **Leopold Ritter van Sacher-Masoch** (1870). És una narració que forma part de la saga *El llegat de Caïn* formada per sis llibres amb sis històries diferents en cadascun, dividides en sis temàtiques: l'amor, la propietat, l'estat, la guerra, el treball i la mort. *La Venus de les pells* forma part del llibre dedicat a l'amor. El protagonista, Severin, explica la seva relació masoquista amb Wanda al narrador de la història després que aquest li expliqués el seu somni i la conversa mantinguda amb una Venus coberta de pells.

α *A los pies de Venus* de **Vicente Blasco Ibáñez** (1926). Segona part de la novel·la *El Papa del Mar*, on es continua la història d'amor entre Claudio Borja, un jove poeta valencià i Rosaura Salcedo, una rica dama argentina. En la narració succeeix una acció paral·lela en la que s'explica l'ascens dels Borgia en la Roma del segle XV, <<una ciudad postrada A los pies de Venus, divinidad despertada después de tantos siglos de sueño mortal.>>⁸

α *Venus i els bàrbars* de **Lluís Capdevila**

α *Venus observada* de **Christopher Fry** (1955).

α *La Naixença de Venus* de **Josep Palau i Fabre** (1917).

α *Venus* de **Rubén Darío** (1890). És un sonet heptadecasíl·lab inclòs en la segona edició de *Azul*.. .

*En la tranquila noche, mis nostalgias amargas sufría.
En busca de quietud bajé al fresco y callado jardín.
En el oscuro cielo Venus bella temblando lucía,
como incrustado en ébano un dorado y divino jazmín.*

*A mi alma enamorada, una reina oriental parecía,
que esperaba a su amante, bajo el techo de su camarín,
o que, llevada en hombros, la profunda Extensión recorría,
triunfante y luminosa, recostada sobre un palanquín.*

*"¡Oh reina rubia!—díjeme—, mi alma quiere dejar su crisálida
y volar hacia ti, y tus labios de fuego besar;
y flotar en el nimbo que derrama en tu frente luz pálida,*

*y en siderales éxtasis no dejarte un momento de amar"
El aire de la noche refrescaba la atmósfera cálida.
Venus, desde el abismo, me miraba con triste mirar.*

α *Venus* de **Josep Carner**.

*És el cel com una seda,
i la mar, com un mirall.
Venus passa ran de platja
entre pins i ginestars*

*Vol la dea alliberar-se,
ja amb sospirs o ja amb esclat,
de tot home o tota fera
flamejants en son esguard.*

*L'atmetller floreix, alegre,
demanant amor i pau;
caminets d'argent, que es gronxen,
fan dibuixos en el mar.*

*I ulls daurats -mentre fulguren
de l'onada en summitat-,*

---

⁸ <http://www.lecturalia.com/libro/20718/a-los-pies-de-venus-los-borgia> Lecturalia, *A los pies de Venus (los Borgia)*

*dels vaixells i de les platges
reben crits i reben planys.*

α *Faula de Vulcano, Venus i Marte* de **Francesc Vicenç Garcia** (primer terç s. XVII).

α *A Venus en la muerte de Adonis* de **Juan de Arguijo** (s. XVI/XVII).

Después qu' en tierno llanto desordena

*Citherea la voz por el violento
fin de su Adonis, i con triste acento
el bosque Idalio a su dolor resuena,*

*i en flor sobre el acanto i azucena
hermosa trueca el mísero y sangriento
Joven, modera el graue sentimiento
i el ímpetu a sus lágrimas enfrena.*

*I no hallando en su tristeza medio,
buelue al usado ornato i reflorece
del ya sereno rostro la luz pura.*

*Assí el pesar con la razón descrece,
desesperado el bien, que tal vez cura
a un grande mal la falta de remedio.*

α *A la muerte de Adonis* de **Juan de Tassis** (s. XVII)

*Boca con boca Venus porfiaba
a detener el alma que salía
del desdichado Adonis que moría
más herido del bien que acá dejaba.*

*El no poder morir ella lloraba,
no lloraba la muerte que veía;
Amor allí mostró que no podía
ayudar a sentir lo que causaba.*

*Ella en brazos le tiene; quien los viere
igualmente llorar la despedida
apenas juzgara cuál dellos muere.*

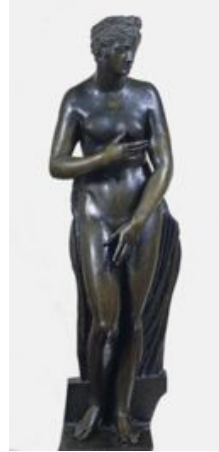
*Mas la diosa mostró quedar vencida
del dolor tanto más cuanto más quiere
dar a Adonis el alma que la vida.*

3.2.4. Afrodita en l'art

Si hem dit abans que Zeus és un dels més coneguts, podríem arribar a afirmar que Afrodita és la més representada i la que més quadres ha inspirat de tots els déus grecs. La deessa de l'amor proporciona un joc que permet una àmplia varietat de obres, tan escultòriques com pictòriques.

1. *Marte y Venus* (siglo II aC) Casa de Pompeya

2. *Venus* (1558/59) **Bartolomeo Ammannati**

3. *Venus curando a Eneas* (siglo XIX)
Merry-Joseph Blandel

4. *Venus y Marte* (1815/20) Círculo de **Antonio Canova**

5. *Venus y Cupido* (1867) **José Ginés**

6. *Venus, Adonis y Cupido* (1590) **Annibale Carracci**

7. *El nacimiento de Venus* (1842)
Antonio María Esquivel

8. *Venus, Vulcano y Cupido* (1699) **Sebastiano Ricci**

9. *Venus y Adonis* (1583) **Luca Cambiaso**

10. *El nacimiento de Venus* (1482) **Sandro Botticelli**

11. *El nacimiento de Venus* (1863) **Alexandre Cabanel**

12. *El nacimiento de Venus* (1912)
Odilon Redon

13. Venus durmiente (1509) Giorgione

14. Venus y Cupido (1569) Alessandro Allori

15. Venus de Urbino (1538) Tiziano

16. Venus, Amor y Vulcano (1555) Tintoretto

17. Venus y Marte (1485) Sandro Botticelli

18. Muerte de Adonis (1512) Sebastiano del Piombo

19. Venus y Adonis (1554) Tiziano

20. Marte y Venus con Amor (1580) Veronese

21. Venus y Marte sorprendidos en la red de Vulcano (siglo XVIII) Constantino Cediti

22. Venus llora por Adonis (1625) Nicolas Poussin

23. La Venus del Espejo (1650) Velázquez

3.3. HEFEST

CARACTERÍSTIQUES	ATRIBUTS	NOM ROMÀ
Déu del foc, del metall i dels ferrers.	Martell, farga.	Vulcà.

Fill de Zeus i Hera. Diu la història que va néixer tan dèbil que Hera es va avergonyir del seu aspecte, de tal manera que el va llançar des de l'Olimp per desempallegar-se d'ell. Hefest va caure al mar, on el van trobar Tetis i Eurínome. Entendrides, el van acollir amb elles fins als nou anys d'edat, moment en que Hera va trobar-se amb Tetis i li va veure un fermall preciós pel que es va sentir atreta. En aquells temps Hefest havia format la seva primera farga i Tetis, dubitativa, va acabar dient-li que estava fet per ell. Al assabentar-se, va emportar-se'l un altre cop a l'Olimp, on el va tractar amb més tendresa. Més tard, però, Zeus va adonar-se que ell i la seva esposa estaven planejant una conspiració en contra d'ell i va llançar-lo per segon cop de l'Olimp. Aquest cop, però, la caiguda va ser més llarga i més dolorosa, ja que al arribar al terra no va caure al mar i es va trencar les cames. Finalment va tornar a l'Olimp perdonat per Zeus, coix de per vida.

3.3.1. Descendència

Hefest va tenir tres fills: Crecops, Erictoni i Caco. Aquest últim era un gegant meitat home meitat sàtir que va robar el ramat que Heracles portava després d'haver matat a Gerió, i quan ho va descobrir, el va matar.

3.3.2. Mites en els que participa

Hefest era un déu lleig, coix i amb mal caràcter. És l'únic déu Olímpic que surt del prototip de déu perfecte i de gran bellesa. Però tot i no ser gaire agraciat, les seves habilitats a la farga el van destacar com a principal creador de les armes de tots els déus, i fins i tot d'algun semidéu. Entre alguns dels seus actes destaquen els següents:

- Va forjar el llamp de Zeus que li va proporcionar el Cíclop i que va ser decisiu en la Titanomàquia.
- Va forjar les armes de l'heroi Enees, fill de la seva esposa Afrodita.
- Va forjar les armes del semidéu Aquil·les a demanda de la seva mare Tetis, amb la que estava eternament agraït per haver-lo acollit quan Hera el va llançar de l'Olimp.
- Va crear a Pandora per ordre de Zeus.
- Va ser l'encarregat de treure a Atenea de dintre del cap de Zeus. Més tard, va intentar violar a aquesta deessa quan va anar a la seva farga per encarregar-li unes armes. No va aconseguir-ho, però va ejacular en la seva cama i la part que va tocar a terra va fer néixer a Erictoni. D'aquesta manera, Erictoni és fill de manera indirecta d'aquests dos déus.

3.3.3. Hefest en la literatura

- α *Hefesto/Vulcano* de **Francisco Álvarez Hidalgo**. Sonet nº 1769.

*Respuesta de Hera al brote de Atenea
fue este engendro, **divino, cojo y feo;**
botado del Olimpo, halló su empleo
en las fraguas de Lemnos. Martillea*

*noche y día, fusiona, clavetea,
se dispara vivaz chisporroteo,
y surgen la coraza, y el trofeo,
el trono, el yelmo, que el sudor moldea.*

*¿Cómo pudo en sus brazos Afrodita
abandonar la suave, la exquisita
perfección de su piel sin darse al vómito?*

*Ares la rescató de tal bajeza,
y se forjó la unión de la belleza
a la altivez del corazón indómito.*

- α *La forja* de **Seamus Heaney**. És un poema que recorda al déu per la descripció que fa del treballar a la farga.

*Sólo conozco una puerta de acceso a la oscuridad.
Afuera, viejos ejes y argollas de hierro se oxidan;
dentro, el ruido sordo del martillo sobre el yunque,
el imprevisible abanico de chispas
o el silbido cuando otra herradura se endurece en el agua.
El yunque debe estar en el centro,
dotado de un cuerno como un unicornio,
con un extremo cuadrado, inamovible,
un altar ante el cual el herrero
se esfuerza en dar forma y producir música.
A veces asoma la cabeza por la puerta,
luciendo un mandil de cuero
con el pelo cayéndole sobre la nariz,
y recuerda el estrépito de los cascos de los caballos
y el tráfico que ciruela en hileras;
luego gruñe, entra y cierra rápidamente de un portazo
para seguir batiendo el hierro y utilizar el fuelle.*

3.3.4. Hefest en l'art

1. *Vulcano en Lemnos* (1505) **Piero di Cosimo**

2. *Vulcano forjando los rayos de Jupiter* (1636) **Rubens**

3. *La fragua de Vulcano* (1630) **Velázquez**

4. *La fragua de Hefesto* (1585) **Jacopo Bassano**

5. *Vulcano y Eolo* (1500) **Piero di Cosimo**

6. *La visita de Venus a Vulcano* (s. XVIII) **François Boucher**

7. *Venus, Vulcano y Marte* (1552) **Tintoretto**

8. *Venus en la fragua de Vulcano* (1641)
Louis Le Nain

9. *Venus y la forja de Vulcano* (1662) **Jan Van Kessel**

10. *Venus en la farga de Vulcano* (1564) **Frans Floris de Vriendt**

11. *Venus pide a Vulcano armas para Eneas* (1642) **Van Dyck**

12. *Venus pide las armas a Vulcano para Eneas* (1732) **François Boucher**

13. *Afrodita entrega las armas de Hefesto a Eneas* (1748) **Pompeo Girolamo Batoni**

14. *Tetis pide a Hefesto armas para Aquiles* (480 aC) **Kylix**

15. *Hefesto y Atenea* (1560) **Paris Bordone**

16. *Hefesto crea Pandora* (425 aC)

3.4. ARES

CARACTERÍSTIQUES	ATRIBUTS	NOM ROMÀ
Déu de la guerra.	Casc, armes.	Mart.

Fill de Zeus i Hera. No és un déu gaire apreciat, ben al contrari, fins i tot la majoria dels déus l'odien pel seu caràcter sanguinari i salvatge. Aquest caràcter és el que feia que perdés bastants vegades contra Atenea, que feia servir la seva saviesa per guanyar les batalles.

3.4.1. Descendència

Ares va tenir diverses amants, entre les més conegudes es troba la deessa Afrodita, amb la que va tenir tres fills: Fobos, Deimos i Harmonia.

Harmonia: les Amazones

Possiblement la descendència més coneguda és la que va tenir Ares amb la nimfa Harmonia: les Amazones. Van néixer amb el caràcter guerrer i violent del seu pare i la seva afició a la caça feia que veneressin a Artèmis per sobre de tots els déus. Era un poble on només hi habitaven dones. La seva ubicació varia en algunes versions, algunes diuen que es trobaven en el Cauques i altres a la vora del riu Danubi. El fet és que cap home hi tenia cabuda i només permetien la presència masculina si aquests treballaven d'esclaus. Per tenir descendència s'unien a homes dels pobles veïns i només conservaven a les noies. En el cas que naixessin nois, o els mataven o els mutilaven. Un tret característic de les Amazones és que només tenen un pit, ja que els hi tallaven un dels dos per facilitar l'ús de l'arc i les llances a l'hora de la caça (d'aquesta manera, el nom "amazones" significa *les que no tenen pit*).

3.4.2. Mites en els que participa

Halirroto

Era fill de Posidó i de la nimfa Éurite. Es diu que Halirroto va intentar violar a Alcipe, que era filla d'Ares, i aquest va matar-lo per haver tacat l'honor de la seva filla. Es va realitzar un judici per determinar si Ares era o no castigat per haver matat a Halirroto a demanda de Posidó, el seu pare. Al haver-hi falta de proves i només tenir com a únics testimonis a Ares i Alcipe, van absoldre'l. El turó on es va realitzar el judici va passar a dir-se Areòpag.

Oto i Efiàltes

Eren dos gegants bessons que volien fer-se amb el mandat de l'Olimp i que van tancar a Ares en un atuell de bronze durant tretze mesos. Finalment, Hermes el va poder rescatar, però no sense l'ajuda d'Artèmis, que va distreure als dos gegants o bé prometent a Oto de dormir amb ell i causant l'enveja d'Efiàltes i transformant-se en cérvol aprofitant la confusió, o bé es va transformar directament en cérvol. El cas és que els dos bessons van acabar llançant les seves llances cap a la cérvola, però en comptes de matar-la a ella, les llances van anar a parar una a cada germà, matant-se mútuament.

La fundació de Tebas

Encara que no hi participa de manera directa, Ares té un paper en la fundació d'aquesta ciutat a través dels seus fills. Per saber com comença aquesta història, ens hem de remetre al rapte d'Europa per part de Zeus. El seu germà, Cadme, inicia la recerca de la seva germana però no la troba enlloc. Sense saber que fer, decideix consultar-li a l'Oracle i aquest li diu que deixi de buscar-la i que segueixi a una vaca que el guiaria fins al lloc on tindria que fundar una ciutat. Així ho va fer i quan la vaca es va aturar, va decidir fundar la ciutat allà. Però abans de fer-ho, decideix realitzar un sacrifici a la deessa Atenea i envia als seus homes a buscar aigua pel sacrifici. Al veure que no tornen, es dirigeix cap allà i els veu tots morts a causa d'una horrible serp o drac, filla d'Ares i de la erínia Tilfosa. Cadme lluita contra ella i la mata. Llavors, Atenea se li apareix i li diu que ha de plantar les dents del drac. Una vegada plantats, de les dents

comencen a brollar uns guerrers joves i plenament armats, els Esparts, que al instant inicien una lluita entre ells que provoca que només quedin vius els més forts: Equió, Udeo, Ctonio, Peloro i Hiperénor. Cadme, juntament amb aquests cinc Esparts, funda la ciutat de Tebas. Però Ares no s'oblida de la mort de la serp/drac i abans manté durant un temps a Cadme com a esclau seu per expiar la seva mort. Una vegada ha estat perdonat del seu pecat, li entreguen com a esposa Harmonia, filla d'Ares i Afrodita.

Ares també participa a la guerra de Troia, primer en el bàndol dels grecs però després en el dels troians persuadit per la seva amant Afrodita.

També es diu que el cinturó que portava Hipòlita (filla d'Ares i cap de les Amazones) i que Heràcles va tenir que treure-li en un dels dotze treballs li va donar Ares.

3.4.3. Ares en la literatura

α Ares de **Salvador Espriu** (1981). Poema inclòs al recull de pomes *Les roques, el mar i el blau* dedicat a poemes mitològics.

α Arès de **Josep Carner** (s. XX). Poema inclòs a *Llegendari* sobre el déu de la guerra.

*Fou l'última batalla, i Arès aixeca el vol,
afalagat pel ròssec del fum de les fogueres.
Ja no vindran espigues a encatifar les eres
i tanmateix no resta cavall ni camperol.*

*Ja no duren més pluges els núvols en estol
ni rodarà cap ombra que colgui les osseres;
dessota l'estelada, fidel a ses roderes,
no hi haurà més història ni servitud ni dol.*

*Els Inmortals enyoren del prec la melodia;
els sotja la vellesa i és fada l'ambrosia:
quan els mortals s'acaben, el déu també es consum.*

*Arès ajeu els braços, abaixa les parpelles,
mossega ses rancúnies -i encara, de les celles
mal afluixades, puja tènueament un fum.*

3.4.4. Ares en l'art

1. Marte (1640) Velázquez

2. Venus y Marte (1600) Carlo Saraceni

3. Estàtua d'Ares a la villa d'Adrià

4. *Mart en el camp de batalla* (1580)
Bartholomeus Spranger

5. *Cadmo y Minerva* (1636/37) **Jacob Jordaens**

6. *Venus, Marte y Cupido* (1633) **Guercino**

3.5. ATENEA

CARACTERÍSTIQUES	ATRIBUTS	NOM ROMÀ
Deessa de la saviesa, de la guerra defensiva, de la indústria i de les arts.	Casc, òliba, olivera, ègida, peple, escut amb el cap de Medusa.	Minerva.

Filla de Zeus i Metis. El naixement d'Atenea és un cas bastant curiós. A diferència de la majoria de déus no va néixer del ventre de la seva mare, sinó del cap del seu pare. Com és possible? Darrere de tot això hi ha un element molt estès en la mitologia grega i causant de molts mites: el destí, la predicció. Zeus es va enamorar de la titànide Metis, considerada la seva primera esposa. Quan Metis estava embarassada d'Atenea, un Oracle li va predir que el proper fill que tingués amb Metis seria un home i que portava per destí el derrotar-lo, tal com ell va fer amb el seu pare i el seu pare amb el seu avi. Espantat davant aquestes declaracions, Zeus va aprofitar-se de la capacitat que tenia la seva dona de metamorfosar-se i la va desafiar dient-li

que no podia transformar-se en una gota d'aigua. Ella, orgullosa, va transformar-se en gota d'aigua per demostrar-li que es podia transformar en qualsevol cosa, moment que Zeus va aprofitar per empassar-se-la. D'aquesta manera s'assegurava que la predicció no es complís mai. Uns mesos després, Zeus patia una greu migranya que li feia cridar de dolor. Hefest, amb les seves eines, va obrir-li el cap a Zeus per acabar amb aquest malestar. Del cap de Zeus va sortir Atenea, adulta i totalment armada.

3.5.1. Mites en els que participa

Atenea, junt amb Artèmis, són les úniques deesses que es mantenen verges. Tot i que no té cap descendència directa, si que va tenir un fill de manera indirecta amb Hefest, com hem vist anteriorment, Erictoni, al qual va tractar com si fos fill seu.

Va inventar milers d'objectes relacionats amb la indústria i les arts, com la flauta, la trompeta, l'arada, el carro, etc. i també va ser la primera en ensenyar a cuinar i teixir. Tot i ser la deessa de la guerra és l'antítesi d'Ares: ella usa la seva saviesa per definir estratègies que provoquen la seva victòria en la gran majoria de batalles (en la guerra de Troia, Atenea guanya a Ares, per exemple).

És la deessa que té més misericòrdia de tots els déus Olímpics. No és tan esquerpa com Artèmis, que matava a qui gosava mirar-la nua. Hi va haver una ocasió en que un home la va veure per accident mentre es prenia un bany, Tiresias. Com a càstig, va deixar-lo cec, però per compensar la seva ceguesa exterior, va atorgar-li el do de la visió interior.

Però hi ha una ocasió en la que Atenea perd la misericòrdia que la caracteritza a causa de la gelosia:

El mite d' Aracne

Aracne era una princesa de Lidia que teixia d'una manera tan excel·lent que els seus teixits eren dignes de la deessa Atenea. Un dia, li van preguntar si havia après a teixir tant bé gràcies a les ensenyances de la deessa. Aracne, orgullosa, va dir que Atenea no li havia ensenyat res i que a més a més la desafiava a competir amb ella, segura que els seus teixits eren millors que els de la pròpia deessa. Atenea ho va escoltar i disfressant-se de vella va arribar fins on vivia Aracne. Les seves paraules van ser *“No vulguis competir amb una deessa. Demana perdó humilment pel que has dit, temerària. La deessa et perdonarà, si li ho demanes.”* Li donava la oportunitat de desdir-se i perdonar-la per la seva gosadia. Però Aracne, altiva, va dir-li: *“Per què no ve ella mateixa? Per què evita competir amb mi?”* En aquell moment la deessa va descobrir la seva identitat i es va desfer de la disfressa de vella, acceptant el repte. Totes dues es van enfonsar en una competició per veure qui teixia millor, si la deessa o la humana. Atenea va teixir el moment de la disputa entre ella i Posidó per posar-li nom a la futura ciutat d'Atenes, disputa que ella guanya al fer créixer de la terra una olivera, davant de l'aigua que fa brollar Posidó d'una roca: *“Pal·les va brodant la roca de Mart damunt la ciutadella de Cècrops i l'antiga disputa sobre el nom que calia donar al país.[...] La deessa representa el déu del mar dempeus i colpejant una sòlida roca amb el seu llarg trident; d'enmig de la ferida causada en la roca brolla aigua de mar, penyora amb què reivindica per a ell la ciutat. Ella mateixa s'atribueix un*

escut i una llança de punta afilada, s'atribueix un casc al cap i es col·loca l'ègida per defensar-se el pit; dibuixa la terra i com aquesta, copejada amb la seva llança, produeix una olivera de fulles pàl·lides, carregada de fruit, i com els déus la contemplen, admirats. Una representació de la Victòria culmina el treball." Aracne va representar les metamorfosis de Zeus: "La meòtide dibuixa Europa enganyada per una disfressa de toro.[...] Europa semblava dirigir la mirada a la terra que havia deixat i cridar les seves companyes, mentre arronsava, poruga, els peus, per por de tocar les onades que l'escometien.[...] Va fer Leda, ajaguda sota les ales d'un cigne; va afegir com Júpiter [...] es va transformar en Amfitrió per posseir-te a tu, reina de Tirint; o en pluja d'or per enganyar Dànae[...]"⁹ Atenea, al veure l'excel·lent treball de la noia, va haver de donar-li la victòria, però furiosa pel seu èxit, va esquinçar-li la obra. Aracne, avergonyida i intimidada, va penjar-se del coll, però la deessa, compadida per com havia acabat la noia, va transformar-la en aranya perquè pogués continuar teixint durant la resta de la seva vida.

Atenea també va ajudar a molts herois grecs com Perseu, Heracles, Aquil·les o Ulisses. En el cas concret de Perseu, va ajudar-lo a matar a Medusa, com veurem en l'apartat d'herois. Però entre Medusa i Atenea hi ha una relació anterior:

Atenea i Medusa

Coneixem a Medusa com a una de les tres germanes Gorgònes que convertien a qui les miressin als ulls en pedra, amb l'excepció que ella era mortal i tenia un aspecte més humà que les seves germanes. Però originàriament, Medusa no tenia els cabells de serps, sinó una bonica cabellera llarga. Posidó es va encapritxar d'ella i la va violar en un temple d'Atenea, fet que va enfurismar a la deessa i va castigar a Medusa transformant-li els cabells en serps.

Atenea i Posidó

En el mite d'Aracne ja hem parlat d'aquest enfrontament entre les dues divinitats que tenia com a objectiu posar el nom del déu guanyador a la futura ciutat d'Atenes. Van decidir que cada un donaria un regal als habitants de la ciutat perquè escollissin quin volia que fos el déu guanyador. D'aquesta manera, Posidó va fer brollar aigua d'una roca amb el seu trident mentre que Atenea va fer brotar un arbre d'olivera del terra. Els habitants van quedar meravellats amb l'obsequi de la deessa i van escollir-la a ella. La ciutat va dir-se Atenes en honor a la deessa i se li va retre culte.

Atenea també va participar al Judici de Paris.

2.5.2. Atenea en la literatura

α *Atenea/Minerva* de **Francisco Alvarez Hidalgo**. Sonet n° 1766

*Zeus no digería la cultura,
y a punto de explotarle, la cabeza
era yunque de fragua en que la pieza,*

---

⁹ Ovidi, *Les metamorfosis* VI 7-145, traducció de Ferran Aguilera

a martillo forjada, lo tortura.

*Prometeo el remedio le asegura,
y a golpe de hacha, músculo y destreza,
abre el cráneo del dios, y con presteza
adulta emerge Atena en armadura.*

*Diosa del arte y la sabiduría,
y en justa lid, de la estrategia fría,
en Troya y siempre con la tropa helena.*

*Casta como las luces de la mente,
por su lanza y escudo, combatiente,
como su Partenón, firme y serena.*

- α *A Pal·las Atenea* de **Josep Carner** (1912). Poema publicat a *Les monjoies*.
- α *Palas Atenea* de **Rubén Darío**. Poema que descriu des del naixement de la deessa fins als seus atributs i els seus episodis més característics, com per exemple el seu enfrontament amb Aracne.

*Un día, inmemorial en olímpicos días,
cuando Zeus regía el universo,
y hacía reventar en truenos y armonías
el visible horizonte,
y retemblar el sacro monte
-cual canta Melesigenes en su glorioso verso-
al mover las arrugas de su ceño profundo,
**la persona de Efestos claudicante
surgió, armada de un hacha como hecha de diamante,
e hizo vibrar los cimientos del mundo
cuando con un hachazo subitáneo
hendió el superdivino cráneo,
del cual brotó la luminosa Dea,
toda Fuerza, Cordura y Esperanza,
con su égida y su lanza.
la virgen áurea, Palas Atenea.***

[...]

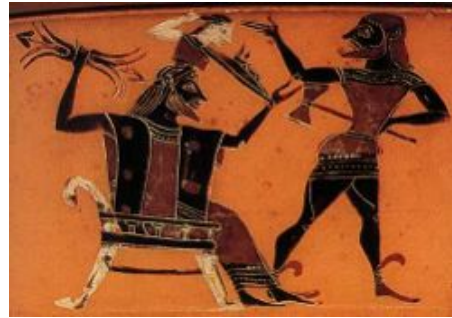
*Ella es la cósmica Doncella,
la que en el porvenir fulgura;
es grave, es terrible y es bella:
no toquéis a la Reina Pura.
Su búho torna la cabeza:
mira hacia atrás, o hacia adelante,
lo que se acerca, lo distante,
y lo que acaba, y lo que empieza.
Y así como el Titán aplasta
si su mano el volcán empuja,
**así a la adolescente casta
enseña a enhebrar una aguja,
y a bordar flores en el lino,
y a tejer como aire la seda;
y si su trabajo divino
emular quiere mano extraña,
en sus propios hilos se enreda,
Aracne cambiada en araña.
Dulce y reflexiva Sofía,
dinámica y omnipresente,
su luz a toda artista envía,
al laborioso, al elocuente;***

*y anima con su íntimo soplo
a los artifices del fuego,
al que mueve regla o escoplo,
a la que borda, a la que hila:
se diría que ella aniquila
toda sombra en el genio griego.*

2.5.3. Atenea en l'art

1. *Minerva* (s. II aC) **Marbre**

2. *Hefesto en el nacimiento de Atenea* (550 aC)

3. *Palas y el Centauro* (1482)
Sandro Botticelli

4. *El triunfo de la Virtud* (1502) **Andrea Mantegna**

5. *Minerva aleja a Marte* (1576) **Tintoretto**

6. *Minerva a punto de vestirse* (1613)
Lavinia Fontana

7. *Palas Atenea* (1665) **Rembrandt**

8. *Las hilanderas* (1659) **Velázquez**

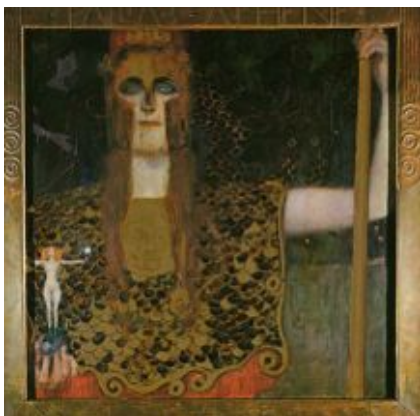
9. *Atenea y Aracne* (1579) **Tintoretto**

10. *Palas y Aracne* (1637) **Rubens**

11. *Atenea pensativa* (460 aC) **Bajorrelieve**

12. Palas Atenea (1898) Gustav Klimt

13. Disputa entre Atenea i Neptuno (1508) A. Lombardo

14. Minerva y las Musas (1645) J. Stella

15. Palas Atenea (1539) Parmigia

3.6. HERA

CARACTERÍSTIQUES	ATRIBUTS	NOM ROMÀ
Esposa de Zeus, deessa del matrimoni.	Diadema, paó.	Juno.

Filla de Cronos i Rea, germana i esposa de Zeus. Les constants infidelitats del seu marit fan que el seu caràcter sigui venjatiu, gelós i violent.

3.6.1. Descendència

Hera va tenir quatre fills amb Zeus: Ares, Hefest, Hebe i Ilítia. D'Ares i Hefest ja hem parlat anteriorment, déus de la guerra i del foc respectivament. Però Hebe i Ilítia, tot i ser filles legítimes de Zeus, no són tan importants com les deesses olímpiques. Tenen un paper secundari en l'Olimp i hi destaquen poc. En el cas d'Hebe, per exemple, ocupava la funció de copera dels déus abans de l'arribada de Ganimedes a l'Olimp. Quan Heracles va pujar a

l'Olimp, Zeus va casar-lo amb ella. Ilítia era la deessa dels parts, funció que la seva mare utilitzarà per realitzar alguns dels seus plans venjatius contra les amants del seu marit.

3.6.2. Mites en els que participa

Els mites que Hera protagonitza estan regits per la venjança i la gelosia a causa de les infidelitats del seu marit. A vegades la víctima era la mare i en altres ocasions el fill. D'entre tots, en destacarem quatre:

Hera i Heràcles

Heràcles va ser el que més va patir la fúria d'aquesta deessa, des de nadó fins a adult. La lluita contra el nadó d'Alcmena va començar fins i tot abans de néixer. Com a descendent de Perseu, Heràcles hauria tingut que pujar al tron de Micenes. Però per tal d'impedir-ho, Hera va ordinar un pla amb l'ajuda de la seva filla Ilítia. A la vegada que Alcmena estava embarassada d'Heràcles, també estava per néixer Euristeu, també descendent de Perseu i nebot d'Alcmena. Primer de tot, Hera va fer jurar que qui nasqués aquell dia seria el rei de Micenes. Com que Zeus només estava al corrent de l'embaràs d'Alcmena va acceptar, pensant que el seu fill seria el rei. Una vegada obtinguda la promesa del déu, Hera va avançar el part d'Euristeu i va endarrerir el d'Heràcles, el qual tenia que néixer primer, gràcies a l'ajuda d'Ilítia, que va provocar el naixement d'Euristeu i va impedir el d'Alcmena posant-se amb els braços creuats per davant dels genolls. Una vegada nascut l'heroi, la persecució d'Hera va continuar pràcticament durant tota la vida d'Heràcles, arribant a crear una relació entre Hera i Heràcles d'odi i rancúnia. Són tres els episodis més coneguts provocats per la fúria de la deessa, dos durant la seva infantesa i un altre durant la seva joventut.

- Quan Heràcles és nadó i encara està al bressol, Hera li envia dues serps perquè el mosseguin i el matin. Però la jugada li surt malament i Heràcles comença a demostrar la seva força en aquell instant: ofega a les dues serps, cada una amb una mà.
- Quan Hera dona de mamar a Heràcles, ignorant qui és degut a la ignorància o per estar adormida segons cada versió, i al adonar-se de qui és o el nadó tirar massa fort del pit de la deessa, el llança i se'l treu de sobre provocant que la llet es derrami, llet que posteriorment formarà la Via Làctea. Es diu que el fet que Heràcles mami del pit d'Hera augmenta la immortalitat que ja duia al ser fill de Zeus.
- El fet més important i significatiu al que participa Hera i que condiciona la vida de l'heroi és quan li provoca una bogeria que causa la mort de la seva esposa Megara i dels seus fills, fet desencadenant dels famosos 12 treballs i que explicarem més detingudament a l'apartat d'herois.

Aquest afany de destruir a Heracles s'acaba quan puja a l'Olimp després d'acabar la seva vida a la terra i Zeus els reconcilia. Per demostrar aquesta reconciliació, li dona a la seva filla Hebe com a esposa.

Hera i Leto

La mare dels bessons Apol·lo i Artèmis també va patir la fúria de la deessa. Quan estava embarassada, Hera va prohibir que li donessin un lloc on parir, fet que va provocar que deambulés errant per la Terra fins que va arribar a una illa deserta, Ortigia, on va poder tenir els fills. Però el part no va ser fàcil: novament amb l'ajuda d'Ilítia, Hera va impedir el part dels bessons durant nou dies. Tot i això, els déus van aconseguir que naixés Artèmis i ella va ajudar a la seva mare en el part del seu germà Apol·lo. Hera va continuar perseguint a la mare, protegida pels seus fills. Per exemple, va enviar la serp Pitó per acabar amb ells, però Apol·lo la mata.

Hera i Io

Com hem explicat a les metamorfosis de Zeus, Io també és víctima de la deessa: Zeus es veu obligat a transformar-la en vaca per tal de protegir-la d'Hera, però la deessa es caracteritza per la seva insistència i no la deixa en pau fins que fuig després de la picada d'un tàbac.

Hera i Sémele

Amb Sémele l'intent de destruir-la funciona al peu de la lletra. Zeus s'apareixia a Sémele disfressat cada vegada que mantenia relacions amb ella. Hera, quan s'assabenta de la relació, es disfressa d'anciana i aconsella a Sémele, ja embarassada, que demanés al seu amant que se li mostrés tal i com era, sense enganyar-la amb cap disfressa. Quan ella li demana, Zeus es nega, però ella insisteix fins que es manifesta en llamps i trons i Sémele es consumeix. Però Hermes, abans que es destrueixi, salva al fetus que gestava a la panxa i el cus a la cuixa de Zeus, on acaba la seva gestació.

3.6.3. Hera en la literatura

- α *Juno i el paó* de **Sean O'Casey** (1924). És una tragicomèdia centrada en les desgràcies de la família Boyle amb el personatge central de Juno, que representa la figura maternal, com la deessa.
- α *A Hebe* de **Josep Carner** (1924). Publicat a *Ofrena*. Poema dedicat a la filla d' Hera i Zeus, copera dels déus abans que arribés Ganímedes.

***Hebe que et vincles i que curulles
als déus la copa de juvenesa:
l'àmfora inclines, que no xarboti,
com si voltessis per a la dansa.***

*Una vegada, sota el meu sostre,
precipitada mon veire omplies.
Veient-te en ràpid vol de la túnica,
sortós em creia com els olímpics.*

*Però vingueres només un dia.
I ara el meu veire, dins mà poruga,
va decantant-se cap a la terra
i ella n'eixuga l'última gota.*

- α *Les magranes flamejants* de **Josep Carner** (1906). Poema publicat a *Els fruits saborosos*. En ell, Alcides s'adreça a la deessa Hera.

*És nit; sola i plorosa diu la muller d'Alcides:
-Oh Hera, gran deesa, atén-me, cor a cor,
abans que a Zeus recaptin tes flaires exquisides
i el seu esguard et volti de rierades d'or.*

*Car t'és plaent de veure, en les suaus brandades,
com tremen, com es lliuren els cossos matronals,
i que les veus s'apaguin, de tan enamorades,
i s'ompli de victòries el tàlem dels mortals.*

***I sola presideixes, del cim de la claror,
l'aürt de les mirades en lluita prest encesa,**
i ara t'arbores, ara t'ajeus en la peresa
al cobrí de la roda de neu del teu pagó.*

***Allunya'm, protectora, les hores malastrugues:**
ma veu i mes petjades sols troben solitud,
i la mateixa llàntia fa pobres pampallugues
com si, per enyorança, li demanqués virtut.*

*Aquelles nits anyoro d'enfosquiment tan clar,
quan queien flors dels arbres que el ventitjol despara
quan ell la cara meva prenia vers sa cara
i el braç me'n queia, sense la força d'anusar.*

***Encén el bell furor, oh Hera, amb ta mirada;**
que sigui aquest silenci batut per so rabent.
La vella porta espera la seva revolada:
mon cos demana els besos que ajupen com el vent.*

*Alcides, en collir-me, dels braços meus digué
que eren una garlanda d'amor, tota florida.
**Oh Hera, en sa tornada l'estrenyeria bé
i fóra ma garlanda potent com una brida.***

*I despullant, de dia, les hortes i els jardins,
en premi de les teves volences sobiranes,
tos temples ornaria de flamejants magranes
que, ben ferides, llencen un xàfec de robins.*

3.6.4. Hera en l'art

1. Cabeza de Juno (s. I-II dC)

2. Juno rebent el cap d'Argos (1732) Jacopo Amigoni

3. El origen de la Via Làctea (1578) Tintoretto

4. L'origen de la Via Làctea (1637) Rubens

5. Jupiter i Io descoberts per Juno (1618)
Pieter Lastman

6. Hebe (1850) Demeter Laccataris

3.7. POSIDÓ

CARACTERÍSTIQUES	ATRIBUTS	NOM ROMÀ
Déu del mar i de les aigües, de la terra en moviment i dels terratrèmols.	Cavall, trident.	Neptú.

Fill de Cronos i Rea, germà de Zeus i sobirà del món marí. Tenia el poder de provocar terratrèmols a voluntat i el domini de la naturalesa. Vivia en un palau al fons del mar juntament amb altres divinitats marines.

3.7.1. Amors/Descendència

En general, Posidó va tenir innumbrables amants de la mateixa manera que ho va fer el seu germà Zeus, i en conseqüència, la seva descendència és abundant. De totes les seves amants en destacarem sis:

Anfítrite

L'esposa oficial de Posidó és la nimfa Anfítrite, amb la que va tenir tres fills: Tritó, Rode i Bentesicime. Però no li va resultar gens fàcil aconseguir-la: al principi, sempre que intentava cortejar-la i fer-la esposa seva ella s'hi negava i el rebutjava. Cansada del déu, Anfítrite va fugir a les profunditats del mar, on pogué estar lluny de Posidó. Però uns dofins que nedaven per allà la van descobrir i van anar a explicar-li immediatament a Posidó. Aquest els va ordenar que la portessin fins al seu palau i juntament amb més animals i divinitats marines van portar a la nimfa fins al palau del déu. Anfítrite no va tenir altre opció que acceptar la proposició de matrimoni.

Pélope

Entre els déus olímpics era normal tenir almenys un amant masculí. En el cas de Posidó va ser Pélope, fill de Tàntal. El seu pare era un rei malvat que per acontentar als déus va esquarterar el seu propi fill i el va cuinar per tal d'oferir-los un exquisit menjar. L'única que no va adonar-se de qui era la carn era Demèter, que va cruspir-se l'espalla del jove. Però els altres déus van veure al instant que la carn que oferia Tàntal era del seu fill i van tornar-lo a la vida, reemplaçant-li l'espalla que s'havia menjat Demèter per una d'ivori. Al retornar a la vida, Pélope lluïa una bellesa extraordinària que va fer que Posidó s'enamorés del noi i el convertís en amant seu, emportant-se'l a l'Olimp amb ell, on va ensenyar-li a conduir el seu carro. Però aviat Zeus va expulsar a Pélope d'allà per la ofensa que el seu pare havia fet als déus, o segons altres versions per pura enveja. En definitiva, va tornar al món humà i Posidó va haver de separar-se d'ell. Tot i així, més endavant va ajudar-lo en la carrera contra Enomao per guanyar-se a la seva filla Hipodàmia donant-li un carro tirat per cavalls alats.

Demèter

Es diu que en una ocasió Posidó es va encapritxar de la seva germana Demèter i va perseguir-la per unir-se a ella. Per tal de poder escapar de Posidó, Demèter va transformar-se en una euga i va barrejar-se amb un ramat de cavalls. Però Posidó ho va veure, es va transformar en un semental i la va raptar. De la seva unió va néixer Arió, un cavall que tenia el do de la paraula.

Medusa

En una ocasió Posidó va quedar corprès davant de la bellesa de Medusa, que tot i ser una Gorgona tenia un aspecte completament humà i era la més bella de les seves germanes. Va violar-la en un temple d' Atenea, cosa que la deessa no va veure amb gaire bons ulls i va transformar els cabells de Medusa en serps. Més tard, quan Perseu la decapita, del seu cap neixen les dues criatures que havia tingut amb Posidó: Pegàs, el cavall alat, i Crisaor.

Amb la nimfa Toosa va tenir al famós ciclop Polifem.

Amb Euríale va tenir al gegant Orió.

3.7.2. Mites en els que participa

Les muralles de Troia

Hi ha una història que diu que una vegada Posidó i Apol·lo van ofendre a Zeus i aquest els va enviar a servir al rei Laomedonte com a penitència. El rei els va demanar que construïssin una muralla al voltant de la ciutat (Troia) i que els recompensaria gratament per la feina. Una vegada la muralla va estar construïda, el rei va negar-se a donar la recompensa. A mode de venjança, Posidó va enviar un monstre marí perquè atacés la ciutat de Troia. Aquest monstre va ser derrotat temps després per Heracles.

També és famós el seu enfrontament amb la deessa Atenea per posar nom a la futura ciutat d'Atenes, com hem vist anteriorment.

En la Odissea, Posidó és el màxim enemic de Ulisses, al qual intentarà fer-li la vida impossible com a venjança per haver deixat cec al seu fill Polifem, impedit que pugui tornar a Ítaca.

3.7.3. Posidó en la literatura

Posidó és un déu escassament representat tant en narrativa com en poesia i és difícil trobar un poema dedicat a ell.

α *Poseidon* de **Francisco Alvarez Hidalgo** (2006). Sonet nº1590

*Inmóvil, en silencio iluminado,
y a la vez en acción, audaz guerrero
que une a serenidad de atracadero
furia de mar sobre el acantilado.*

Horizonte rebelde y escarpado,

*o quizás antagónico velero
centrado está en seu diana, **ante el acero
del tridente que Hefestos le ha forjado.***

*No es el dios **que en su carro de tritones
Surca los mares, ni el que en los rincones
De su palacio de corales goza***

***de las nereidas a que ofrece abrigo.**
Este es el dios que tiene un enemigo,
y con su propia fuerza lo destroza.*

3.7.4. Posidó en l'art

1. *El triunfo de Neptuno y Anfirite* (1634)
Nicolas Poussin

2. *Neptuno y Anfirite* (1516) Mabuse

3. *Neptuno crea al caballo* (1640/50) Jacob Jordaens

4. *Neptuno* (1737) Lambert Sigisbert Adam

5. *Fuente de Neptuno* (Madrid)

3.8. HADES

CARACTERÍSTIQUES	ATRIBUTS	NOM ROMÀ
Déu del món subterrani i dels morts.	Xiprer, gall, can Cerber.	Plutó.

Fill de Cronos i Rea, germà de Zeus, sobirà del Tàrtar, de l'Inframón, on van a parar les ànimes un cop les persones moren.

3.8.1. Descendència

No hi ha constància de cap descendència d'Hades, tot i que hi ha versions que donen com a filles d'Hades i Persèfone a les Erinies (però com que ja hem vist l'origen de les Erinies o Fúries a la Teogonia, no és una versió gaire acceptada).

3.8.2. Mites en els que participa

L'esposa d'Hades és Persèfone (també anomenada Proserpina). El mite de com va aconseguir-la és un dels més coneguts de la mitologia grega:

El rapte de Persèfone

Persèfone era la filla de Zeus i la seva germana Demèter. Segons el mite, Demèter estava molt unida a la seva filla. Un dia, mentre Persèfone es trobava recollint flors, la Terra es va obrir, va aparèixer Hades (segons algunes versions diuen que estava muntat en una quadriga) i se la va emportar amb ell a les profunditats disposat a fer-la esposa seva. Demèter, quan se n'adona de la seva desaparició, la busca durant nou dies i nou nits, descuidant la seva tasca de deessa de l'agricultura i provocant que la terra es comencés a marcir. Al desè dia, el déu del Sol li explica la veritat: Hades s'ha emportat la seva filla a l'Infern. Mentrestant, Zeus observa la terra estèril i marcida que ha deixat Demèter en descuidar-la i prega al seu germà que li torni la filla perquè

la Terra torni a lluir viva i fèrtil. Hades accepta, però abans de retornar-la, li fa menjar una magrana, fruit que la lliga a l'Inframón i l'obliga a estar almenys un terç de l'any. D'aquesta manera, només els hi queda arribar a una solució possible: ja que no pot anar-se'n per sempre d'allà, passarà mig any amb Hades i l'altre mig amb la seva mare Demèter. La part de l'any que passa amb Hades correspon a la tardor i a l'hivern, mentre que la que passa amb la seva mare correspon a la primavera i l'estiu, ja que Demèter mostra la seva felicitat renovant la terra i les flors que durant l'estada amb Hades es pansen i moren. Un cicle infinit que dona pas a les estacions de l'any.

L' Inframón era sovint visitat per herois o personatges mitològics, com Heracles, Orfeu o Teseu entre d'altres. De tots aquest episodis en destacarem un, els més conegut i el de major importància:

Orfeu i Eurídice

Orfeu era fill d'Apol·lo i de la musa Calíope i com a tal tenia un especial do per a la música. Es va enamorar de la nimfa Eurídice i es va casar amb ella. Eren molt feliços fins que un dia Aristeu va voler posseir a Eurídice. Mentre fugia d'ell, una serp verinosa la va mossegar i va morir. Orfeu va entrar en una profunda depressió per la pèrdua de la seva esposa i a la vora del riu Estrimón va començar a entonar unes tristes melodies mentre plorava per la seva mort. Molts déus i criatures mitològiques van entendre-se amb les cançons que tocava i van instar-lo a que anés fins a l' Inframón per emportar-se-la de nou al món dels vius. Així ho va fer i amb l'ajuda de la seva música va aconseguir superar tots els obstacles que se li posaven per davant, aconseguint arribar davant dels sobirans de l' Inframón, Hades i Persèfone. Per darrera vegada la música hi juga un paper molt important i impressionats pel talent d'Orfeu, li concedeixen l'alliberació de l'Eurídice però amb una condició: durant el camí de tornada ha de caminar davant d'ella sense girar-se a mirar-la fins que hagin sortit completament a la llum. Així ho fa i resisteix durant el camí de tornada la temptació de girar-se a contemplar la seva estimada. Quan creu que el perill ja ha passat, es gira, anhelós, però un peu de l'Eurídice encara resta en l'ombra i desapareix altre cop engolida per la foscor del Tàrtar, aquest cop per sempre.

3.8.3. Hades en la literatura

- α *Sueños del Infierno (Las zahúrdas de Plutón)* de **Quevedo** (1627). És el tercer llibre de *Sueños* de Quevedo. El relat es centra en la figura del narrador com a protagonista sense nom el qual no pot obtenir la pau, amb un cert paral·lelisme amb Dante. És una sàtira, signe característic de Quevedo, que parodia diversos passatges de la Bíblia que parlen sobre l'Infern.

Sobre el mite d'Orfeu i Eurídice hi ha molts autors que s'han interessat per ell:

- α *Orfeu* de **Chrétien de Troyes** (s. XII).
- α *Faula d'Orfeu* d'**Angelo Poliziano** (1471).

- α *Orfeu* de **Juan de Jáuregui** (1624). És un poema dividit en cinc cants i 186 octaves reials en el qual es desenvolupa la història d'Orfeu. El primer cant descriu a Orfeu, la seva passió per la música i la trobada amb Eurídice, de la que s'enamora. Acaba amb la mort d'Eurídice fugint d'Aristeu i el dolor d'Orfeu. En el segon cant tracta sobre el descens als Inferns. El cant tercer descriu l'arribada d'Orfeu davant d'Hades i Persèfone, que accepten l'alliberació d'Eurídice amb la condició de que no la mirés fins que no sortissin a fora. Orfeu la incompleix i Eurídice mor per sempre. El quart cant descriu el consol que troba Orfeu en la música. El cinquè i últim cant narra la mort d'Orfeu. En la següent octava descriu com Orfeu toca la lira:

*Al pecho aplica la admirada lira,
que en ligero cendal del pecho pende;
alguna luego de sus cuerdas mira
si a la precisa consonancia ofende:
áurea clave tenaz un nervio estira,
otro relaja; y mesurado atiende
el joven cada acento dividido,
siendo al examen árbitro el oído.*

- α *El divino Orfeo* de **Calderón de la Barca**. És un acte sacramental sobre la història d'Orfeu.
- α *Eurídice y Orfeo* de **Antonio de Solís y Rivadeneira** (1643). Obra teatral.
- α *Sonets a Orfeu* de **Rilke** (1922). Obra poètica transcendental inspirada arran de la mort de la jove ballarina Wera Ouckama Knoop i que explica des de la vida d'Orfeu fins a temes tan transcendents com el temps, la mort, el vincle de l'amor amb el dolor, el cant, etc.
- α *Faula d'Orfeu* de **Josep Sebastià Pons** (1966). Poema inclòs al recull *Cambra d'hivern*.
- α *Orfeu i Euridice* d' **Oskar Kokscha** (1918). Obra teatral de caràcter expressionista que posteriorment va passar a òpera.
- α *La invención de Orfeo* de **Jorge de Lima** (1952). Poema èpic dividit en 30 sonets considerat un dels millors de la literatura brasilera.

*Candelabro o velero me persigo,
me vislumbro, me caigo, me levanto:
sobre el caballo de fuego yo conspiro
como anti-Parfaisal, como anti-santo.*

*En mis manos se plantó cizaña y trigo.
Mi voz es una mezcla de triste cato-
llano, y salmodias y gritos
de un doble de Ariel y Lautrèamont.*

*¿Qué ser me arrebató a esa nativa
solitaria Taití donde tatuajes,
celestes en Abel, en Caín viles,*

*diseñan con el sol mi carne viva?
¿Qué ser magnetiza los paisajes
de ese mundo inicial que vive en mí?*

α *Eurídice recuperada* de **Guerau de Liost** (s. XX).

*Si l'obcecat Orfeu hagués servat la treva,
d'Eurídice l'amor seria encara seva;
però, com no sentí recança de l'amor,
deixà, com un ocell, a càrrega a l'astor.*

*Nit infernal! Oh nit que la melada lluna
posares a l'abast d'Eurídice dejuna!
D'Eurídice els retrets Orfeu no desoí,
i li donà, poruc, l'ullada que l'occí.*

*Hauria valgut més que l'àlgida fal.lera,
el pòsit agredolç que més enllà l'espera.
D'Eurídice, capint l'absurditat del plany,
l'hauria clos Orfeu amb marital regany:*

*_No callaràs un poc mentre pugem escales?
Ja ens vagarà, en el llit, de desplegar les ales.
La bresca, fosa a punt, íntegra copsaré
sí, en atansar-m'hi, no aties el vesper.*

*I, en fora eixir plegats, francs de mortal dispendi,
colrat encara el front de l'infernal incendi,
un glop haurien pres de gèlid serení
i allí mateix l'amor hauria dit que sí.*

α *Fugitiva Eurídice...* de **Lope de Vega** (s. XVI/XVII).

***Fugitiva Eurídice*, entre la amena
hierba de un valle, por la nieve herida
del blanco pie de un áspid escondida,
pisándola clavel, cayó azucena.**

***Lloróla Orfeo*, y a la eterna pena
bajó animoso, y con la voz teñida
en lágrimas pidió su media vida:
así la lira dulcemente suena.**

***La gracia entonces, con tremendo labio,
Plutón concede al conyugal deseo
del marido, más músico que sabio.***

***En fin sacó su esposa del Leteo,
pero en aqueste tiempo, hermano Fabio,
¿quién te parece a ti que fuera Orfeo?***

α *Pasó las negras aguas del Leteo...* de **Lope de Vega** (s. XVI/XVII).

***Pasó las negras aguas del Leteo,
pidiendo al reino del eterno llanto
su ya difunta esposa, en dulce canto,
el siempre amante en vida y muerte Orfeo.***

***Ganó el amor allí tan gran trofeo,
que le volvió a Eurídice Radamanto,
mas no pudiendo estar sin verla tanto,
quedose con la sombra su deseo.***

*Deja, Lisena, el arte con que mides
el reino de Plutón, de engaños lleno:
Amor no es fuerza, voluntad se nombra,*

*que si a tan bajos dioses favor pides,
cuando pienses que tienes a Fileno,
podrás apenas abrazar la sombra.*

α A Orfeo de **Juan de Arguijo** (s. XVI/XVII).

*Desiertas selvas, monte yerto i frío
Rodope, qu'en el cielo tocar osas;
Vosotras, **de Estrimón ondas hermosas,**
a quien vencer presume el llanto mío:*

***seréis testigos, largo tiempo fío,
de mi dolor i queexas lastimosas**
que en vano esparzo al aire i conpiadosas
vozes al Rey del lago oscuro envío.*

***Assí cantando llora el Tracio amante
i a sus blandos acentos enmudece
el viento i l'agua a su corriente enfrena.***

*I enternecidas truecan el semblante
las fieras, corto alivio, mientras crece
del ya perdido bien la justa pena.*

3.8.4. Hades en l'art

1. *Plutón* (1592) **Agostino Carracci**

2. *El rapto de Proserpina* (1631) **Rembrandt**

3. *El rapto de Proserpina* (1638) **Rubens**

4. *El rapto de Proserpina* (1621/22)
Gian Lorenzo Bernini

5. *Orfeo ante Plutón y Perséfone* (1650) **François Perrier**

6. *Orfeo, Eurídice y Aristeo* (1480) **Jacopo del Sellaio**

7. *Orfeo conduce a Eurídice fuera de los Infiernos* (1861) **Jean Baptiste Camille Corot**

8. *Orfeo y Eurídice* (1638) **Rubens**

3.9. HERMES

CARACTERÍSTIQUES	ATRIBUTS	NOM ROMÀ
Déu missatger dels déus, protector del comerç de viatgers i lladres, acompanya les ànimes al Hades, déu del descans, dels somnis, de la sort, dels atletes i de la riquesa.	Sandàlies i barret alats, caduceu.	Mercuri.

Fill de Zeus i Maia, va néixer al mont Cilene amb extremada rapidesa i al instant va marxar en busca d'aventures. La seva primera gesta va ser la del robatori del ramat del déu Apol·lo. Es diu que quan Hermes va arribar a Pieria, va descobrir el ramat de vaques i les va robar. Per tal de no deixar rastre, va crear una espècie de calçat per a les vaques amb branques i l'escorça d'un roure. D'aquesta manera, quan Apol·lo va adonar-se del robatori, ja era massa tard i no va aconseguir trobar cap pista que el guiés fins a les seves vaques. Amb budells de les vaques que havia trobat i la closca d'una tortuga que s'havia trobat a l'entrada de la cova de Cilene, Hermes va fabricar la lira. Gràcies als poders profètics d'Apol·lo, va descobrir la ubicació del lladre i va anar fins a Cilene, acusant-lo del robatori. Maia, la seva mare, va negar-ho tot argumentant que havia estat dormint tota la nit, però Apol·lo no s'ho va creure i va exigir a Zeus que li tornessin les seves vaques. Van iniciar una discussió que va quedar aturada quan Hermes va treure la lira i va començar a tocar-la. Apol·lo va quedar fascinat amb el so d'aquell instrument i li va proposar que es podia quedar amb les seves vaques sempre i quan li donés la lira a ell. Així ho va fer, i els dos déus van quedar com amics. Zeus, al veure l'eloqüència i l'ingeni del seu fill, va anomenar-lo missatger dels déus.

3.9.1. Descendència

Hermes va tenir nombroses amants i la seva descendència és abundant, però ens centrarem només en cinc fills, els més significatius:

Pan

Tot i que aquest déu el presenten amb diferents orígens, un d'ells diu que és fill d'Hermes i d'una de les filles de la nimfa Dríope o de la mateixa Dríope. En tot cas, Pan destaca pel seu curiós aspecte (potes i banyes de cabra) i per l'afició que tenia a seduir nimfes. La relació més famosa de totes és la que va tenir amb la nimfa Siringa. Va ser un amor no correspost, semblant al d'Apol·lo amb Dafne. Mentre Pan la perseguia, va tirar-se a un riu per escapar de Pan i al veure's acorralada, va demanar ajuda a les seves germanes. Aquestes, al veure la seva desesperació, van transformar-la en un canyissar. Quan Pan va arribar i va veure en el que s'havia convertit la seva estimada, va abraçar-la trist. Però de sobte, la remor del vent va

cridar-li l'atenció. El canyissar es movia amb el vent a un ritme que va agradar moltíssim a Pan. És llavors quan decideix realitzar un instrument amb les fulles del canyissar posant-li de nom el de la seva estimada per perpetuar el seu record: la flauta siringa.

Equió

Fill que Hermes té amb Antianira i que participa en l'expedició dels Argonautes amb la funció d'herald.

Autòlic

Amb Quíone va tenir a Autòlic, al qual va concedir el do de ser un astut lladre: podia transformar i canviar de forma els objectes que robava de tal manera que els seus amos no els reconeixien. Es diu que l'únic que va aconseguir desemmascarar-lo va ser Sísif.

Dafnis

Es desconeix el nom de la mare de Dafnis, només se sap que va ser una nimfa que es va unir amb Hermes. Quan va néixer, la seva mare el va abandonar en un hort de llorers (d'aquí el nom, que li van posar els seus pares adoptius). A Dafnis se li atribueix la invenció de la poesia bucòlica. Va aprendre a tocar la siringa gràcies a Pan i solia caçar amb la deessa Artèmis, a qui li encantava la seva música.

S'explica que Nomia, una náyade, es va enamorar perdudament del jove Dafnis i li va fer prometre que mai li seria infidel i va amenaçar-lo que si incomplia la promesa el deixaria cec. Així ho va prometre Dafnis, però una enemiga de Nomia, Quimera, va emborratxar-lo i va aconseguir seduir-lo. Nomia, quan ho va saber, el va deixar cec. La pena de Dafnis va ser massa gran i no va poder-se consolar ni amb la seva música. Hermes, al veure'l tan derrotat, va portar-lo cap al cel i en el seu lloc va fer brollar una font o un pou amb el nom de Dafnis.

Hermafrodita

Fill que porta per nom el dels seus dos progenitors, Hermes i Afrodita. Era un noi d'una gran bellesa que no corresponia amb el seu caràcter tímid, que provocava que no s'acostés mai a cap dona. Un dia mentre es banyava en un llac, la nimfa Sàlmacis va veure'l i va sentir un desig instantani cap al noi. Va apropar-se a ell per aconseguir seduir-lo però Hermafrodita la rebutjava i l'esquivava constantment. Furiosa, la nimfa es va abraçar al cos del noi i va suplicar al déus que mai es poguessin separar. D'aquesta manera, els dos cossos van quedar units per sempre, creant un ésser amb doble sexe.

3.9.2. Mites en els que participa

El missatger dels déus no protagonitza gaires mites, sinó que actua de personatge secundari en molts d'ells, normalment fent de personatge clau per la resolució del problema o per l'inici d'alguna cosa. Per exemple:

- Va ser l'encarregat d'adormir a Argos per rescatar a Io de la vigilància del gegant que havia posat Hera com a custodiant de l'amant del seu marit, transformada en vaca.

- Va ajudar a Perseu a matar a Medusa junt amb la deessa Atenea. Va entregar-li les seves sandàlies alades i el seu casc d'invisibilitat per sortejar el perill de les Gorgones.
- En la Odissea, Hermes apareix en un parell d'episodis per tal d'ajudar a Ulisses: quan arriben a la illa de la bruixa Circe li dóna unes herbes per tal d'evitar el seu embruix i quan Ulisses està captiu amb Calipso aquest li diu a la nimfa que ha de deixar-lo anar.
- Va protegir a Dionís de la venjativa Hera després que matés a la seva mare Sêmele.
- Va ser l'encarregat de portar a Pandora fins als mortals.
- Va retornar a Eurídice a l' Inframon.
- En la Iliada, ajuda a Príam a arribar fins al campament dels grecs per demanar-li a Aquil·les que li retornés el cadàver d'Hèctor.

3.9.3. Hermes en la literatura

- α *Viaje del Parnaso* de **Cervantes** (1614). És una narració en vers escrita en tercets que explica el viatge al mont Parnàs de Cervantes i els millors poetes espanyols per lliurar una batalla contra els mals poetes d'una manera al·legòrica, tot amb l'ajuda de Mercuri. També hi apareixen déus com Apolo, Venus o Neptú. En el fragment següent s'estableix un diàleg entre Cervantes i Mercuri en el que discuteixen sobre si incloure o no a Quevedo a les seves files.

*Cayóseme la lista de la mano
en este punto, y dijo el dios: «Con éstos
que has referido está el negocio llano.
Haz que con pies y pensamientos prestos
vengan aquí, donde aguardando quedo
la fuerza de tan válidos supuestos».*
«Mal podrá don FRANCISCO DE QUEVEDO
venir», dije yo entonces; y él me dijo:
«Pues partirme sin él de aquí no puedo.
Ése es hijo de Apolo, ése es hijo
de Calíope Musa; no podemos
irnos sin él, y en esto estaré fijo;
es el flagelo de poetas memos,
y echará a puntillazos del Parnaso
los malos que esperamos y tenemos».
«¡Oh señor», repliqué, «que tiene el paso
corto y no llegará en un siglo entero!»
«Deso», dijo Mercurio, «no hago caso,
que el poeta que fuere caballero,
sobre una nube entre pardilla y clara
vendrá muy a su gusto caballero»

- α *A Hermes* de **Josep Carner**.
- α *Hermes* de **Salvador Espriu** (1981). És un poema inclòs al seu darrer llibre *Les roques, el mar i el blau*, caracteritzat per recollir cent narracions breus inspirades en episodis de la mitologia grecoromana, sobre els orígens, la titanomàquia i el naixement de Zeus, passant per les seves parelles, amants i fills.

α *Diálogo de Mercurio y Carón* de **Alfonso de Valdés** (1529/30). Tracta sobre el rei Carles V i el repte que va fer als reis d'Anglaterra i França, tot explicat mitjançant un diàleg entre el déu i Carón.

3.9.4. Hermes en l'art

1. *Hermes amb Dionís infant* (434 aC) **Praxitel·les**

2. *Mercurio* (aprox. 1580)

3. *Mercurio y Argos* (1659) **Velázquez**

4. *La nimfa Sàlmacis i Hermafrodít*

5. *Mercurio y Argos* (1659) **Rubens**

(s. XVIII) François J. Navez

6. Pan y Siringa (1619) Rubens

7. Venus con Mercurio y Cupido / La escuela del amor (1525) Correggio

8. Mercurio y Atenea (1598) Bartholomeus Spranger

3.10. APOL·LO

CARACTERÍSTIQUES	ATRIBUTS	NOM ROMÀ
Déu de les arts, l'endevinació, la medicina, la llum i el Sol.	Lira, arc i fletxes, sol, llorer.	Apol·lo.

Fill de Zeus i Leto, germà bessó d'Artèmis. Va néixer a la illa flotant d'Ostigia amb l'ajuda de la seva germana Artèmis, que havia nascut abans i havia crescut ràpidament en tan sols unes hores. Posteriorment l'illa va rebre el nom de Delos ("brillant") per part del déu com a agraïment d'haver acollit la seva mare pel part.

3.10.1. Amors/Descendència

El déu Apol·lo era un déu bell i jove, sense barba, que malgrat la seva gran bellesa es va veure rebutjat per més d'una dona. El déu de les arts no tenia sort en l'amor. També va tenir relacions homosexuals. Entre tots els seus amors explicarem deu:

Dafne

Possiblement el primer que ens ve al cap quan pensem en aquest déu és el seu amor no correspost amb la jove Dafne. El mite d'Apol·lo i Dafne té el seu origen en la lluita amb la serp Pitó. Segons algunes versions, Pitó va ser enviada per Hera perquè perseguís a Leto eternament. Apol·lo, protegint a la seva mare, va matar a la serp. Però segons una altra versió, Pitó estava encarregada de protegir a un antic oracle de Temis. Tot i això, el seu comportament era incorrecte i Apol·lo va decidir alliberar el país de les malifetes d'aquella bèstia. En record d'aquesta gesta va instaurar els Jocs Pítics. Doncs bé, s'explica que Eros, el déu de l'amor, també volia matar a Pitó i al veure's superat i burlat per Apol·lo, va venjar-se. Va llençar una fletxa d'or a Apol·lo (fletxa que produïa l'amor) i una fletxa de plom a Dafne (fletxa que causava el rebuig), fet que va provocar que el déu s'enamorés perdudament de la nimfa i que aquesta fugís d'ell al no correspondre el seus sentiments. Va iniciar-se una persecució que va causar la desesperació de Dafne i la petició al seu pare que la transformés per poder fugir del d'Apol·lo. El seu pare, per tal de deslliurar-la del seu patiment, la va transformar en llorer. Quan Apol·lo va arribar fins a ella, ja era massa tard. S'estava transformant en un arbre. El déu, davant la impossibilitat d'aconseguir-la, va decidir que les fulles del llorer que acabava de brollar serien les que adornessin el seu cabell, la seva cítara i el seu buirac, d'aquesta manera la mantindria sempre amb ell.

Leucotoe

Era una princesa mortal de la qual Apol·lo va enamorar-se. Per aconseguir arribar fins a l'habitació de la princesa, Apol·lo va disfressar-se de la seva mare per tal que el deixessin entrar. Però Clitia, germana de Leucotoe, estava perdudament enamorada del jove déu i va engelosir al veure que s'enamorava de la seva germana en comptes d'ella. A mode de venjança, va explicar-li tot al seu pare, Orcomos, que, furios, va ordenar que enterressin viva a Leucotoe. Apol·lo va enfadar-se moltíssim amb Clitia i aquesta va pregar-li que la perdonés, però el déu no va cedir. Desolada, Clitia es va anar pansint lentament, com una flor, fins que va morir. Apol·lo, al veure com havia acabat Clitia, va decidir transformar-la en encens. Segons una altra versió la va transformar en un gira-sol, planta que busca eternament al Sol, representació del déu Apol·lo.

Marpesa

Apol·lo es va enamorar de Marpesa i just quan començava a cortejar-la, Idas va segrestar-la, enamorat també de la noia. Quan Idas arriba a Mesenia junt amb Marpesa, es topa amb el déu i comencen a barallar-se per la noia. Zeus intervé davant el perill que començava a haver-hi i

ordena a la jove que esculli entre els dos homes. Tot i que Marpesa estava enamorada d'Apol·lo, va escollir a Idas per por que el déu es cansés i l'abandonés quan es fes vella.

Castalia

Castalia era una nimfa que no corresponia els sentiments que el déu tenia per ella i igual que Dafne, va fugir d'ell llançant-se en una font al peu del mont Parnàs, a Delfos. La font va rebre el nom de Castalia en honor a la nimfa, i es diu que l'aigua d'aquesta font era sagrada i que va ser la inspiració de molts poetes.

Cirene

Era una nimfa que destacava sobre les altres perquè rebutjava teixir i encarregar-se de les tasques domèstiques tal com corresponia a una noia en aquella època. En comptes d'això, li agradava caçar animals salvatges i passava estones senceres al bosc caçant-los. Resulta que un dia Apol·lo va veure a la nimfa vèncer un temible lleó sense cap tipus d'armes i va enamorar-se al instant. Apol·lo se la va emportar amb ell i van tenir un fill, Aristeu, déu del ramat, els arbres fruitals, la caça, l'agricultura i l'apicultura, a més a més d'ensenyar a la humanitat tècniques lleteres i l'ús de xarxes i trampes per a la caça. Es diu també que com a obsequi i prova d'amor, Apol·lo va donar les terres en las que es trobava el gran palau d'or on havien tingut a Aristeu, origen de la ciutat de Cirene.

Hécuba

Era l'esposa del rei Príam de Troia, amb la qual Apol·lo va tenir un fill, Troilo. Una vegada més, el destí i la predicció juguen un paper molt important i un Oracle va predir que Troia no seria derrotada mentre Troilo arribés viu als vint. No va arribar a complir-los, víctima d'una emboscada provocada per Aquil·les.

Cassandra

Filla de Príam i Hécuba. Apol·lo es va enamorar d'ella i li va concedir el do de l'endevinació per tal que s'unís amb ell. Cassandra va acceptar però quan ja havia rebut el do, va rebutjar-lo. El déu, enfadat pel rebuig de Cassandra, va condemnar-la a que les seves prediccions no fossin mai cregudes tot i ser veritables.

Coronis

Filla de Flegias, rei dels lapitas, es va enamorar d'Isquis mentre estava embarassada del fill d'Apol·lo, Asclepi. Es diu que un corb va explicar-li el que passava i tot i que al principi no s'ho creia, va acabar descobrint la veritat i va enviar a la seva germana Artèmis a que matés a Coronis. Abans que cremessin el seu cos, Apol·lo va alliberar al seu fill de la panxa de Coronis i el va encomanar al centaure Quiron.

Jacint

Era un jove espartà, atlètic i amb molt bona forma, del qual Apol·lo es va enamorar i va convertir en amant seu. Però la seva història té un final tràgic: la mort accidental de Jacint per culpa d'Apol·lo. Un dia, mentre Apol·lo i Jacint practicaven llançament de disc, Jacint va rebre l'impacte del disc que li llançava el déu, desviat per culpa de la gelosia de Céfiro, enamorat també de Jacint. El jove espartà va morir a l'acte i Apol·lo va plorar la seva mort, desesperat. De la sang que va brollar de Jacint, Apol·lo va crear la flor que porta el seu nom, marcada amb el sofriment del déu.

Cipariso

Apol·lo va enamorar-se també d'un altre jove, Cipariso, al qual va regalar-li una javelina perquè s'iniciés en l'art de la caça. Així ho va fer i un dia que estava de caça, va matar per descuit a un cérvol que el jove tenia molt d'afecte. Destrossat pel que acabava de fer, va suplicar-li a Apol·lo que li permetés plorar eternament la mort de l'animal. El déu li va concedir el seu prec, no pas sense recança, i va convertir al jove en un xiprer.

Apol·lo també va tenir relacions amb varies de les Muses com Terpsícore, Urània o Calíope, amb la que va tenir a Orfeu.

3.10.2. Mites en els que participa

Màrsies

Era un sàtir que va desafiar a Apol·lo a un concurs musical per veure qui era millors dels dos. Resulta que Màrsies va trobar-se tirada un aulos, una espècie de doble flauta que la deessa Atenea havia inventat i havia llençat perquè al tocar-la se li posava la cara morada i les galtes inflades per l'aire i no suportava veure's amb aquella imatge. Màrsies la tocava molt bé i la gent que l'escoltava exclamava que tocava millor que el propi Apol·lo. El déu, al escoltar-ho, va enfadar-se i va desafiar-lo. Van iniciar un concurs en el qual les Muses eren el jurat i el vencedor podia escollir el càstig infligit al perdedor. En una primera ronda, les Muses van declarar un empat entre els dos, però Apol·lo, indignat, va proposar fer una segona però aquesta vegada tocant i cantant al mateix temps. Com que amb l' aulos Màrsies no podia fer les dues coses a la vegada, va perdre i el déu va infligir-li un càstig horripilant: va escorxar-lo viu i va clavar la seva pell a un pi.

Níobe

Era una reina tebana que va presumir d'haver tingut més fills que Leto (set nois i set noies). Apol·lo i Artèmis van venjar-se d'aquesta ofensa matant als fills de Níobe, Apol·lo als nois i Artèmis a les noies.

Pan i Midas

Pan era el déu de l'Arcàdia i el seu aspecte estava caracteritzat per peülles, banyes i orelles de cabra. Pan tocava la flauta i un dia mentre la tocava davant de Dionís i el rei Midas li van dir que tocava millor que el mateix Apol·lo, llençant un desafiament de manera indirecta al déu. Aquest va escoltar-ho tot i va acceptar el repte. Van escollir de jutge a Tmolos, rei de Lidia, que va sentenciar a Apol·lo com a guanyador amb la seva lira davant de Pan i la seva flauta. El rei Midas, disgustat amb l'elecció de Tmolos, va exigir que el guanyador fos Pan i Apol·lo va castigar-lo transformant-li les orelles en les d'un ase. A partir d'aquell moment el rei amagava com podia les orelles per tal que no les descobrissin, fins que ja no va poder més i li va demanar ajuda a Dionís. Aquest li va prometre concedir-li el desig que volgués i Midas, cobdiciós, va demanar-li que tot el que toqués es transformés en or. Així ho va fer però aviat Midas va veure que no podia ni menjar, ni veure ni tocar a ningú sense que es convertissin en or i es va desesperar encara més. Dionís es va penedir del rei i va aconsellar-li que es tirés al riu Pactolo perquè el do li marxés. Midas es va tirar al riu, va perdre el do i va continuar portant les orelles d'ase per sempre.

3.10.3. Apol·lo en la literatura

α **Calderón de la Barca** va prestar especial atenció en aquest déu, donant-li protagonisme en tres de les seves obres:

- *El laurel de Apolo*. És una sarsuela que tracta sobre l'enamorament d'Apol·lo amb Dafne. En l'acte primer Calderón introdueix l'acció en un ambient pertorbat per un problema religiós. Apol·lo i Venus castiguen als habitants de Tesalia per venerar forces elementals en comptes de venerar als déus, enviant-los una serp escamada. L'acció comença *in media res* amb les súpliques dels tesalians per guanyar-se el perdó dels déus, que aconsegueixen calmar-se. Apol·lo apareix en escena i mata al monstre que ells mateixos havien enviat per alliberar al poble, però Eros també havia anat a matar-lo i sorgeix una rivalitat entre ells. El segon acte es centra en l'amor no correspost d'Apol·lo per la nimfa Dafne, provocat com a venjança del déu de l'amor per haver-lo guanyat contra la serp.
- *Apolo y Climene*. És una comèdia amb tres jornades, més llarga que *El laurel de Apolo*, que narra la història del déu Apol·lo com a pastor del ramat d'Admet després d'haver estat despullat dels seus atributs divins com a càstig de Zeus i el romanç que pateix per la filla d'Admet, Clímene.
- *El hijo del sol, Faetón*. També és una comèdia amb tres jornades dedicat al fill d'Apol·lo amb Clímene, Faetón, i explica la lluita contra el destí que pateix aquest personatge, una lluita que Calderón reflecteix en moltes de les seves obres, com en *La vida es sueño*.

α *Fábula de Faetón* de **Juan de Tasis** (aprox. 1617). És un poema de 1825 versos dividits en 228 octaves, on es relata la història de Faetón.

- α *Los rayos de Faetón* de **Pedro Soto de Rojas** (1639). És una faula desenvolupada en vuit cants o com anomena Soto "llamps" (*crepúsculo, clareciente, matutino, luciente, meridiano, ardiente, estivo y elemental*).
- α *Faula d'Apol·lo i Dafne* de **Francesc Vicenç Garcia**.
- α *Fábula de Apolo y Dafne* de **Jacinto Polo de Medina**.
- α *Les amours d'Apollon et de Daphné* de **Charles Dassoucy**.
- α *Dafne y sus ensueños* de **Gonzalo Torrente Ballester** (1982). És una espècie d'autobiografia de l'autor que combina realitat i ficció, poètica i imaginativa, en la que personifica a Dafne com la literatura i a l'autor com a un Apol·lo que l'ha anat perseguint fins a trobar-la en forma de llorer. La nimfa també representa a totes les dones que van inspirar a Torrente en la seva creació.
- α *A Apolo y Dafne* de **Juan de Arguijo** (s. XVI/XVII).

**Con presto curso i con veloz desnudo
sigue Apolo la hija de Peneo;
hurtó el uno las alas al desseo
i al otro le prestó sus pies el miedo.**

*¿Por qué te alexas, si alcanzarte puedo
(le dixo) de mi amor o digno empleo?
¿Piensas, cual Aretusa de su Alfeo,
huir de mí, que al uago viento ecedo?*

**Alentó la carrera i, ya rendida,
cuidó tener de Dafne la dureza:
tanto se le acercó el amante ciego.**

**Mas del piadoso padre socorrida,
trocando en árbol la mortal belleza,
burló sus braços i avivó su fuego.**

- α *Apolo a Dafne* de **Juan de Arguijo** (s. XVII/XVII).

**Vitorioso Laurel, Dafnes esquiva,
en cuyas verdes hojas la memoria
de tu rigor i de mi triste istoria
quiere el Amor qu'ternamente viva;**

*l'antigua Palma i l'abundosa Oliua
a ti de oi más inclinarán su gloria;
tú ceñirás, en premio de Vitoria,
d'el fuerte vencedor la frente altiva.*

*Dixo el burlado Cintio, i a la dura
corteza asido, la contempla i luego
repite: **Dafnes fiera, mármol frío,***

del rayo ardiente vivirás segura,
*[que no es bien que consienta ajeno fuego
quien pudo resistir al fuego mío].*

- α *Fábula de Dafne y Apolo* de **Francisco de Quevedo** (s. XVII).

*Delante del Sol venía
corriendo Dafne, doncella*

*de extremada gallardía,
y en ir delante tan bella
nueva aurora parecía.*

*Cansado más de cansalla
que de cansarse a sí Febo,
a la amorosa batalla
quiso dar principio nuevo,
para mejor alcanzalla.*

[...]

*El Sol corre por seguila;
por huir corre la estrella;
corre el llanto por no vella;
corre el aire por oïlla,
y el río por socorrella.*

[...]

*"Di, ¿por qué mi dolor creces
huyendo tanto de mí
en la muerte que me ofreces?
Si el sol y luz aborreces,
huye tú misma de ti.*

*No corras más, Dafne fiera,
que en verte huir furiosa
de mí, que alumbro la esfera,
si no fueras tan hermosa,
por la Noche te tuviera.*

[...]

*A su oreja esta razón,
y a sus vestidos su mano,
y de Dafne la oración,
a Júpiter soberano
llegaron a una sazón.*

*Sus plantas en sola una
de lauro se convirtieron;
los dos brazos le crecieron,
quejándose a la Fortuna
con el rüido que hicieron*

α *Soneto XIII de Garcilaso de la Vega (s. XVI).*

***A Dafne ya los brazos le crecían
y en luengos ramos vueltos se mostraban;
en verdes hojas vi que se tornaban
los cabellos qu'el oro escurecían:***

*de áspera corteza se cubrían
los tiernos miembros que aún bullendo 'staban:
**los blancos pies en tierra se hincaban,
y en torcidas raíces se volvían.***

***Aquel que fue la causa de tal daño,
a fuerza de llorar, crecer hacía
este árbol, que con lágrimas regaba.***

*¡Oh miserable estado, oh mal tamaño,
que con llorarla crezca cada día
la causa y la razón por que lloraba!*

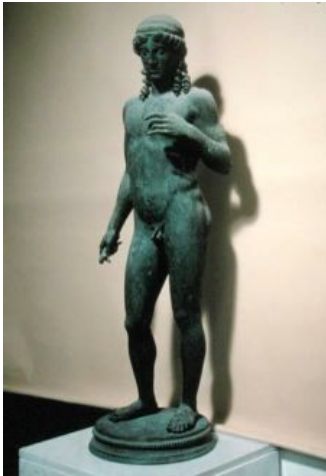
3.10.4. Apol-lo en l'art

1. *Apolo y Marsias* (1678)
Luca Giordano

2. *Apolo de Belvedere* (340 aC) **Leócares**

3. *Apolo citarista* (30 aC)

4. *Apolo y las musas* (1580) **Martin de Vos**

5. *Apolo servido por las Musas* (1675) **François Girardon y Thomas Regnaudin**

6. *Apolo y Diana* (aprox. 1750) **Giovanni Battista Tiepolo**

7. *Apolo y Dafne* (1480)
Antonio Pollaiolo

8. *Apolo y Dafne* (1625)
Gian Lorenzo Bernini

9. *Apolo y Dafne* (1845)
Theodore Chasseriau

10. *Apolo y Marsias* (1500)
Perugino

11. *El castigo de Marsias* (1570) **Tiziano**

12. *Apolo desuella a Marsias* (1637) **José Ribera**

13. *Apolo y Marsias* (1682) **Montalto**

14. *La muerte de Jacinto* (1753)
Giovanni Battista Tiepolo

15. *La mort de Jacint* (s.XVIII/XIX)
Mèrry Joseph Blondel

16. *Apolo sosteniendo a Jacinto muerto* (1801)
Jean Broc

3.11. ARTÈMIS

CARACTERÍSTIQUES	ATRIBUTS	NOM ROMÀ
Deessa de la naturalesa, dels animals salvatges i de la caça. També de la fecunditat i de les collites.	Arc i buirac, lluna, cérvol.	Diana.

Filla de Zeus i Leto, germana bessona d'Apol·lo. A ella se l'associa amb la Lluna mentre que al seu germà se l'associa amb el Sol. Junt amb Atenea, són les úniques deesses que es mantenen verges. Tracta als homes d'una manera esquartera i intenta evitar qualsevol tipus d'acostament. No té descendència.

3.11.1. Mites en els que participa

Acteó

Artèmis no estava caracteritzada pel perdó i menys amb els homes. Un dia, Acteó va passar pel lloc on Artèmis s'estava banyant i va veure el cos despul·lat de la deessa. Admirat per la gran bellesa d'Artèmis, no es va adonar que trepitjava un tros de branca. El soroll va alertar a la deessa, que va descobrir a l'home espiant-la. Enfadada, va transformar-lo en cérvol i va acabar mort pels seus propis gossos de caça.

Orió

Sobre Artèmis i Orió hi ha diferents versions: unes diuen que la deessa l'odiava per haver violat a unes de les seves acompanyants, altres que estava enamorat d'ell i una altre que va ser per venjança. Jo em centraré en la que diu que estava enamorat d'ell.

Orió era un gegant dedicat a la caça que va enamorar a Artèmis en el moment que es van veure. Els dos sortien a caçar i passaven estones senceres junts. Però la felicitat no els va durar gaire, ja que Apol·lo, el germà d'Artèmis, estava indignat davant els sentiments que tenia la seva germana per un simple humà. A més a més, ja no li feia cas i només estava pendent d'Orió. En un rampell de gelosia va enviar a un escorpí perquè perseguís i matés al gegant, però aquest va aconseguir desfer-se de l'animal amb l'ajuda del seu gos Sirio i va tirar-se al mar per evadir-lo. Apol·lo, furios al veure que l'escorpí no havia acabat amb ell, li diu a la seva germana si es capaç d'encertar un objecte a una distància molt gran. Artèmis, orgullosa, encerta l'objecte que es divisa per la llunyania i que, quan el mar el porta fins a la sorra, descobreix que és Orió. Destrossada, plora la seva mort durant dies, fins que decideix enviar-lo a ell i al seu gos a les estrelles, formant la constel·lació d'Orió i l'estrella Sirio respectivament.

Ifigenia

Filla d' Agamèmnon i Clitemnestra, Artèmis va demanar el seu sacrifici per tal de perdonar a Agamèmnon i la seva gent d'haver caçat un dels seus cabrits sagrats. La deessa havia fet aturar la flota del rei que tornava de Troia i van preguntar a Calcant, l'endeví, sobre com aplacar l'ira de la deessa. Va dir que el que volia la deessa era el sacrifici de la seva filla i després de molt protestar, el rei va accedir. Una vegada Ifigenia va arribar al ritual on es celebraria el seu sacrifici, la deessa va canviar-la a l'últim moment per una cérvola i va convertir-la en sacerdotessa.

Hipòlit

La deessa tenia un afecte especial pel fill de Teseu i Antíope. La gran passió d'Hipòlit era la caça i com a tal venerava a Artèmis per sobre de tots els déus. D'aquesta manera, Afrodita, al veure que preferia a Artèmis abans que ella, va venjar-se fent que la seva madrastra Fedra s'enamorés del seu fillastre. Un dia, mentre Teseu restava fora, va acostar-se a Hipòlit i se li va insinuar, però aquest la va rebutjar. Dolguda i menyspreada es va penjar deixant una nota de suïcidi en la que culpava a Hipòlit de la seva mort per haver-la volgut violar. Quan Teseu va tornar i va veure la nota, va demanar a Posidó que vengés la mort de la seva dona. El déu del mar va enviar un monstre marí que va matar a Hipòlit. Artèmis no va suportar veure morir al noi i va pregar a Asclepi que el ressuscités. El jove va ser transportat per la deessa a Arícia, a un santuari on va poder continuar vivint.

3.11.2. Artèmis en la literatura

- α *Diana* de **Jorge de Montemayor** (1559). És la novel·la pastoral que inaugura el gènere a Espanya. Montemayor explica una història d'amor en un ambient pastoral que intercala narració en prosa amb fragment lírics.
- α *Diana enamorada* de **Gaspar Gil Polo** (s. XVI). És considerada la continuació de la *Diana* de Montemayor i segueix la mateixa composició (narració+lírica) i fins i tot conserva alguns personatges. A continuació trobem un dels primers poemes del llibre:

*De fieras armas la inmortal historia
cesa por celebrar simples pastores;
canta Gaspar Gil Polo sus amores,
y en ello no consigue menos gloria.*

*A Marte da querellas la Victoria,
por ver que calla Polo sus loores;
Fama y Honor a Palas dan clamores,
viendo que da a Diana tal memoria.
Dejad, númenes sacros, tal querella,
que Apolo ha prometido a su Diana
poeta el más famoso e importante;
y diole al gran Gil Polo que por ella,
con grave estilo y gracia soberana,
dulce canción en las veredas cante*

- α *La Diana o el arte de la caza* de **Nicolás Fernández de Moratín** (1765). És un extens poema didàctic.
- α *Bajo el signo de Artemisa* de **Ramón Pérez de Ayala** (1916). És un recull de contes amb perspectives ambivalents, dels que es pot extreure dos interpretacions diferents o oposades. El fragment següent parla sobre la lluita entre la Nit i el Dia, que podrien representar a Artèmis i Apol·lo, i com es van vencent l'un a l'altra donant pas o a la llum del dia o a la foscor de la nit.

*“La Noche con el Día
luchaban cuerpo a cuerpo
-batalla indecisa-
abrazado lo blanco y lo negro
en la Aurora, gris y perlina.[...]
Al lubricán, **el joven Día,**
con su lanza apolínea,
vence a la Noche, ya de sí vencida.
En la sangrienta hora vespertina,
la Noche, moza y aguerrida,
con su hueste de estrellas, falanje de hoplitas,
remata al valetudinario Día.
Y siempre vuelve a ser la cosa misma.
¡Este es el signo de Artemisa!”*

3.11.3. Artèmis en l'art

1. *La muerte de Acteón* (1560/70) **Tiziano**

2. *Diana y Acteón* (1732) **Louis Galloche**

3. *Diana transforma Acteón en un ciervo* (1606)
Giuseppe Cesari

4. *Diana en el baño* (1560) **François Clouet**

5. *Diana después del baño* (1742) **François Boucher**

6. *Diana y sus compañeras* (1656) **Vermeer**

7. *Artèmis inclinada sobre el cadáver d'Orió* (1685)
Daniel Seiter

8. *Diana cazadora* (1809/15) José Alvarez Lubero

3.12. DEMÈTER

CARACTERÍSTIQUES	ATRIBUTS	NOM ROMÀ
Deessa de l'agricultura.	Espigues, falç.	Ceres.

Filla de Cronos i Rea, germana de Zeus. Es diu que les sacerdotesses d'aquesta deessa, les Melisses, iniciaven a les parelles en els secrets del jaç matrimonial.

3.12.1. Descendència

Demèter no va tenir cap marit però si que va tenir alguna aventura.

Anteriorment ja hem anomenat la descendència que va tenir amb dos dels seus germans: amb Zeus va tenir a Persèfone i amb Posidó a Arió.

Yasón

Demèter i aquest tità es van enamorar en la boda de Cadme i Harmonia, probablement a causa del nèctar que rajava sense fi en el banquet. Tot i això, el fet és que van connectar i els dos amants van sortir d'amagatots cap a un camp trillat, on van consumir el seu amor fins a tres vegades. Però la seva aventura duraria poc, perquè al tornar al banquet, Zeus va endevinar de seguida d'on venien i el que havien fet. Embogit perquè Yasón s'hagués atrevir a tocar a Demèter, el va matar amb el seu llamp destructor.

Amb Yasón va tenir a Pluto.

3.13.2. Mites en que participa

El paper més conegut de Demèter és el que ocupa en el mite de Persèfone, explicat en l'apartat del déu Hades. Com a mare de la protagonista d'aquest mite, hi té un paper important i fins i tot podríem dir que té un paper protagonista junt amb la seva filla.

Erisictió

Aquest personatge, fill de Tríopas, va ser l'únic que va fer enfadar a la deessa, que era de caràcter amable i no s'enfadava mai. Juntament amb els seus companys, va envair un dels boscos dedicats a Demèter i va començar a talar els arbres sagrats per tal de construir una nova sala de banquets. La deessa, a mode d'avís, se li va aparèixer en forma de Nicipe, la sacerdotessa del bosc, i va ordenar-li que deixés de talar aquells arbres. Però Erisictió, en comptes de fer-li cas, va intentar atacar-la amb la destal i la deessa, empipada, va condemnar-lo a que patís fam eternament, com a càstig per la seva golafreria.

Triptólemo

La deessa va ensenyar a Triptólemo l'art de l'agricultura com a agraïment al seu pare Celeu per haver-la acollit durant la recerca de la seva filla Persèfone. Posteriorment, Triptólemo va ser enviat per tot Grècia per tal que ensenyés als humans a sembrar i llaurar.

3.12.3. Demèter en la literatura

α *A Ceres* d'**Eduard Girbal i Jaume** (aprox. 1934)

3.12.4. Demèter en l'art

1. *Deméter y su hija Perséfone* (100 aC) Myrina   2. *El retorno de Perséfone* (1891) **Frederic Leighton**

3. Deméter (s. III dC) Museu del Prado

4. Baco, Ceres y Cupido (s. XVII) Hans von Aachen

5. Ceres (s. XVII) Giovanni Francesco Romanelli

6. Ceres y dos ninfas (s. XVII) Rubens

7. Ceres y Pan (aprox. 1620) Rubens

3.13. HÈSTIA

CARACTERÍSTIQUES	ATRIBUTS	NOM ROMÀ
Deessa de la llar i del foc patri.	Torxa, ase.	Vesta.

Filla de Cronos i Rea, germana de Zeus. És una deessa molt venerada perquè tot i que no és de les més importants, és la més amable i caritativa de tots. Era una deessa pacífica que es mantenia al marge de les guerres i afers humans.

3.13.1. Mites en que participa

Hèstia era semblant a Afrodita i Atenea en qüestions d'amor. No cedia davant de cap home, tot i les proposicions constants que rebia. Hi ha dos intents d'aconseguir a Hèstia que són els més coneguts:

- La rivalitat entre Posidó i Apol·lo pel seu amor. Tots dos volien aconseguir a la deessa com a esposa i amant, però ella va rebutjar-los argumentant que ella restaria verge tota l'eternitat. Zeus va recompensar la negativa de la seva germana i la preservació de la pau de l'Olimp concedint-li sempre la primera víctima de cada sacrifici.
- L'intent de violació de Príap. Mentre el déu estava ebri, va intentar violar a Hèstia mentre dormia juntament amb la resta de déus, que havien sucumbit al son després del gran banquet que havien celebrat. Però just quan Príap anava a tirar-se a sobre de la deessa, un ase va bramar, despertant a la deessa a temps d'esquivar-lo. Hèstia va començar a cridar molt fort, i Príap va sortir corrents d'allà, espantat pel seu crit.

A més a més, a Hèstia se li atorga la invenció de l'art de construir cases. Es diu que el foc d'Hèstia és tan sagrat que si s'apaga per qualsevol motiu, es torna a encendre, mai es consumeix.

3.13.2. Hèstia en la literatura

Hèstia no és una deessa gaire representada en el món de les arts i les mostres literàries són escasses. Tot i així, he trobat un càntic adreçat a ella que data d'abans de Crist:

*“Cantaremos a Hestia, señora, **santa entre los santos**, que, guardando siempre el Olimpo y el antro de la tierra situado junto al ombligo del mundo y el laurel pítico, danzas en el templo de altas puertas de febo disfrutando de los oráculos de los trípodes y de la áurea cítara de Apolo cuando, haciendo resonar sus siete tonos, celebra en unión de ti a los dioses con sus cantos mientras participan del festejo. **Salud, hija de Crono y de Rea, la sola que das el rito del fuego a los altares llenos de honor de los inmortales, oh Hestia**, y danos a cambio que, llenos de felicidad por las sagradas ceremonias, dancemos siempre en torno de tu altar de tronos esplendentes.”¹⁰*

¹⁰ (Peán dèlfico de Aristóno de Corinto a Hestia, “Lírica Griega Arcaica (Poemas corales y monódicos, 700-300 a. C.)”, Ed. Gredos, Madrid, 2001

3.13.3. Hèstia en l'art

Hi ha molt poques obres d'aquesta deessa ja que, com hem dit abans, escassament era representada.

3.14. EROS

CARACTERÍSTIQUES	ATRIBUTS	NOM ROMÀ
Déu de l'amor.	Nen alat, ulls embenats, arc de plata i fletxes.	Cupido.

En la mitologia grega existeixen dos orígens diferents per a Eros:

- Segons *La Teogonia* d'Hesíode, Eros va sorgir després de Caos i Gea i el món es va construir a partir d'aquestes tres entitats. Però aquest Eros no és l'Eros que nosaltres coneixem, el que representem com un nen trapella i que a la mitologia romana identifiquem amb Cupido, sinó que és quelcom primari, un esbós del que després serà el déu Eros: és un amor que existia abans que nasquessin els primers déus i els primers humans.
- Posteriorment a aquest Eros primordial, apareix la figura de l'Eros/Cupido, que moltes versions posen com a fill d'Afrodita i Ares, però que n'hi ha d'altres que l'identifiquen amb uns altres pares. Fins i tot hi ha alguna versió que diu que Eros va sorgir juntament amb Afrodita de l'escuma del mar, juntament amb *Hímer*, el desig. Aquest Eros té la funció d'unir dos éssers del mateix sexe perquè aquests tinguin una descendència que pugui prolongar la humanitat. Sovint utilitza estratègies de seducció, de gelosia i d'atracció per unir-los, fins i tot a vegades utilitza aquestes estratègies per crear amors impossibles i no correspostos.

3.14.1. Mites en els que participa

Eros i Psique

El mite més conegut sobre el déu de l'amor és el romanç amb la princesa Psique. La seva bellesa era tal, que molts habitants del poble la veneraven de tal manera que s'oblidaven de la deessa Afrodita. Aquesta, gelosa davant la competència d'una simple humana, va encarregar al seu fill Eros que clavés a la noia una de les seves fletxes perquè la fessin enamorar-se de l'home més horrible i lleig. Però quan Eros estava a punt de realitzar la seva tasca, la bellesa de Psique va inundar-lo i va enamorar-se automàticament de la jove princesa.

Paral·lelament a la gelosia de la deessa, el pare de Psique estava preocupat perquè no aconseguia casar la seva filla amb cap home. Va decidir consultar l'Oracle de Delfos i aquest va manar-li que portés la seva filla fins a una roca solitària en el mont més alt de la regió, on la prendria per esposa un ésser que no era humà. El pare no va tenir més remei que fer el que havia dit l'Oracle i van realitzar la cerimònia vestint-la de núvia i portant-la cap a la roca del mont més alt. Quan es va quedar sola, una brisa va transportar-la fins a un prat ple de flors. Davant seu s'alçava un immens palau format per les més grans riqueses inimaginables. Al principi, Psique va sentir-se petita davant de la magnitud del que l'envoltava i no gosava tocar res. Unes veus celestials van animar-la a que fes ús de tot el que veia, ja que tot allò ara era seu. Per la nit, després de tot un dia gaudint d'abundants menjars i emprovant-se vestits, el seu espòs finalment va aparèixer. Amagat per l'obscuritat, Psique no podia endevinar qui era el misteriós personatge que l'havia fet la seva esposa. Després de passar la nit amb ella, va marcar-li un límit infranquejable: que mai intentés veure-li la cara. Ella ho va acceptar sense retrets.

A mesura que passava el temps, la relació entre el misteriós espòs i Psique avançava sense que aquesta li hagués vist mai el rostre. Un dia, Psique va demanar-li veure a la seva família, ja que els enyorava. Ell va acceptar, tot i que va avisar-la que no fes cas de les fal·làcies de les seves germanes, que, envejoses, voldrien enganyar-la. Les germanes van anar a visitar-la i efectivament, al veure la magnitud i la riquesa del lloc on vivia Psique, la gelosia va corcar-les per dins. Després d'omplir-li el cap de mentides, van aconseguir que Psique acabés creient que el seu espòs amagava el seu rostre perquè probablement era un terrible monstre i que no dubtaria en matar-la en qualsevol moment. Amb les falses idees de les seves germanes, Psique va aprofitar aquella mateixa nit per descobrir la veritat d'aquelles paraules. Va esperar a que s'adormís i llavors va encendre un llum d'oli amb el que va il·luminar el rostre del seu espòs, traspasant el límit infranquejable que li havia imposat al principi de la seva relació. La seva sorpresa va ser enorme quan va comprovar que la persona que havia estat dormint amb ella tot aquell temps i l'havia fet esposa seva no era altre que el déu Eros. Embadalida amb la seva bellesa, no es va adonar que apropava massa la llum a la cara d'Eros i una gota d'oli va caure-li a sobre. El déu es va despertar al sentir la cremor de la ferida i al veure que Psique no havia respectat el pacte, va desaparèixer d'allà juntament amb el palau i tot el que l'envoltava, deixant a Psique sola.

Abandonada i desolada, va començar a vagar pel món en busca del seu estimat, buscant ajuda però sense trobar cap resposta. Finalment, només li va quedar una única opció: anar al temple

d'Afrodita i demanar-li ajuda. La deessa, que no havia oblidat la seva gelosia i que encara estava més enfadada amb Psique a causa d'haver enamorat al seu fill, va imposar-li quatre treballs que tenia que superar per aconseguir reunir-se de nou amb Eros:

- El primer treball consistia en separar per classes una enorme pila de llavors abans que es fes de dia. La tasca era impossible i Psique es va enfonsar abans de començar a fer les piles. Però va aconseguir superar-la gràcies a l'ajuda d'unes formigues que s'havien compadit d'ella.
- El segon treball consistia en aconseguir un velló daurat d'una ovella dels boscos propers al temple.
- El tercer treball consistia en anar al llac Estígia i omplir un atuell de cristall amb l'aigua d'aquell manantial. En aquesta ocasió l'ajuda la va rebre de Zeus, que en forma d'àguila va agafar-li l'atuell i va omplir-lo amb l'aigua de l'Estígia.
- El quart i últim treball va ser un gest de desesperació per part d'Afrodita al veure que Psique assolía amb èxit totes les tasques imposades. Va fer que baixés fins a l'Inframón amb una caixeta que Persèfone tenia que omplir amb l'essència de la immortalitat per tal que pogués utilitzar-la. Quan va aconseguir arribar fins allà, Persèfone li va entregar la caixeta avisant-la que no la obrís.

Però la curiositat va poder amb ella i mentre s'encaminava de nou cap al temple d'Afrodita, va obrir-la. Immediatament va caure adormida. Eros, que havia observat com Psique havia realitzat tots els treballs per amor, va admirar la valentia de la seva estimada i la va despertar. Aquesta vegada, va demanar-li a Zeus que li permetés pujar a Psique amb ell a l'Olimp. Aquest va consentir-ho i Psique va tornar-se immortal després de menjar ambrosia. D'aquesta manera, Eros i Psique passaran la resta de l'eternitat junts.

3.14.2. Eros en la literatura

- α *Psiquis y Cupido* de **Calderón de la Barca** (s. XVII). És un acte sacramental
- α *Ni amor se libra de Amor* de **Calderón de la Barca** (s. XVII). És un comèdia dividida en tres jornades que narra el romanç de Psique amb el déu de l'amor.
- α *Eros d'encesa fletxa* de **Josep Maria de Sagarra** (s. XX). Antologia poètica amb poemes amb el tema de l'amor com a eix central, com per exemple aquest "Cançó dels amants metal·lúrgics".

*Tinc els ulls plens de fornals,
tinc el nas ple de toveres,
i a la boca estany i coure
per forja-te a cops de bes.*

*Forjador, bon forjador,
posa't pell i davantal
i vés prest a l'obrador!*

*Amb la manxa de la llengua
de robins t'inflamo el coll
i amb les mans per martinet
t'afaiçono l'engonal.*

*Forjador, bon forjador,
venta feixos d'abraçades
i fes via a l'obrador!*

*Ja són meus els teus relleus,
duc al cos ferritja i sal.
Lentament te'm fas mirada
i a la nit ja m'ets gresol.*

*Forjador, bon forjador,
sua gangues de deliri
que hi ha feina a l'obrador!*

*Ja m'ho deia la sibil·la:
"Vindrà un home amb pit d'aram,
durà sarja i collerets,
i vint cercles com els arbres."*

*Forjador, bon forjador,
bat el ferro encara tendre,
que espurnegi l'obrador!*

*Vés-hi amb compte, que és un déu
dels que corren per la terra
i es detura a tota font
d'on li ragi llet de bruixa."*

*Forjador, bon forjador,
desa l'eina, no fos cas
que et buidessin l'obrador!*

- α *Camarada Cupido* de **Xavier Regàs** (1955). És una farsa satírica en tres actes escrita a partir d'un conte de Katàiev.
- α *Dígame quién lo sabe: ¿cómo es hecha la red de Amor...?* de **Hernando de Acuña** (s. XVI).

*Dígame quién lo sabe: ¿cómo es hecha
la red de Amor, que tanta gente prende?
¿Y cómo, habiendo tanto que la tiende,
no está del tiempo ya rota o deshecha?*

*¿Y cómo es hecho el arco que Amor flecha,
pues hierro ni valor se le defiende?
¿Y cómo o dónde halla, o quién le vende,
de plomo, plata y oro tanta flecha?*

*Y si dicen que es niño, ¿cómo viene
a vencer los gigantes? Y si es ciego,
¿cómo toma al tirar cierta la mira?*

*Y si, como se escribe, siempre tiene
en una mano el arco, en otro el fuego,
¿cómo tiene la red y cómo tira?*

- α *De Amor se hace...* de **Hernando de Acuña** (s. XVI).

*De Amor se hace, y por él mesmo es hecha
la red de amor que tanta gente prende,
y como la refuerza el que la tiende,*

no está ni puede estar rota o deshecha.

*Hermosura es el arco que Amor flecha,
del cual ninguna fuerza se defiende,
y el gusto humano es quien le da y le vende
de diversos metales tanta flecha.*

*Nace niño, y por horas crece y viene
a ser más que gigante y, siendo ciego,
vuélvese un Argos al tomar la mira*

*y un monstruo tan extraño, que, aunque tiene
en una mano el arco, en otra el fuego,
con mil tiende la red y con mil tira.*

α. *Psique a Cupido* de **Juan de Arguijo** (s. XVI/XVII).

*A tu divina frente, o poderoso
niño, una venda con trabajo i arte
texí de oro i colores, donde parte
debuxé de tu triunfo glorioso.*

*En ella se ve atado al vitorioso
carro el gran Febo, que la luz reparte,
preso Mercurio, encadenado Marte
i Vulcano con muestras de celoso.*

*No se pudo librar con las reales
insignias love: mal pudiera Psiche
resistir, si a éstos rinde tu fiereza.*

*Agravan mi prisión mayores males,
pues es fuerça que a un niño sacrifique
mi firme amor i a un ciego mi belleza.*

3.14.3. Eros en l'art

1. *Eros i Psique* (1778) **François Gérard**

2. *Eros i Psique* (1640) **Anthony Van Dyck**

3. *Psique contempla a Eros dormido* (1768) **Nicolas Courteille**

4. *Amor y Psique* (1817) **Picot**

5. *La prueba de las semillas* (1525/28) **Giulio Romano y ayudantes**

6. *Paisaje con Psique y Júpiter* (1630) **Rubens**

7. *La boda de Psique y Amor* (1744) **Boucher**

8. *Amor y Psique* (1810) **Johann Heinrich Füssli**

9. Amor y Psique (1793) Antonio Canova

10. Cupido y Psique (1708) Giuseppe Maria Crespi

11. El rapto de Psique (1895) William Bouguereau

12. Cupido (1761) Carle van Loo

13. Amor vencedor (1602) Caravaggio

α 4. HEROIS

Les característiques principals dels herois grecs, allò que tots tenen en comú, són les següents:

- **Semidéus**. Un dels dos pares és una divinitat o descendent d'alguna.
- **Caràcter**. Força, astúcia, intel·ligència, tenacitat, valentia...
- **Circumstàncies**. Han de superar una sèrie d'aventures que faran que es topin amb tota mena de criatures i situacions perilloses, on la seva vida corre perill i on demostren les seves habilitats i el seu caràcter.

En aquest apartat parlarem dels herois grecs més reconeguts i explicarem les seves principals gestes.

4.1. HERÀCLES

PARES: Zeus i Alcmena.

Des de molt petit, Heràcles va demostrar que la seva força era inhumana. Amb uns quants mesos ja va estrangular a les dues serps que Hera li havia posat al bressol perquè el mossegessin i el matessin. Aquella gesta va fer veure a Alcmena i Amfitrió que Heràcles no era un nen qualsevol. Creix educat pel seu padastre, Autòlic, Castor i Éurito, entre d'altres. Però l'assassinat de Lino, germà d'Orfeu, colpejat per Heràcles amb una lira després d'haver estat ell colpejat a causa de la seva tossuderia, va fer témer a Amfitrió que pogués tornar a repetir-se una situació semblant. Per tal d'evitar-ho, decideix enviar-lo a cuidar del ramat i allà és on Heràcles arriba a la majoria d'edat.

Abans de realitzar els famosos 12 treballs que el caracteritzen, Heràcles va realitzar dues gestes:

- Primera gesta Va haver de matar al lleó del Citeró, que estava atacant els ramats d'Amfitrió i del rei Tespio. Va estar cinquanta dies darrere de la pista del lleó, pel dia buscant el seu amagatall per poder matar-lo i per la nit dormint a casa del rei Tespio, que li va oferir allotjament. Aquest rei tenia cinquanta filles i durant les cinquanta nits que va dormir Heràcles allà, va fer que les seves filles dormissin amb ell, cada nit una diferent, mentre ell es pensava que dormia sempre amb la mateixa. Després de cinquanta dies darrere la pista del lleó, finalment va trobar-lo i va escorxar-lo.
- Segona gesta Va haver d'alliberar als tebans d'un tribut de cent vaques al any durant vint anys, que estaven obligats a oferir-li al rei Ergino, rei dels Minias, com a càstig després d'haver matat al seu pare Clímeno i com a condició de pau després d'una guerra que Ergino havia guanyat. Quan Heràcles tornava de matar al lleó, es va topar amb els emissaris del rei Ergino, que venien a emportar-se el tribut anual. Llavors, al veure l'arrogància i la superioritat d'aquells homes, Heràcles va explotar i amb una gran ferocitat va mutilar-los les orelles, el nas i les mans. Quan els emissaris van tornar davant del seu rei, amb els membres mutilats cordats al coll, ell clama venjança, i s'inicia una guerra que, amb l'ajuda de les armes que Heràcles i els seus homes reben de la deessa Atena, aconsegueixen derrotar a l'exèrcit d'Ergino i a mode de venjança,

els tebans imposen als perdedors el mateix tribut que ells havien hagut de pagar però multiplicat per dos. Com a recompensa per la seva actuació, Heràcles va rebre la mà de la filla de Creont, Mégara.

4.1.1. Els 12 treballs

Tothom coneix la gesta dels dotze treballs que va haver de realitzar Heràcles. Però, quin va ser l'origen? Per què va haver de realitzar-los?

La resposta la trobem remuntant-nos a l'eterna lluita que Hera realitza amb Heràcles i que té com a objectiu la destrucció total del jove tebà. Doncs bé, Heràcles s'havia casat amb Mégara i havia tingut fills, els Alcides. Durant aquest període realitza unes quantes gestes més i Hera, plena de ràbia al veure tot el que feia, el va fer embogir. Fruit d'aquesta bogeria, Heràcles mata als seus fills, als dos fills del seu germà i a la seva pròpia esposa. Quan recupera el seny i veu el seu crim, s'ensorra. Les seves mans estan tacades amb la sang de la seva pròpia família i aquest és un dels pitjors crims que es poden realitzar. Tespio, al veure'l en aquest estat, el purifica, de tal manera que ja no tindrà que portar sobre les espatlles el pes de la mort dels seus éssers estimats. Tot just és purificat, s'adreça a l'Oracle de Delfos per preguntar-li què és el que ha de fer per compensar aquest crim. El rep la Pitonissa i aquesta li diu que ha de viure a la ciutat de Tirinto, servint al rei Euristeu durant un període de dotze anys, realitzant tots els treballs que aquest li ordenés. Si així ho feia, la immortalitat li seria concedida. Es diu que va ser a Delfos on Heràcles va ser anomenat per primer cop Heràcles per la Pitonissa.

Primer treball: el lleó de Nemea

OBJECTIU	Matar al lleó de Nemea i aconseguir la seva pell.
QUÈ VA FER?	Heràcles s'havia d'enfrontar a una bèstia a primera vista invencible. Quan va trobar-se cara a cara amb el lleó, va llançar-li un munt de fletxes que van rebotar en la pell del lleó i que no van fer-li ni una esgarrapada. Va intentar colpejar-lo i travessar-lo amb totes les armes que tenia, però ninguna aconseguia traspasar la dura i resistent pell del lleó. No li va quedar altra remei que lluitar cos a cos amb l'animal. Heràcles va vèncer al lleó estrangulant-lo amb els seus braços. La primera part del treball estava feta, però ara li quedava la segona. Com aconseguiria escorxar al lleó per treure-li la pell? Era impossible travessar-la amb cap tipus de material. Però l'heroi no triga a trobar una solució gràcies a la seva astúcia: amb les pròpies urpes de l'animal li esquinça la pell i aconsegueix fer-se amb ella.

Segon treball: la Hidra de Lerna

OBJECTIU	Matar a la hidra de Lerna, terrible monstre amb vuit o nou caps, una de les quals era immortal, tot i que hi ha autors que li atribueixen cinquanta, cent o fins i tot mil caps. Era filla de Tifó i Equidna.
QUÈ VA FER?	Heracles es va dirigir cap al territori on la hidra tenia el seu amagatall, a Lerna. Una vegada allà, la va fer sortir del seu cau amb fletxes impregnades amb foc. Aviat va veure que no li resultaria gens fàcil acabar amb el monstre: cada cop que li tallava un cap, li naixien dos o tres. A més a més, un cranc que ajudava a la Hidra va mossegar-li el peu a Heracles i aquest va enrabiar-se aplastant-li la closca. Desesperat i sense saber que fer, va demanar ajuda a lolau, que l'havia portat fins a Lerna. Aquest va prendre foc a un tros del bosc i amb les branques i arrels ardents anava cremant els caps de la Hidra, impedint així que brotessin nous caps. Gràcies a l'ajut de lolau, va poder tallar-li el cap immortal i enterrar-lo sota una roca. Una vegada morta, Heracles va impregnar les seves fletxes amb la bilis del monstre. D'aquesta manera, resultarien letals. Es diu que Euristeu no va reconèixer aquest treball perquè Heracles havia precisat de l'ajuda de lolau per realitzar-lo.

Tercer treball: la cérvola de Cerinia

OBJECTIU	Capturar a la cérvola de Cerinia i portar-la viva fins a Micenes. Tenia peülles de bronze i banyes d'or.
QUÈ VA FER?	Com que tenia ordres de portar-la viva, no podia ferir a la cérvola per capturar-la. D'aquesta manera, va estar durant tot un any perseguint-la. Però en un moment de debilitat, cansada de la persecució, la cérvola va aturar-se al riu Ladó per beure aigua. Heracles va aprofitar aquell petit instant per disparar una fletxa entre l'os i el tendó de les potes davanteres, immobilitzant-la sense vessar una sola gota de

	sang. Se la va carregar a les espatlles i la va portar fins a Micenes.
--	--

Quart treball: el porc senglar d'Erimant

OBJECTIU	Capturar viu al porc senglar que assetjava el mont Erimant.
QUÈ VA FER?	Va atreure l'atenció de l'animal amb uns forts crits, que el van fer sortir del matollar on estava amagat. Va fer que el porc senglar el perseguís fins a arribar a una congesta, on el va despistar i va aprofitar la confusió per saltar-li a sobre del seu llom i encadenar-lo. El va carregar a les seves espatlles i el va portar a Micenes.

Cinquè treball: els estables del rei Augias

OBJECTIU	Netejar en un sol dia els estables del rei Augias, que no havien estat netejats des de feia molts anys i els fems provocaven una pudor que arribava per tot el Peloponès i inundaven les valls properes.
QUÈ VA FER?	Va provocar una esquerda en la paret dels estables per dos llocs diferents i desviant dos rius propers, va fer que les seves aigües entressin per les esquerdes i netegessin els fems, deixant l'estable net. A més a més, les aigües dels rius van arrossegar també els fems que inundaven les valls properes.

Sisè treball: les aus del llac Estimfal

OBJECTIU	Foragitar les aus que habitaven al llac Estimfal i que mataven a homes i animals descarregant sobre ells les seves plomes de bronze.
	Quan va arribar al llac, ràpidament va comprovar que amb

QUÈ VA FER?	les seves fletxes no podria acabar amb elles perquè eren masses. Sense saber que fer, la deessa Atenea va aparèixer per ajudar-lo. Va entregar-li un parell de címbals fets per Hefest i situant-se a un lloc estratègic on el so dels instruments pogués arribar a tot arreu, va posar-se a tocar-los. El soroll va resultar tan desagradable per les aus que van començar a volar en bandada, fugint d'aquell so esgarrifós. En aquest moment de confusió, Heracles va aprofitar per matar a centenars d'elles mentre fugien de l'Estimfal.
--------------------	---

Setè treball: el toro de Creta

OBJECTIU	Capturar el toro de Creta. La versió més estesa diu que era el toro que Minos no va voler sacrificar a Posidó a causa de la seva bellesa i amb qui posteriorment Pasífae, la seva dona, va engendrar un fill: el Minotaure.
QUÈ VA FER?	Minos va oferir-li tota l'ajuda que volgués, però Heracles la va rebutjar dient que ho havia de fer tot sol. Després d'una llarga lluita en la que el toro no parava de llençar flames, va aconseguir capturar-lo i portar-lo fins a Micenes.

Vuitè treball: les eugues del rei Diomedes

OBJECTIU	Capturar les eugues del rei Diomedes, el qual les mantenia lligades al seu estable amb unes cadenes de ferro i les alimentava amb la carn dels seus hostes.
QUÈ VA FER?	Quan va arribar a Tirida, Heracles va vèncer sense gaire dificultat al mosso de quadres del rei i va capturar les eugues transportant-les fins al mar. Al veure que el rei Diomedes havia enviat als seus homes per perseguir-lo i recuperar les eugues. Heracles es va enfrontar amb ells tot i que el

	<p>superaven en nombre i gràcies al seu ingeni va obrir un canal per on va passar l'aigua del mar, inundant la plana on es trobaven els seus perseguidors. Aquests van fugir corrents per no morir ofegats i Heracles va aprofitar per deixar inconscient a Diomedes i portar-lo fins on estaven les eugues, que se'l van menjar. Com que les eugues havien saciat la seva fam, a Heracles li va resultar fàcil dominar-les i portar-les fins a Micenes.</p>
--	--

Novè treball: el cinyell d' Hipòlita

OBJECTIU	<p>Aconseguir el cinyell d'or que Ares li havia donat a Hipòlita, la reina de les Amazones, per donar-li a Admete, la filla d'Euristeu.</p>
QUÈ VA FER?	<p>Heracles es va dirigir cap a la desembocadura del riu Termodont per trobar a Hipòlita. Quan va arribar amb el seu vaixell fins al lloc on es trobava l'amazona, Hipòlita va anar a rebre'l i va quedar fascinada amb la bellesa i la musculatura d' Heracles. Quan ell li explica el motiu de la seva visita, Hipòlita accedeix a donar-li el seu cinyell. Però mentrestant, Hera s'havia encarregat de llençar un fals rumor entre les Amazones. Camuflada entre elles, els diu que els forasters que acabaven d'arribar tenien en ment raptar a Hipòlita. Just en el moment en el que Hipòlita accedeix a entregar-li el seu cinyell, les amazones ataquen el vaixell. Heracles es pensa que Hipòlita els havia parat una trampa i la mata, traient-li el cinturó i prenent-li les seves armes per lluitar contra les amazones. Després d'una gran matança, marxa amb els seus companys de nou cap a Micenes.</p>

Desè treball: els bous de Gerió

OBJECTIU	<p>Robar els bous del gegant Gerió, un ésser amb tres caps, sis braços i tres cossos units per la cintura, que estaven al cuidat del pastor Euritió i el gos</p>
-----------------	--

	bicèfal Ortro.
QUÈ VA FER?	Només arribar on es trobava el ramat, Ortro va abalançar-se cap a Heracles, que amb un ràpid moviment va matar a l'animal. El destí d'Euritió va ser el mateix que el del seu gos. En el mateix moment que va aparèixer al socors d'Ortro, Heracles va matar-lo amb la mateixa facilitat que havia fet amb ell. Quan Gerió va assabentar-se, va desafiar a Heracles. Va derrotar al gegant sense gaire dificultat, travessant els tres cossos amb una sola fletxa. Abans de portar els bous fins a Micenes, però, Heracles va haver de passar per una sèrie d'aventures que van posar en perill que arribés fins a la meta.

Onzè treball: les pomes del jardí de les Hespèrides

OBJECTIU	Robar les pomes d'or de l'arbre situat al jardí de les Hespèrides, obsequi de Gea a Hera per les seves noces amb Zeus. Estava vigilat pel drac Ladó, que tenia cent caps.
QUÈ VA FER?	El principal problema que tenia Heracles era que no sabia on estava situat el jardí de les Hespèrides. Quan es troba per l'alçada del riu Po, unes Ninfes li diuen que Nereu sap on es troba i li indiquen on està. Quan arriba davant de Nereu, l'obliga mitjançant la coacció a dir-li la situació exacta del jardí. Heracles s'encamina cap al lloc que Nereu li ha dit i durant el camí pateix tota sèrie d'aventures, entre les que destaca l'alliberació de Prometeu de la roca on estava lligat al Cauques. Heracles mata a l'àguila que li exercia la tortura i l'allibera dels seus lligams. Prometeu, agraït, li explica el mode per aconseguir les pomes. Li diu que ha d'anar on es troba Atlas sostenint el món i demanar-li que sigui ell el que agafi les pomes mentre Heracles el substitueix durant el temps que falti. Quan Heracles arriba davant d'Atlas, aquest no dubta ni un segon en deslliurar-se de la seva feina i accepta. Com que les Hespèrides eren filles seves, van donar-li permís perquè agafés tres pomes d'or que va portar cap a on es trobava Heracles suportant el món. Però Atlas,

	<p>veient la possibilitat de no tornar a aguantar aquell suplici, li diu a Heràcles que li pot entregar ell mateix les pomes a Euristeu. Heràcles, veient la seva intenció, fingeix acceptar, dient-li que abans s'ha de posar un coixinet per estar més còmode i li demana si pot aguantar-li el pes mentre se'l posa. Atlas, que no veu cap mala intenció, li sosté el món, però llavors Heràcles aprofita per agafar les pomes que Atlas havia deixat a terra i se'n va d'allà, triomfant.</p>
--	---

Dotzè treball: Cèrber

OBJECTIU	Emportar-se a Cèrber del Tàrtar, el famós gos de tres caps.
QUÈ VA FER?	<p>Abans de dirigir-se cap al Tàrtar, Heràcles es purifica a Eleusis per alliberar-se de tots els pecats comesos durant els seus treballs. Una vegada descendeix al Tàrtar, guiat per Atenea i Hermes, es troba amb tota mena de personatges: Caront el porta amb la seva barca pel riu Estígia; es topa amb els esperits de Medusa i Meleagro i aquest últim estableix una conversació amb Heràcles de la qual acorden que Heràcles es casarà amb la seva germana Deianira; es troba a Teseu i Piritoo asseguts en cadires de tortura, dels quals només aconsegueix salvar a Teseu; i manté una picabaralla amb Meneci, el pastor d'Hades, per haver matat a una de les seves vaques, però la cosa no va a més gràcies a la intervenció de Persèfone, que els atura a temps. És llavors que aconsegueix arribar davant d'Hades, sobirà del Tàrtar, i demanar-li l'entrega de Cèrber. Hades accepta amb la condició si pot dominar a l'animal sense cap tipus d'armes. Així ho fa i agafant al gos pel coll i protegit per la pell del lleó de Nemea, prem fins que el domina i Cèrber decideix seguir-lo.</p>

4.1.2. Heràcles en la literatura

α *En Hércules, Atlante el grave peso...* de **Lope de Vega** (s. XVI/XVII)

***En Hércules, Atlante el grave peso
puso, que el cielo sólo de él confía,
temiendo, si en otro hombre le ponía,
de la pesada máquina el exceso.***

*De vos puede contarse este suceso,
¡oh fértil Vega!, donde el cielo envía
tanto divino néctar y ambrosía,
que tenéis el Parnaso sacro en peso.*

**Las nueve hermanas y el divino Apolo
teniéndoos en el mundo han descuidado
demostrar su furor santo y profundo.**

*Y en vos, como el de Arabia único y solo,
**el peso de sus ciencias han cargado
haciéndoos un nuevo Hércules del mundo.***

- α *Rompe las conchas Hércules famoso...* de **Lope de Vega** (s. XVI/XVII).

**Rompe las conchas Hércules famoso
de la Hidra feroz, y el campo esmalta
de veneno y de sangre, el tronco salta
por la violencia del bastón nudoso,**

**pero súbitamente el escamoso
cuello brota en lugar de aquella falta,
siete cabezas de cerviz más alta,
temblando el eco al silbo temeroso.**

*Así yo, triste, que vencer deseo
esta sierpe cruel de mi fortuna,
en tantas diferencias de batallas,*

*con mis desdichas sin cesar peleo;
mas donde quiero remediar alguna,
resultan tantas, que es mejor dejallas.*

- α *Hércules de Alcmene giganteo* de **Lope de Vega** (s. XVI/XVII). Tan en aquest sonet com en l'anterior, podem comprovar com Lope utilitza l'enfrontament d' Heracles contra la Hidra de Lerna per transportar-lo a la seva vida, a experiències personals.

**Hércules de Alcmene giganteo,
ganapán de la Grecia musculoso,
con la nudosa clava el escamoso
cuello deshizo del Dragón lerneo;**

**pero saliendo muchos, su trofeo
no pudo ser tan presto victorioso,
como en la muerte de mi amor celoso
nuevo principio nace a mi deseo.**

*No temo las desdichas conocidas,
que a Sierpe que produce más cabezas
en daño propio se le dan heridas,*

*y mis desdichas son como cerezas:
que voy por una, y de una en otra asidas,
vuelvo con todo un plato de tristezas.*

α A Hèrcules de **Juan de Arguijo** (s. XVI/XVII)

**El Jaulí de Arcadia, el León Nemeo
i el Toro a los cien pueblos pauroso
cayeron a mis pies, i vitorioso
de la Hidra me vio el Lago Lerneo.**

**El can de tres gargantas i Tifeo,
fieras guardas del claustro tenebroso,
no estoraron mi intento generoso
ni le valió caer al fuerte Anteo.**

*Exemplos de mi ilustre vencimiento
son Aqueloo, Busiris i Diomèdes
i el Rey a quien huir Esperia mira.*

*Mas ¿por qué ufano más vitorias cuento
cautivo en tu prisión? ¿Cuánto más puedes
si me rendiste, o bella Deyanira?*

α L'Atlàntida de **Jacint Verdaguer** (1877). Poema èpic en deu cants. El cant segon relata l'aventura d' Heracles al jardí de les Hespèrides. En aquest fragment, en paraules de Salvador Espriu, "Gerió, per desfer-se'n, li parla de la reina Hesperis i del brot de taronger que cal presentar-li qui la pretinga per esposa."

*—Mira, àliga dels hèroes, les llàgrimes que ploro; i, ta darrera gesta serà matar-me a mi? ja arronso espatlla, atura-la, si et plau, la mà que adoro; si et fes goig ma corona de rei, ve-te-la aquí. Mes d'or eixa corona vindrà al teu front poc ampla, **que de gegant com Hèrcules cap més la terra en du**; veus a ponent l'Atlàntida per rebre't com s'eix ampla? ella és ton soli digne, sols ella és gran com tu. **Hesperis, que n'és reina gentil, s'és enviudada i espera un cor que vulla lo seu aconhortar**; quan d'eixa palma tastes la fruita regalada, diràs: «A la seva ombra deixau-me reposar!» Mes cal —açò li deia soscant-li una fossa—,*

cal que, per fer-li oferta placent, del taronger que entre esmaragdes mostra sa fruita d'or més rossa, n'arribes de puntetes lo cimeral a haver. Després, quan la rumbeges la flor de la bellesa, per veure-us, fins son carro parar al sol veuràs. Llevant dóna sa força. Ponent sa boniquesa; que el cel te beneesca, llavor que en sortiràs.—“

4.1.3. Heracles en l'art

Heracles Farnese (s. II dC)
Glicón de Atenas

Heracles y Anteo (1475)
Antonio del Pollaiuolo

Heracles en el jardí de las Hespèrides (1638) **Rubens**

Heracles Landsowne (125 dC)

Heracles niño (s. I dC) Fresco casa Vetti

Heracles lucha con el león de Nemea (1634)
Zurbarán

Heracles lucha contra el león de Nemea (1639)
Rubens

Heracles y la Hidra (1475) Pollaiuolo

Heracles y la Hidra (1876) Narcisse Berchère

Heracles y el toro de Creta (1634)
Zurbarán

Hércules y el can Cerbero (1634)
Zurbarán

Lucha de Hércules con la hidra de Lerna (1634)
Zurbarán

Hércules desvía el curso del río Alfeo (1634)
Zurbarán

Heracles captura al jabalí de Erimanto (550 aC)
Metopa de Foce del Cele

Heracles y la cierva de Cerinia (s. I aC)
Figura en bronce

Heracles utilitza una honda para abatir a las aves del lago Estínfalo (550 aC) Vas àtic

Heracles acomete a una de las yeguas de Diomedes (510 aC) Vas àtic

Andrómaca sujeta el brazo a Heracles, en la lucha contra las amazonas (550 aC) Vas àtic

Heracles lucha contra Geriones y su perro Orthro yace muerto (540 aC) Vas calcídic

4.2. PERSEU

PARES: Zeus i Dànae.

Com ja hem explicat en l'apartat de les metamorfosis de Zeus, la història de Perseu està lligada pel fil del destí i la predicció. Abans que nasqués, Acrisio, el rei d'Argos, havia rebut la predicció de l'Oracle de Delfos que el seu nét el mataria. Espantat perquè es pugui complir, amaga a la seva única filla en una presó subterrània d'or, però Zeus aconseguix entrar-hi en forma de pluja d'or i la fecunda. De la seva unió neix Perseu i tot i els intents d'amagar al nadó, els seus plors criden l'atenció d' Acrisio, que quan veu que Dànae ha tingut un fill, la desterra juntament amb Perseu. Fa construir una arca de fusta i els fica dintre, enviant-la al mar. Les onades porten l'arca fins a les costes de Sérifos. Allà és on Dictis la descobreix i l'obre, descobrint a dintre mare i fill. Ell els acull a casa seva, els cuida i cria a Perseu com si fos el seu propi fill. Queda admirat amb la bellesa de Dànae però no s'atreveix mai a tocar-la i la respecta. Però el seu germà, el rei Polidectes, no és del mateix parer.

4.2.1. Perseu i Medusa

La bellesa de Dànae no va passar desapercebuda pel rei Polidectes, que al veure-la, s'enamora immediatament d'ella. Vol fer-la esposa seva i posseir-la, però sap que està protegida pel seu fill Perseu i pel seu propi germà Dictis i que no li deixaran accedir a ella tan

fàcilment. Per tal d'aconseguir-la, idea un pla. Organitza un banquet, en el qual està convidada tota la joventut de Sérifos, amb el pretext de voler casar-se amb Hipodàmia. Per poder realitzar les noces, primer ha d'entregar-li una sèrie de regals per aconseguir la vendició de la seva família. Els joves presents al banquet són els que han de proporcionar els regals al rei perquè els pugui entregar a Hipodàmia. La majoria manifesten la seva intenció de regalar eugues, ja que a Hipodàmia li encantava l'equitació. Perseu, per tal d'impressionar als presents, diu que ell portarà el cap de Medusa. Ho diu en broma, però el rei veu una oportunitat d'or i l'endemà següent, quan tots li porten els regals i Perseu va amb les mans buides, Polidectes li reclama el cap de Medusa. Perseu ja no pot tirar enrere perquè d'aquella gesta depèn el seu honor. Ha d'anar fins al lloc on es troben les Gorgones i decapitar a Medusa. Però per realitzar la promesa que li havia fet a Polidectes no està sol: disposa de l'ajuda d'Atenea i d'Hermes.

El primer problema amb el que es troba és la localització. Ningú sap on es troben les Gorgones i per tal de descobrir-ho, haurà de passar per una sèrie de proves amb l'ajuda dels seus déus protectors. Primer de tot, ha de buscar a les Grayas, tres germanes amb un aspecte ancià, plenes d'arrugues i amb la pell groguenca, que comparteixen un únic ull i un únic dent que es van passant entre elles. Perseu apareix davant d'elles i troba el moment just per agafar l'ull i la dent, en un petit interval entre una i l'altra. Furioses i cegues, li reclamen les parts perdudes però ell els diu que fins que no li diguin on es troben les Nimfes no retornarà el que ha tret. No els queda més remei i l'indiquen el camí d'anada. La seva segona parada és més acollidora. Les Nimfes el reben molt amablement i li diuen de seguida la localització de les Gorgones. Les Nimfes li donen unes sandàlies alades similars a les de Hermes, el casc d'Hades que torna invisible a qui se'l posa i un sarró on dipositar el cap de Medusa un cop tallat. Al seu torn, Hermes li va entregar una *harpé*, la falç que es va fer servir per mutilar a Urà.

Ara que ja sap la localització de les Gorgones, el final està més a prop. Però li queda la part més difícil. Com tallarà el cap de la Gorgona sense creuar la mirada amb la seva ni un moment? Si per qualsevol cosa la mirés directament, es transformaria en pedra. Per sort, té una vegada més l'ajut diví i Atenea l'aconsella sobre com fer-les front. Ha d'aprofitar el moment que estiguin dormint i tinguin els ulls tancats. Llavors, s'ha d'apropar sigil·losament fins a elles i amb l'ajut del seu escut, reflectir en ell la figura de Medusa. D'aquesta manera, sabrà on ha de tallar però no haurà de mirar-la directament. L'estratègia surt a la perfecció i gràcies al casc i les sandàlies, aconsegueix fugir de les seves germanes, que s'havien despertat al sentir el crit de Medusa al ser decapitada.

En aquestes es troba Perseu, volant pel cel per tornar a Sérifos, quan descobreix a una jove encadenada a una roca vora el mar. La seva bellesa li crida l'atenció i s'atura. Aquella noia resulta ser Andròmeda. El seu pare Cefeu l'havia d'entregar a un monstre marí que rondava per les seves costes per tal que les calamitats que la seva població patia acabessin. Perseu, al presentar-se davant de Cefeu i saber la història d'aquella noia li ofereix un tracte. Si li dona com a esposa, promet que alliberarà a Andròmeda d'aquella roca. El rei accepta i Perseu va cap al lloc on està encadenada la jove. Arriba just en el moment que el monstre ha sortit a la superfície i s'encamina cap a on està Andròmeda. Per tal d'acabar amb el monstre, Perseu

l'enganya reflectint la seva pròpia ombra sobre la superfície del mar i atraient-lo cap allà. D'aquesta manera, mentre el monstre es decanta cap la seva ombra, aprofita per atacar-lo i matar-lo. Allibera a Andròmeda i se l'emporta amb ell cap a Sérifos, tal i com havia pactat amb Cefeu. Al arribar, la seva mare Dànae i Dictis s'havien amagat en un santuari, amagant-se de les intencions de Polidectes de fer a Dànae seva. Perseu, al veure l'engany al qual havia estat sotmès, decideix venjar-se. Es presenta al palau de Polidectes, on estava celebrant un banquet amb els seus companys, i li comunica el seu retorn amb allò que havia promès. Llavors, aprofita la confusió que havien causat les seves paraules per treure el cap de Medusa del sarró i apartant la mirada, va alçar-lo. Tots els convidats van quedar-se petrificats, inclòs el mateix Polidectes.

La història de Medusa s'acaba aquí, però no la de Perseu. Ens queda encara finalitzar un tema que hem deixat pendent. La profecia de l'Oracle de Delfos deia que Perseu mataria a Acrisio. Perseu s'assabenta de la predicció i del per què el seu avi va desterrar a la seva mare i a ell d'Argos i decideix tornar-hi per fer les paus amb ell. Amb la seva mare i la seva esposa, parteix cap a la seva ciutat natal. Però mentrestant, Acrisio havia rebut notícies de les gestes del seu nét i al saber la seva imminent arribada, fuig cap a la població veïna. Quan Perseu arriba a Argos i li donen la notícia que el seu avi ha marxat a participar a uns Jocs que se celebraven al poble veí, decideix anar-hi ell també. El destí estava a punt de guanyar una altra partida. Tan bon punt arriba al poble, el convencen per participar al concurs de llançament de disc. Ell accepta i quan realitza el llançament, el disc es desvia i va a parar al cap d' Acrisio, causant-li la mort. La profecia s'havia complert.

4.2.2. Perseu en la literatura

α *Lamento de Andròmeda* de **Luis Cernuda** (s. XX)

*Obsesión de la noche, fantasma del
deseo,
Llamas todo mi cuerpo que hierro y
sombra oprimen,
**Aguzado el horror de estar sola me
veo,
Onda insomne, morir en las playas
del crimen.***

*La noche instigadora pone fiebre a mi
tacto:
Clandestino vigía va concertando
cosas:
Piel desnuda, sudor, ardores en
contacto
Pasmados como barcas en tierras
arenosas. [...]*

*Mi sueño es el amor, mancebo
deslumbrante,
Amor en que me olvide pura de
astucias viles;
Mi cuerpo se abandona como presa
anhelante*

*Bajo el terco deseo y sus redes sutiles.
[...]*

***Mi sueño se hará carne; tú serás mi
destino:***

*La nobleza del hombre en tu forma
deslumbra.*

***Traza tú mi deseo, la meta y el
camino***

*Que tu mirar de luna límpido y claro
alumbra.*

***Pálida te escuché con un escalofrío
Adormecer al monstruo su tristeza
incesante:***

***Tu voz, como la voz del viento sobre
el río,***

***Levantaba en mi alma un deseo
cambiante.***

***Me pareces así, con tu fuerza ligera,
Como montaña joven sobre la cual
soy nieve,***

*Cosa frágil y triste, pero que siempre
espera*

*El sol impetuoso que en sus rayos la
lleve.*

*El amor sólo es una lucha entre
iguales,*

**Confíame tu ardor, yo te doy mi
tristeza,**

*Como ríos que unen aguas
primaverales
Confundiendo al huir fragilidad y fuerza.
[...]*

**Morir en estas horas no ha de ser mi
destino;**

*Quiero tu amor altivo como mar
indomable,*

*Molicie no, mas lucha, zarpazo
diamantino,
Combate y tregua unidos en la paz
inestable.*

Tú serás para mí fuerza y albedrío;
*Mi solitario horror huye y se desvanece.
Olvidando el pasado tal un niño sonrío
La nueva libertad que en tu cuerpo
aparece.*

α *Atada al mar Andrómeda lloraba* de **Lope de Vega** (s. XVI/XVII)

Atada al mar Andrómeda lloraba
*los nácares abriéndose al rocío,
que en sus conchas, cuajado en cristal frío,
en cándidos aljófares trocaba.*

*Besaba el pie, las peñas ablandaba
humilde el mar como pequeño río;
volviendo el Sol la primavera estío,
parado en su cenit la contemplaba.*

*Los cabellos al viento bullicioso
que la cubra con ellos le rogaban,
ya que testigo fue de iguales dichas;*

*y celosas de ver su cuerpo hermoso,
las nereidas su fin solicitaban:
que aun hay quien tenga envidia en las desdichas.*

α *A Andrómeda i Perseo* de **Juan de Arguijo** (s. XVI/XVII)

**Espuesta en firme escollo al mar insano
la no culpada hija de Cefeo**
*mueve a piedad el reyno de Nereo,
remedio a su dolor pidiendo en vano.*

**Cuando rompiendo el aire con liviano
buelo se muestra el vencedor Perseo,
que con el gran despojo Meduseo
orna glorioso la triunfante mano.**

**De la doncella el llanto i la hermosura
enviaron a un tiempo al pecho fuerte
de lástima y amor agudas flechas.**

**Del mar la libra i de la bestia dura,
trocando en vida la temida muerte
i en nupciales cantares las endechas.**

4.2.3. Perseu en l'art

Perseo y Medusa (1596) **Annibale Carracci**

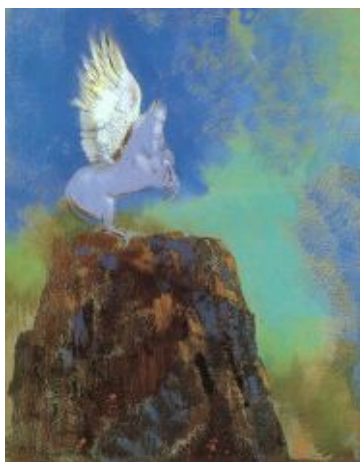
Perseo (1554) **Benvenuto Cellini**

Perseo sobre Pegaso vuela a salvar a Andrómeda
(1895) **Lord Frederic Leighton**

Perseo y Andrómeda (1572) **Giorgio Vasari**

Pegaso (1914) **Odilon Redon**

Perseo y Andrómeda (1622) **Rubens**

Cabeza de Medusa (1617) **Rubens**

Liberación de Andrómeda (1515) **Piero di Cosimo**

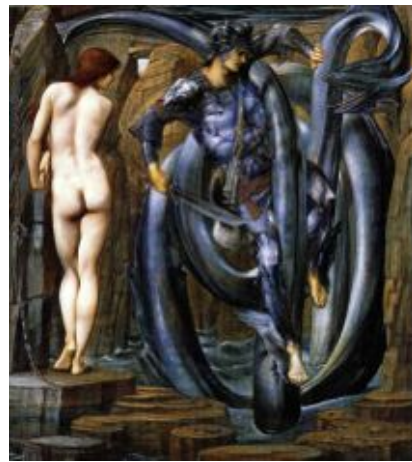
Perseo y Andr6meda (1562) **Tiziano**

Perseo y Andr6meda (1652) **Abraham van Cuylenborch**

Perseo libera a Andr6meda (1727) **Coypel**

Perseo mata a la serpiente marina (1876)
Edward Coley Burne-Jones

Perseo muestra a Andr6meda la cabeza de Medusa (1887) **Edward Coley Burne-Jones**

Fineo y sus secuaces transformados en piedra (1680)
Luca Giordano

Perseo sujetando la cabeza de Medusa (1710)
Sebastiano Ricci

Perseo, bajo la protección de Minerva... (1718)
Jean Marc Nattier

4.3. ÈDIP

PARES: Layo i Yocasta.

Novament ens trobem davant d'un heroi que s'haurà d'enfrontar amb el destí, com en el cas de Perseu. Layo, el rei de Tebas, es casa amb Yocasta, però el seu matrimoni resulta ser estèril. Preocupat davant la opció de no tenir cap descendència, es dirigeix al Oracle de Delfos per trobar una solució i les paraules de l'Oracle el deixen aterrit: si tenia un fill, aquest el mataria i a més a més tindria relacions amb la seva pròpia mare. Davant l'amenaça que li resultaria tenir un fill, evita acostar-se a Yocasta per tal d'impedir la descendència, ignorant-la per complet. Però la predicció de l'Oracle estava latent entre ells dos i un dia, mentre Layo estava borratxo, manté relacions amb la seva esposa. Quan al cap de nou mesos neix el fill, Layo mana a uns pastors del mont Citeró que agafin el nen i l'abandonin allà a la seva sort. Abans de deixar-lo a Citeró, li fan un forat pel taló i li passen una corretja perquè li sigui impossible moure's. Però la criatura no mor, perquè un pastor que passava per allà el veu i decideix emportar-se'l a Corint amb ell per entregar-lo al rei Pólibo, que no tenien fills. Ell i al seva esposa Mérope el reben amb il·lusió i el crien com si fos fill seu.

4.3.1. Èdip, l'Esfinx i el compliment de la profecia

Èdip va creixent i aviat arriba a l'adolescència. Els joves de Corint senten una enveja terrible cap a aquell jove que, segons el rumor que corre per la ciutat, no és fill dels reis. Un dia, mentre Èdip es barallava amb un noi de la seva edat, aquest va deixar anar un comentari sobre els seus pares que insinuava que ell no era fill dels reis. Èdip, preocupat davant el comentari, es dirigeix al seu pare per preguntar-li si és veritat el que ha sentit, però Pólibo li contesta vagament. Decidit a saber si era veritat o no que ell no era fill dels reis de Corint, va dirigir-se a l'Oracle de Delfos per trobar una resposta. Però el que troba allà no és el que s'esperava. Quan Èdip pregunta si era o no fill de Pólibo i Mérope, l'Oracle respon: *Mataràs al teu pare i et casaràs amb la teva mare*. Horrорitzat davant les paraules que acabava de sentir, i sense haver trobat resposta a la pregunta que havia formulat, decideix allunyar-se de Corint i dels que considera els seus pares per tal que la profecia no es complís. Sense saber-ho, amb la fugida

de Delfos cap a Tebas estava a punt de complir la primera part de la profecia que l'Oracle li acabava de predir. Pel camí es creua amb Layo, que es dirigia cap a Delfos per consultar a l'Oracle com podia acabar amb l'Esfinx que estava situada a les portes de la ciutat i que devorava als joves de la ciutat si no responien correctament a un enigma. Es diu que va ser Hera qui va posar allà l'Esfinx com a càstig per un fet que Layo havia realitzar en el passat. Èdip es baralla amb Layo perquè ningun dels dos pot avançar a causa de l'altre. Amb superioritat, Layo li ordena que s'aparti perquè la reialesa té prioritat. Dit això, ordena al seu cotxer que colpegi als cavalls d' Èdip perquè s'apartin. El cop el rep Èdip i enfurismat davant els fums del rei, el mata. Ja només quedava la segona part de la profecia: casar-se amb la seva pròpia mare. Doncs bé, Èdip arriba a Tebas i veu que la gent d'aquella ciutat viu espantada. Preguntant-se què és el causant d'aquell malestar, es dirigeix a Creont, germà de Layo, que ocupava la regència de la ciutat després de la mort del rei. Creont li explica el problema de l'Esfinx i veient la bellesa i la valentia d'aquell jove, decideix oferir-li la mà de la reina si aconsegueix derrotar al monstre. D'alguna manera, no només li ofereix matrimoni sinó el regnat de Tebas. Èdip accepta i s'enfronta a l'Esfinx, que al veure'l, li planteja de seguida l'enigma: *"Quin és l'únic ésser amb una sola veu i una sola naturalesa que té quatre, dos i tres cames?"* Èdip no triga a respondre correctament a l'enigma: *"És l'home. Quan es nen, camina a quatre potes, quan és adult es sosté sobre les seves dues cames i quan arriba a la vellesa s'aguanta amb un bastó."* L'Esfinx, davant la resposta correcta del noi, es suïcida. Com a recompensa, li atorguen la mà de Yocasta. La segona part de la profecia s'havia complert i el destí havia tornat a guanyar. Però tot això Èdip no ho sap i regna a Tebas feliçment. Fins i tot té quatre fills amb Yocasta: Polinices, Etèocles, Ismena i Antigona. Però la felicitat es veu assolada per una terrible epidèmia que s'escampa per tota la ciutat. El pànic torna a aparèixer davant l'enorme quantitat de morts. Novament l'Oracle de Delfos dóna la resposta: l'epidèmia no desapareixerà fins que s'hagi venjat la mort de Layo. Èdip, sense saber que és ell, inicia una recerca per castigar i desterrar a l'assassí que el portarà des del savi Tiresias fins a testimonis dels fets. La primera sospita d' Èdip apareix amb el relat que li donen de les circumstàncies de la mort de Layo. La situació és massa semblant al que va passar-li a ell amb el rei que es va trobar de camí a Tebas. Però no li dóna més importància al tema fins que rep una carta procedent de Corint: els seus pares havien mort. Trist per una banda, respira alleujat al saber que la profecia ja no es podrà complir. Però la tranquil·litat no li dura gaire, perquè el missatger que li entrega la carta li diu que no va fer bé al anar-se'n, perquè els reis de Corint no eren els seus veritables pares. A Èdip se li comença a encendre la llumeta de la sospita. El missatger li explica la història completa: com el va portar un pastor després d'haver-lo trobat abandonat a les muntanyes de Corint. Èdip al principi no s'ho creu, però hi ha un testimoni clau que resol el cas: el pastor de Layo encarregat d'abandonar a Èdip a les muntanyes. Diu que va ser ell qui va portar-lo fins allà per ordre dels seus pares Layo i Yocasta. Ja no quedava cap rastre de dubte. La profecia si que s'havia complert, i la dona amb la que havia tingut quatre fills era la seva mare. Corre a trobar-se amb Yocasta, però quan la troba ja es massa tard: s'havia suïcidat penjant-se del sostre de la seva cambra després de sentir la revelació del missatger. Èdip no

pot suportar la seva culpa i es treu els ulls, quedant cec per la resta de la seva vida. Marxa de Tebas, complint la promesa del principi: si descobrien a l'assassí el desterrarien. L'acompanya la seva filla Antígona, que estarà amb ell fins la seva mort.

4.3.2. Èdip en la literatura

α *Edipo y el enigma* de **Jorge Luis Borges** (s. XX)

***Cuadrúpedo en la aurora, alto en el día
y con tres pies errando por el vano
ámbito de la tarde, así veía
la eterna esfinge a su inconstante hermano,***

***el hombre, y con la tarde un hombre vino
que descifró aterrado en el espejo
de la monstruosa imagen, el reflejo
de su declinación y su destino.***

***Somos Edipo y de un eterno modo
la larga y triple bestia somos, todo
lo que seremos y lo que hemos sido.***

*Nos aniquilaría ver la ingente
forma de nuestro ser; piadosamente
Dios nos depara sucesión y olvido.*

α *Èdip* de **Pierre Corneille** (1659). Adaptació de la obra grega *Èdip rei*, ambientada a la França del segle XVII.

α *Èdip* de **Voltaire** (1718). Relata la història d' Èdip sense introduir gaires canvis.

α *Èdip i l'Esfinx* de **Hugo von Hofmannsthal** (1906).

4.3.3. Èdip en l'art

Edipo y Antígona (1828)
Antoni Brodowski

Edipo y la Esfinge (1808) **Jean Auguste Dominique Ingres**

Edipo y la Esfinge (1888)
Gustave Moreau

La plaga de Tebas (1842) **Charles Jalabert**

Edipo y la esfinge (aprox. s. XVIII) **François-Xavier Fabré**

4.4. TESEU

PARES: Egeu i Etra.

Teseu va créixer amb la seva mare i el seu avi a Trecén sense saber la identitat del seu pare. Quan va complir setze anys, Etra, la seva mare, va explicar-li la veritat: el seu pare era el rei Egeu d'Atenes. Resulta que anys enrere, Egeu estava preocupat perquè cap de les seves dones li havia donat descendència. S'havia dirigit a l'Oracle per consultar-li, però no va entendre la seva resposta i va anar a Trecén a demanar-li al seu amic Piteu la solució. Aquest, veient una oportunitat d'or per unir la seva filla Etra amb Egeu, va emborratxar-lo i va fer que passés la nit amb ella. Quan Egeu va despertar-se l'endemà següent, va pregar a Etra que si d'aquella unió sorgia un fill seu, es quedés a Trecén amb ella, per por que els Palàntides, nebots seus que de segur voldrien acabar amb ell per assegurar-se el tron. Així ho va fer, però abans de marxar cap a Atenes, va amagar la seva espasa i les seves sandàlies sota una roca, dient-li a Etra que si el seu fill aconseguia aixecar la roca i fer-se amb aquells objectes, es presentés directament a Atenes.

Quan Teseu se n'assabenta, es dirigeix cap al lloc on està situada la roca i aconsegueix aixecar-la, prenent amb ell els objectes que el seu pare havia enterrat. El viatge cap a Atenes ja era un fet. Després de realitzar un total de sis treballs durant el camí d'anada, Teseu arriba a Atenes sense revelar la seva identitat. Però resulta que en aquells anys, Egeu s'havia casat amb Medea, una fetillera amb la que també havia tingut un fill, Medo. Gràcies als seus poders va reconèixer a l'instant a Teseu com a fill d'Egeu i veient l'amenaça que tenia Medo de perdre el tron d'Atenes davant de Teseu, va maquinat un pla en contra seu. Va aconseguir fer creure a Egeu que el foraster era un espia i un traïdor. Pensant que se'l traurien de sobre, envien al nouvingut a lluitar contra el toro de Marató. Però Teseu surt victoriós de la batalla i el mata. Quan torna a Atenes com un heroi, Medea convenç a Egeu per enverinar a Teseu, insistint que és el seu enemic. Aquella mateixa nit celebren un banquet per celebrar la seva gesta. Medea prepara un beuratge mortal que col·loca a la copa de Teseu perquè s'enverini. Sense cap mena de sospita, Teseu agafa la copa i se l'emporta als llavis. Just abans de tastar-lo, Egeu se n'adona que l'empunyadura de l'espasa que Teseu porta a sobre és la de la que ell havia

deixat anys enrere a la roca de Trecén. Alarmat, li aparta ràpidament la copa i la llença al terra, evitant que el seu fill s'enverini. Emocionat, Egeu abraça al seu fill i convoca una assemblea per fer públic el reconeixement de Teseu com a fill i successor. Medea, al veure el seu fracàs, fuig d'Atenes.

4.4.1. Els tributs, el laberint i el Minotaure

Poc després del reconeixement de Teseu com a fill del rei d'Atenes, es troba amb un problema que assolava la ciutat des de feia molt de temps. Anys enrere, els atenencs havien matat al fill del rei Minos de Creta, Androgeu, mentre aquest participava en una competició olímpica. Els atenencs es van sentir ofesos ja que Androgeu va guanyar la competició i van conspirar contra ell per matar-lo. Com a venjança, Minos els havia imposat un càstig que consistia en entregar cada nou anys a set nois i set nois d'Atenes com a tributs per enviar-los al laberint de Creta, on el terrible Minotaure els devorava. Però qui era aquest ésser que vivia al laberint i perquè estava tancat allà?

El Minotaure era fruit de la relació de Pasífae, l'esposa del rei Minos, amb un bonic brau blanc. Explica la història que Pasífae va caure bojament enamorada del toro a causa de Posidó, que estava irritat amb Minos per no haver-lo sacrificat en honor seu quan el va oferir de les seves aigües perquè el sacrificués. En comptes d'això, Minos va veure la bellesa d'aquell brau blanc i va substituir-lo per un altre. L'engany va fer enfadar al déu del mar, que ràpidament va provocar l'enamorament de Pasífae. Quan la criatura va néixer, el rei Minos va quedar horroritzat. Era un ésser amb el cap de toro i el cos d'home. Per tal d'apartar-lo de les mirades curioses de la gent de la ciutat, va ordenar a Dèdal la construcció d'un laberint on tancar el monstre que la seva dona havia tingut. Dèdal era un arquitecte atenenc que havia estat desterrat de la seva terra per haver matat al seu nebot, que amb pocs anys superava les capacitats del seu oncle de molt, i en un atac d'enveja l'havia tirat per un precipici. Es diu que també va ajudar a Pasífae a tenir relacions amb el brau.

Ara que ja sabem el perquè del laberint del Minotaure, tornem a Atenes i al sorteig dels tributs. Teseu, sense dubtar-ho ni un moment, s'ofereix voluntari com a tribut. Promet al seu pare que anirà a Creta, matarà al Minotaure i tornarà amb tots els tributs sans i estalvis, alliberant al poble d'Atenes de l'horrible tribut d'una vegada per totes. Abans de partir, Egeu li dóna unes veles blanques perquè substitueixi les veles negres en el cas que assoleixi amb èxit la seva missió. Si no ho aconseguia, les veles continuarien negres. Quan Teseu va arribar a Creta amb els demés tributs els van presentar davant del rei. La filla de Minos, Ariadna, s'enamora de Teseu a primera vista. El seu amor és tan gran, que instants abans que portessin als tributs al laberint, Ariadna va fer cridar a Teseu en secret per mitjà d'un carceller. Aquesta l'intenta convèncer que no entri al laberint, però davant la negativa d'aquest només li queda una opció. Li entrega un cabdill perquè el faci servir per marcar el camí de tornada i no es perdi en el laberint després d'haver matat al seu germanastre. Hi ha versions que diuen que fins i tot li va entregar una espasa perquè tingués alguna cosa amb que matar-lo. Una vegada entregat el cabdill, li va fer prometre que se l'emportaria amb ella a Atenes i la faria esposa seva si aconseguia sortir amb vida d'aquella aventura. L'endemà següent Teseu i els demés tributs van

ser portats al laberint i una vegada dintre, el jove heroi va començar a desenrotllar el cabdill, marcant d'aquesta manera per on passava i impedit que es perdés a la tornada. Quan es van trobar cara a cara amb el Minotaure, Teseu va iniciar una lluita amb el monstre que va aconseguir guanyar (alguns diuen que el va matar amb les seves pròpies mans, altres que va ser amb l'espasa d'Ariadna). D'aquesta manera, va aconseguir salvar als seus companys de ser menjats pel Minotaure i va eliminar per sempre el càstig imposat al poble d'Atenes. Tal com havia promès, es va emportar a Ariadna amb ell i junts van partir cap a Atenes. Però durant una parada a l'illa de Naxos, Teseu va abandonar a Ariadna mentre dormia. Els motius pels quals l'abandona són diferents en cada versió. Tot i això, hi ha una cosa que sí coincideix en totes. Quan Ariadna es veu sola i abandonada, comença a plorar desesperada. Però el déu Dionís, que s'havia enamorat desesperadament de la noia, va aparèixer i va proposar-li matrimoni. Ella va acceptar i a partir d'aquell moment es va convertir en la seva esposa.

Mentrestant, Teseu tornava cap a Atenes, boig d'alegria per la seva gesta. Tan feliç estava, que no s'havia adonat que les veles del vaixell continuaven sent negres. Quan el vaixell va començar a acostar-se a les costes atenenques i Egeu va veure les veles negres, va pensar el pitjor. Desesperat, va llançar-se de daltabaix d'un precipici cap al mar. Es diu que des d'ençà, aquella mar rep el nom de mar Egea.

A Creta, el rei Minos estava fet una fúria. A mode de càstig, va tancar a Dèdal i al seu fill Ícar al laberint. L'arquitecte no recordava on estava la sortida i no van tenir més remei que resignar-se a la seva sort. Però resultava que hi havia una via de sortida: el sostre. Estava massa alt i només podien fugir per allà volant. Dèdal, fent ús del seu enginy, va fabricar unes ales amb les plomes dels ocells que sobrevolaven el laberint i queien al terra. Per tal que rebessin la forma i la resistència adequades, va utilitzar la cera de les torxes penjades a les parets. Una vegada fabricades, va enganxar-les a les espatlles del seu fill i a les seves i van emprendre el vol. Abans, però, havia advertit a Ícar que anés amb compte de no volar massa baix, perquè l'aigua del mar podria fer malbé les ales, ni volar massa alt, perquè el sol podria desfer la cera de les ales i fer-lo caure. Tot i les advertències del seu pare, Ícar va quedar impressionat per la sensació que li donava poder volar i va començar a elevar-se sense parar. Va elevar-se tant que va arribar a l'alçada del sol. Les ales no van poder aguantar l'escalfor i es van desfer, fent caure a Ícar i causant la seva mort.

4.4.2. Teseu en la literatura

α *Ariadna, Ariadna* de **Jorge Guillén** (s. XX)

*¿Nubes serán pendientes hacia frondas
Que yo soñase, cómplice dormido?
Despierto voy por cúmulos de olvido
Que resucitan de sus muertas ondas.*

*¿Adónde me aventuro? Veo mondas
Algunas ramas y colmado el nido,
Y no sé si de Octubre me despido,
O algún Abril me envuelve con sus rondas.*

*Por ti me esfuerzo, forma de ese mundo
Posible en la palabra que lo alumbra,*

Rica de caos sin cesar fecundo.

**¿No habré de merecer, si aún vacilo,
La penumbra de un rayo o su vislumbre?
Ariadna, Ariadna, por favor, tu hilo**

α Ariadna en Naxos de **Jorge Guillen** (s. XX)

El barco se detuvo.
“¿Nombre tiene esa isla?”
Era la voz de Ariadna.
Dijo Teseo: “Naxos.
¿Y si desembarcáramos?”
“¿En esa parte no muy atractiva,
Sin gente?”
Descendió la pareja.
Quedaron dos esclavos en la barca.
Por la orilla vagaron los esposos.
La exploración fue breve.
Cerca había una gruta.
**Ariadna se sentó sobre una roca.
“Aguárdame.”**
**Y Teseo se fue... ¿por su camino?
Y desapareció.**
¿Acaso para siempre?

Ella aguardó, cansada.
[...]
Abrió los ojos. Se alarmó. ¿Teseo?
No. Se extraviaron voces.
Naxos allí sin próximo habitante,
Vegetación escasa hacia una playa,
Primordial desnudez.
**Teseo ¿dónde está? ¿Se esconde
acaso?**

Ariadna
**Se rindió a la evidencia:
Un total abandono...**
Con invasión de miedo,
Miedo del mundo, miedo del amado.
[...]
**Traición. ¿Y de aquel hombre
con quien gozó de amor y de una
hazaña?**
Teseo, laberinto, Minotauro.
Horas felices en aquella Creta
Del palacio real.
Teseo, Fedra, Minos, Pasifae...
Esa mujer tendida
Reduce
Su gran memoria al héroe,
Siempre deslumbrador.
[...]
Dionisos no desciende todavía.
Va a pisar tierra pronto.
Tropezará el cortejo
Con aquella mujer ya moribunda,
Que su pulso recobra,
Su ritmo esperanzado.
Dionisos
**Ve en Ariadna, ya erguida,
Princesa de infortunio.**

α Con Ícaro, de Creta se escapaba... de **Hernando de Acuña** (s. XVI)

**Con Ícaro, de Creta se escapaba
Dédalo, y ya las alas extendía,
y al hijo, que volando le seguía,
con amor paternal amonestaba:**

**que si el vuelo más alto levantaba,
la cera con el sol se desharía,
y en el mismo peligro le pondría
el agua y su vapor, si más bajaba.**

Mas el soberbio mozo, y poco experto,
**enderezóse luego al alto cielo
y, ablandada la cera en el altura,**

perdió las alas y, en el aire muerto,
recibiéndole el mar del alto vuelo,
por el nombre le dio la sepultura.

α *Laberinto* de **Jorge Luis Borges** (s. XX)

*No habrá nunca una puerta. Estás adentro
y el alcázar abarca el universo
y no tiene ni anverso ni reverso
ni externo muro ni secreto centro.
No esperes que el rigor de tu camino
que tercamente se bifurca en otro,
que tercamente se bifurca en otro,
tendrá fin. Es de hierro tu destino
como tu juez. **No aguardes la embestida
del toro que es un hombre y cuya extraña
forma plural da horror a la maraña
de interminable piedra entretejida.**
No existe. Nada esperes. Ni siquiera
en el negro crepúsculo la fiera.*

α *A Ariadna dejada de Teseo* de **Juan de Arguijo** (s. XVI/XVII)

*¿A quién me quejarè del cruel engaño,
árboles mudos, en mi triste duelo?
¡Sordo mar, tierra extraña, nuevo cielo!
¡fingido amor, costoso desengaño!*

***Huye el pérfido autor de tanto daño,
i quedo sola en peregrino suelo,
do no espero a mis lágrimas consuelo;
que no permite alivio mal tamaño.***

***Dioses, si entre vosotros hizo alguno
de un desamor ingrato amarga prueba,
vengadme, os ruego, del Traidor Teseo.”***

***Tal se quexa Ariadna en importuno
lamento al cielo, i entretanto lleva
el mar su llanto, el viento su deseo.***

α *De cera son las alas, cuyo vuelo...* de **Juan de Tassis** (s. XVI/XVII)

***De cera son las alas, cuyo vuelo
gobierna incautamente el albedrío,
y llevadas del propio desvarío,
con vana presunción suben al cielo.***

*No tiene ya el castigo ni el recelo
fuerza eficaz, ni sé de qué me fío;
si prometido tiene el hado mío
hombre a la mar, como escarmiento al suelo.*

*Mas si a la pena, Amor, el gusto igualas
con aquel nunca visto atrevimiento
que basta acreditar lo más perdido,*

***derrita el sol las atrevidas alas,
que no podrá quitar al pensamiento
la gloria, con caer, de haber subido.***

α *Represa* de **Salvador Espriu** (1949). Poema inclòs al llibre *Les cançons d'Ariadna*.

***Senyors, en el laberint
Ariadna guia cauts***

*passos vacil.lants. Captiu
de mi mateix, sóc malson
desvetllat dins la foscor,
en aguit, dels ulls oberts*

α *El laberinto de Creta* de **Lope de Vega** (1615). Obra teatral sobre Teseu i el minotaure.

*ARIADNA: Duque, lástima y piedad,
y al ver tu ilustre persona,
digna de mayor corona
que el nombre de tu ciudad,
**mi tierno pecho ha movido
a procurar tu remedio,**
puesto que está de por medio
peligro tan conocido.
**Toda esta noche he pensado
cómo has de poder entrar
y salir de aquel lugar
por tantas puertas cerrado.
Y como siempre el amor
es maestro, y suele ser
más sutil en la mujer,
hallé el remedio mejor.
Yo te daré de oro un hilo,
que a las puertas has de atar,
por donde puedas tornar
siguiendo aquel mismo estilo.
Que no te podràs perder
si con él vienes siguiendo
la puerta, ya que al horrendo***

monstruo acabes de vencer.
*Para el cual has de llevar
tres panes, con tal veneno,
que de su sentido ajeno,
caiga en el mismo lugar.
Entonces, con una maza
que te daré, larga y fuerte,
en sangre, dánsole muerte,
bañarás la inculta plaza.
Pero porque el padre mío
ha de saber quién te ha dado
la industria, y vengar airado
en mi amor su desvarío,
**palabra nos has de dar
de llevarnos a tu tierra,**
adonde se intenta guerra,
y si quisiera vengar,
tú nos podràs defender.*

*TESEO: Palabra a los cielos doy
que seràs, y lo eres hoy,
mi bien, mi reina y mujer.*

4.4.3. Teseu en l'art

Baco y Ariadna (1523) **Tiziano**

Baco y Ariadna (1630) **Alessandro Turchi el Orbetto**

Baco y Ariadna (1735) Jacopo Amigoni

Ariadna abandonada por Teseo (1774) Angelica Kauffman

Teseo encuentra las armas de su padre (1636) Laurent de la Hyre

Dédalo e Ícaro (1869) Lord Frederic Leighton

Teseo encuentra las armas del padre (1638) Nicolas Poussin y Jean Lemaire

Teseo y el minotauro (1783) Antonio Canova

Ariadna entrega a Teseo el hilo para salir del laberinto (1814) Pelagio Palagi

4.5. JASON

PARES: Eson i Alcimeda.

Tessàlia estava regnada per Pèlias, el germà d' Eson, el qual li havia usurpat el tron traient-li el seu legítim dret i desterrant-lo. Eson va tenir un fill, Jason, que degut a les circumstàncies va haver de ser enviat a les muntanyes perquè el centaure Quiró l'eduqués, amagant-lo d'aquesta manera de Pèlias i protegint-lo.

4.5.1. El velló d'or

Tot i les intencions del seu pare, quan Jason va créixer va tornar a Tessàlia a reclamar el tron que li pertanyia. Paral·lelament, Pèlias havia rebut una predicció de l'Oracle que deia que moriria a mans d'un home calçat amb una sola sandàlia. Casualment, Jason va aparèixer davant del seu oncle amb una sola sandàlia, reclamant-li el tron legítim. Pèlias, pensant que aquell home era un perill per a la seva integritat, va acceptar però li va imposar una condició: abans havia de portar-li el velló d'or, que es trobava a la Còlquida. El velló d'or era la pell d'un carner sagrat que els déus havien enviat a Nefele per impedir que els seus fills fossin sacrificats per culpa d'un engany de la segona esposa del seu marit, Ino, que volia eliminar-los per tal que els seus fills poguessin al poder. Els fills van poder escapar però un d'ells, Hele, va caure al mar mentre el carner els transportava cap a Còlquida. El germà supervivent, Frixo, va aconseguir arribar i els habitants de la Còlquida van acollir-lo sense problemes. Com a mostra del seu agraïment, va sacrificar al carner i va entregar-los el seu velló d'or, que des de llavors el conservaven com un objecte sagrat.

L'expedició i la conquesta del velló d'or eren un fet gairebé impossible, i Pèlias ho sabia. Era una manera d'assegurar-se la mort de Jason i impedir que la predicció es produís. Però les prediccions de l'Oracle sempre es compleixen i al igual que amb Perseu i Èdip, Pèlias no va

poder evitar el desenllaç. El primer que va fer Jason va ser formar una expedició formada per una cinquantena d'homes, entre els quals es trobaven Heracles, Orfeu, Peleu, Càstor i Pòlux, i va demanar a Argos que li construís un vaixell per poder iniciar el seu viatge cap a la Còlquida: a partir d'aquell moment naixien la nau Argo i els Argonautes. El viatge per mar no va ser fàcil i van tenir que enfrontar-se a una sèrie de perills, però gràcies al valor de Jason i els Argonautes, van aconseguir arribar fins a la Còlquida amb èxit. Tot i que havien arribat a la meta, l'aventura no s'havia pas acabat. El velló d'or era un objecte de valor incalculable i quan Jason es van presentar davant la cort del rei Eetes, aquest no li va posar les coses fàcils. De la mateixa manera que Pèlias li havia imposat una tasca gairebé impossible d'assolir, Eetes va ordenar-li que realitzés una tasca amb les mateixes condicions: havia d'aconseguir junyir a dos bous màgics que treien foc per la boca a una arada i llaurar un camp per aconseguir sembrar-lo amb les dents d'un drac. D'aquesta manera, brotaria un exèrcit d'homes armats i sense fer servir cap mena d'arma havia de vèncer-los a tots. Com no podia ser d'una altra manera, Jason va aconseguir completar la tasca i el rei Eetes, disgustat, va negar-li el velló d'or. Semblava que ja estava tot perdut pel jove Jason, però una ajuda inesperada va salvar-li la vida. Medea, la filla d' Eetes, era una fetillera que les deesses Hera i Afrodita havien provocat que s'enamorés perdudament de Jason. Quan va veure'l tan afligit, va decidir ajudar-lo a robar el velló d'or. Jason, a canvi, va prometre-li que es casaria amb ella i se l'emportaria amb ell a Tessàlia. El velló estava custodiat per una serp o drac enorme que impedia que ningú s'apropés a ell. Gràcies als poders de Medea, va fer que la bèstia s'adormís. Jason va robar el velló d'or i se'l va emportar junt amb Medea cap a Tessàlia. La fugida no va ser fàcil ja que el rei va enviar al seu exèrcit perquè perseguís i capturés a Jason, però Medea va ajudar-lo de nou. Fins i tot va matar al seu propi germà per tal de salvar-lo. Una vegada a Tessàlia, Medea també va ajudar-lo a matar a Pèlias i a reconquerir el tron que li pertanyia.

La història d'amor de Medea i Jason va donar fruit a dos fills, però no va tenir un final feliç. Jason va enganyar-la casant-se amb la princesa de Corint. Medea va venjar-se d'una forma molt cruel: va matar a l'esposa de Jason juntament amb els seus propis fills. Després va fugir de Tessàlia, deixant a Jason destrossat.

4.5.2. Jason en la literatura

α *Encaneció las ondas con espuma...* de **Lope de Vega** (s. XVII/XVII).

***Encaneció las ondas con espuma
Argos, primera nave, y sin emellas
osó tocar la gavia las estrellas
y hasta el cerco del sol volar sin pluma.***

*Y aunque Anfitrite airada se consume,
dividen el cristal sus ninfas bellas,
y hasta Colcos Jasón pasa por ellas,
por más que el viento resistir presume.*

***Más era el agua que el dragón y el toro,
mas no le estorba que su campo arase
la fuerte proa entre una y otra sierra.***

Rompiose al fin, por dos manzanas de oro,

para que el mar cruel no se alabase,
que por lo mismo se perdió la tierra.

α *El vellocino de oro* de **Lope de Vega** (s. XVI/XVII)

JASÓN

[...] Y, pues ya te he dicho el nombre,

sabrás que reinaba en Grecia

Pelias con Esón, mi padre:

murió Esón, y quedó Pelias;

No teniendo sucesión,

dábale notable pena

el ver que yo le heredase;

que está la envidia más cerca

que la amistad y la sangre;

aquella víbora fiera,

a quien mata el bien ajeno,

y el mal del amigo alegra,

y con no haber heredero

que en el reino le suceda,

trató mi muerte conmigo,

o por lo menos mi ausencia.

Díjome Pelias un día:

«Hijo, si en la primavera

de tus años no ejercitas

las armas, ¿qué honor profesas?

Entra por el ocio amor,

tirano de las potencias,

y muere un hombre sin fama,

vida de memorias muertas.

Tú tienes alto valor,

que de nuestra sangre heredas,

raro ingenio, salud firme,

pocos años, muchas fuerzas.

Adquiere nombre que a todos

nos dé honor, y harás que sea

nuestra sangre tu corona,

y tu victoria la nuestra.

Hércules tiene vencidas

las difíciles empresas

del mundo, en Europa y Asia;

como la sierpe Lernea,

el fiero león de Arcadia,

y la calidonia fiera.

Mató al gigante Aqueloo;

y así, **no queda que emprendas**

sino el vellocino de oro,

que Marte puso en la huerta,

pendiente de un lauro verde,

del Rey de Colcos, Oeta.

Si éste conquistas, Jasón,

heroica fama te espera,

bronces y jaspes te aguardan

con epigramas eternas.»

Y puesto que **vi su envidia,**

no quise que conociera,

ni en mi valor cobardía,

ni en sus intentos bajeza.

Hablé al gallardo Teseo,

honor y gloria de Tebas,

y porque **pasar a Colcos**

por alta mar era fuerza,

pensamos los dos un día

la mayor cosa y más nueva

que imaginaron los hombres;

porque estando en una selva,

se cayó un nido de un árbol

de manera en la ribera

del mar, que con padres e hijos,

las mimbres y pajas secas

conducidas de las ondas,

que como ves salen y entran,

fueron caminando al golfo

sin que el agua las ofenda.

Atravesóse una pluma

entre dos pajas y en ella

daba el viento, que movía

el nido con blanda fuerza.

Luego **fabriqué una nave**

**y puse en un árbol velas,
a imitación de la pluma,
para moverlas por ellas.
Diéronme pinos las faldas
del Pegaso, y por hacerla
de su monte su apellido,
fue la nave Pegasea,
aunque otros la llaman **Argos,**
porque ejecutó mi idea
un griego de aqueste nombre,
que al diestro Dédalo afrenta.
Echéla al mar, adornada
de blandas jarcias y cuerdas,
con que he tocado el abismo
y espantado las estrellas.
Los peligros que he pasado
no es razón que los refiera,
por acercarse la noche
cubierta de sombras negras.
Yo vengo de paz a Colcos,
y así es razón que precedas
mi embajada, dando al Rey
de mi pensamiento cuenta.
Que si tiene por casar,
como yo pienso, a Medea,
y en esta empresa me ayuda,
yo me casaré con ella.**

4.5.3. Jason en l'art

La expedición de los argonautas (1490)
Lorenzo Costa

El vellocino de oro (1904) **Herbert James Draper**

Medea (1868) **Anthony Frederick Sandys**

Medea (1838) **Eugène Delacroix**

Jasón y Medea (1759) **Carle van Loo**

Jasón y Medea (1907) **Waterhouse**

Jasón y el vellocino de oro (1637) **Erasmus Quellinus**

El vellocino de oro (s. XVI) **Luca Giordano**

4.6. AQUIL·LES

PARES: Peleu i Tetis.

Fill d'un humà i d'una deessa marina, Aquil·les va heretar la mortalitat del seu pare. El seu destí era morir jove i tenir una glòria eterna. Tetis, volent que el seu fill fos immortal per tal de protegir-lo de la mort, va submergir-lo a les aigües del riu Estígia. Tot el seu cos va guanyar la immortalitat excepte el taló per on la seva mare l'agafava. Aquell seria l'únic punt feble de l'heroi. Va ser educat pel centaure Quiró i la seva extremada velocitat va fer que el seu sobrenom fos "el dels peus lleugers." Va créixer sense cap preocupació fins que la guerra de Troia va reclamar-lo.

4.6.1. La guerra de Troia i el taló d' Aquil·les

Tetis no volia que el seu fill anés a batallar en una guerra que sabia, per la predicció d'un Oracle, que no sortiria en vida. Tot i la seva aparent immortalitat, va decidir amagar-lo entre les donzelles de la cort del rei Licòmedes per tal de protegir-lo i evitar que els grecs se l'emportessin. La seva aparença adolescent tan delicada va fer que es pogués amagar entre les noies. Però Aquil·les era necessari per a la guerra. Una altra predicció deia que sense ell no podrien guanyar la guerra. D'aquesta manera, van enviar a Ulisses a la cort de Licòmedes per emportar-se'l. A primera vista no va poder diferenciar a Aquil·les de les altres quaranta-nou donzelles. Gràcies a la seva astúcia, es va empescar un pla perquè ell mateix es descobrís. Amb ell portava una esplèndida armadura que van ensenyar a totes les donzelles. Ninguna va reaccionar, excepte una, Aquil·les. Aquest va accedir voluntàriament a partir amb ell, tot i els esforços de la seva mare per evitar-ho. Tetis no va tenir més remei que resignar-se al futur del seu fill, ajudant-lo sempre que podia durant el transcurs de la guerra.

Aquil·les va ser una figura clau en la guerra de Troia. Amb la seva auriga, Automedont, i els seus dos cavalls parlants Xanto i Balio, era invencible i causava un temor generalitzat entre els troians. Segurament, tal com deia la predicció, sense ell no haguessin pogut guanyar. La prova d'això la trobem en un episodi concret de la guerra, en el qual el cap dels grecs, Agamèmnon, li

obliga a entregar-li la seva esclava Briseida per compensar la pèrdua de la seva, Criseida. Aquil·les havia insistit en que la tornés al seu pare, un sacerdot d'Apol·lo molt poderós, per tal d'evitar l'ira del déu del Sol. Agamèmnon havia accedit a desgrat i a canvi li havia obligat a entregar-li a Briseida perquè substituís a l'esclava perduda. Aquil·les no va suportar haver-li d'entregar a la noia a Agamèmnon perquè estava enamorat de Briseida. En conseqüència i com a senyal de protesta, es va negar a participar més a la guerra. Això va ser la perdició dels grecs. Tot el que havien aconseguit guanyar gràcies a Aquil·les ho anaven perdent i els troians van poder avançar ràpidament fins al campament grec. La no-intervenció en la guerra va finalitzar amb la mort de Petròcle, el seu millor amic. S'havia vestit amb l'armadura d'Aquil·les i havia partit a la batalla liderant-la, substituint al seu amic. Els troians el van confondre amb Aquil·les i Hèctor va donar-li mort. A partir d'aquell moment, la fúria d'Aquil·les es va desencadenar. La mort del seu millor amic és el pitjor que Hèctor i els troians podrien haver fet mai. Ple de ràbia, es dirigeix a la seva mare i reclama venjança. Tetis vol evitar que el seu fill s'enfronti a Hèctor, perquè sap que si el príncep troià mor, poc després ho farà Aquil·les. Però Aquil·les només pensa en venjar al seu amic i vol matar a Hèctor tan sí com no. Sabent el destí del seu fill i sense poder evitar-lo, al final accedeix a ajudar-lo i ordena a Hefest que li forgi una nova armadura. La seva quadriga va córrer de nou i el camp de batalla va tornar-se vermell per la sang vessada. Quan va trobar a Hèctor, no es va limitar només a matar-lo, sinó que una vegada mort el va lligar a la seva quadriga i el va arrossegar per tot el camp de batalla. La seva crueltat va desaparèixer amb la visita de Príam, rei de Troia i pare d'Hèctor, a la seva tenda per suplicar-li que li tornés el cos del seu fill i així poder enterrar-lo tal i com li corresponia a un fill de rei. La pena de Príam va fer que Aquil·les s'entendris una mica i va permetre que se l'emportés.

Però el mal ja està fet. Hèctor està mort i segons la profecia, no li quedava gaire temps de vida. El seu final arriba amb l'enfrontament amb el germà d'Hèctor, Paris. Ajudat per Apol·lo, li llença una fletxa que el déu desvia directament al seu taló.

4.6.2. Aquil·les en la literatura

α *Cayó la Troya de mi alma en tierra* de **Lope de Vega** (s. XVI/XVII)

*Cayó la Troya de mi alma en tierra,
abrasada de aquella griega hermosa,
que por prenda de Venus amorosa
Juno me abrasa, Palas me destierra.*

*Mas como las reliquias dentro encierra
de la soberana máquina famosa,
la llama en las cenizas victoriosa
renueva el fuego y la pasada guerra.*

*Tuvieron y tendrán inmortal vida
prendas que el alma en su firmeza apoya,
aunque muera el troyano, y venza el griego.*

Mas ¡ay de mí!, que con estar perdida

*aun no puedo decir: "Aquí fue Troya",
siendo el alma inmortal, y eterno el fuego.*

- α *Árdese Troya y sube el humo oscuro...* de **Lope de Vega** (s. XVI/XVII).

*Árdese Troya y sube el humo oscuro
al enemigo ciego, y entretanto
alegre Juno mira el fuego y el llanto:
¡venganza de mujer, castigo duro!*

*El vulgo aun en los templos mal seguro,
huye cubierto de amarillo espanto,
corre cuajada sangre el turbio Janto,
y viene a tierra el levantado muro.*

*Crece el incendio propio el fuego extraño,
las empinadas máquinas cayendo,
de que se ven ruinas y pedazos.*

*Y la dura ocasión de tanto daño,
mientras vencido París muere ardiendo,
del griego vencedor duerme en los brazos.*

- α *Ver relucir, en llamas encendido* de **Quevedo** (s.XVII)

***Ver relucir, en llamas encendido,
el muro que a Neptuno fue cuidado;**
caliente y rojo con la sangre el prado,
y el monte resonar con el gemido;*

***a Xanto en cuerpos y armas impedido,
y en héroes, como en peñas, quebrantado;**
a Héctor en las ruedas amarrado
y, en su desprecio, a Aquiles presumido;*

*los robos licenciosos, los tiranos,
la máquina de engaños y armas llena,
que escuadras duras y enemigos vierte,*

*no llorarán, Aminta, los troyanos,
sí, en lugar de la griega hermosa Helena,
París te viera, causa de su muerte.*

- α *Los caballos de Aquiles* de **Konstantin Kavafis** (1897). En aquest poema, Kavafis expressa el dolor que van sentir els cavalls d'Aquil·les al veure morir a Patrocle, el millor amic del seu amo.

***Cuando a Patroclo vieron muerto,**
tan joven, fuerte y audaz,
los caballos de Aquiles se entregaron al llanto;
y su inmortal naturaleza alzóse
contra la obra oscura de la muerte.
Las hermosas cabezas sacudieron sus largas crines,
y pafaron la tierra, **y lloraron**
por Patroclo ya exánime -sin vida-
cuerpo caído -huida el alma-
sin aliento -indefenso-
vuelto de la vida al seno de la Nada.
Vio Zeus las lágrimas de los inmortales*

caballos y afligióse . "El día de la boda de Peleo",
dijo, "fui irreflexivo;
¡mejor no haberos dado nunca
a lo aciago! **Por qué entregaros
a míseros humanos sujetos al destino.**
Vosotros, a quienes la muerte y la vejez no aguardan,
**lo efímero os aflige. Y el hombre os ha
mezclado en su desgracia".** Sin embargo ante la dura
imagen de la muerte perpetua
los nobles animales se entregaron al llanto.

α **Deslealtad de Konstantin Kavafis (1904).**

En las bodas de Tetis y Peleo,
**Apolo se levantó de la espléndida mesa
del banquete, y llamó bienaventurados a los esposos
por el fruto que daría aquella unión.**
**Dijo: No habrá de ser tocado por la enfermedad
y gozará de una larga vida.** -Cuando oyó esto
hondamente alegróse Tetis, porque las palabras
de Apolo, experto en profecías,
le daban seguridad para su hijo.
**Y cuando Aquiles creciera, siendo
gloria de Tesalia su belleza,
Tetis recordaba las palabras del dios.**
**Pero un día llegaron unos ancianos con noticias
que narraban la muerte de Aquiles en Troya.**
Y Tetis desgarró sus purpúreas vestiduras,
se quitó y arrojó lejos
contra el suelo sus brazaletes y anillos.
Y en su dolor recordó el pasado;
y preguntó qué había hecho el sabio Apolo,
**dónde estaba el poeta que en el banquete
tan elocuentemente profetizase,**
mientras arrebataban a su hijo en la flor de la edad.
Entonces **los ancianos le respondieron que fue el mismo
Apolo quien descendiera a Troya,
y junto a los troyanos había matado a Aquiles.**

4.6.3. Aquil-les en l'art

Tetis sumerge a Aquiles en la Estigia (1787)
Alessandro Borel Rogat

Aquiles y el centauro Quirón (1746)
Pompeo Batoni

Minerva impide a Aquiles que mate a Agamenon
(1757) **Tiepolo**

La educación de Aquiles (1862) **Delacroix**

Aquiles y Hector (s. XVII) **Rubens**

Aquiles descubierto por Ulises, de Rubens.
Aquiles descubierto por Ulises (s. XVII) **Rubens**

La fúria de Aquiles (1737) **Coypel**

Ulises devuelve a Criseida a su padre
(1646) **Lorrain**

Aquiles disputa con Agamenon (1776) **J.H. Tischbein**

Menelao sostiene el cuerpo de Patroclo
(150-250 aC)

Autodemonte y los caballos de Aquiles (1868)
Henri Regnault

Aquiles lamenta la muerte de Patroclo (1763) **G. Hamilton**

Priamo suplica a Aquiles (1824) **Ivanov**

Aquiles y Priamo (1876) **B.J. Lepage**

α 5. ODISSEA: ULISSES I EL CAMÍ CAP A ÍTACA

La guerra de Troia ha finalitzat i els grecs han vençut. Però per a Ulisses, encara quedava una llarga batalla per lliurar. El viatge de retorn a la seva pàtria va durar vint anys, durant els quals va viure aventures de tota mena.

5.1. ELS CICONS

Només sortir de Troia, les naus gregues es veuen immerses en una tempesta que les fa desviar-se del seu camí. Pocs aconsegueixen arribar a casa seva i les naus d' Ulisses no són les afortunades. Els forts vents transporten la flota cap a Ísmar, on habiten els cicons. La rebuda és hostil i Ulisses i els seus homes maten a la gran majoria, deixant viu només a un sacerdot d'Apol·lo que com a agraïment els entrega dotze àmfores plenes de nèctar diví. S'aturen a descansar abans salpar de nou i mentre dormen són atacats pels cicons de l'interior, que volien venjar-se de la mort dels seus companys de la costa.

5.2. ELS LOTÒFAGS

Els supervivents que han aconseguit escapar de l'atac dels cicons marxen ràpidament d' Ísmar i segueixen el seu camí de retorn cap a Ítaca. Ulisses comença a sentir el final del viatge quan divisa les costes de la seva terra. De sobte, una altra tempesta torna a assotar les embarcacions durant set dies. Però aquesta tempesta no és com l'anterior. Aquesta tempesta els arrossega cap a una "dimensió" diferent, on les illes no estan habitades per éssers humans sinó per éssers fantàstics. La primera parada és a l'illa dels lotòfags, els menjadors de lotus. Ulisses envia a uns quants homes a inspeccionar l'illa un cop han arribat. Quan tornen, una felicitat desbordant els envolta com una aura. Es neguen a tornar a l'embarcació, volen quedar-se a l'illa. Però Ulisses els obliga a marxar. Què havia passat? Durant la inspecció, els homes havien topat amb els habitants de l'illa. Aquests els havien rebut molt hospitalàriament i amablement els havien ofert el seu aliment: el lotus. Ells havien menjat la flor sense saber que tothom qui mengés aquella planta cauria en una profunda felicitat que li faria perdre la noció del temps i li faria oblidar qui era, d' on venia o a on anava.

5.3. POLIFEM

Ulisses aconsegueix salvar als seus homes emportant-se'ls amb ell, però un altre perill estava a punt de caure sobre la seva tripulació. Perduts sense saber on estan en aquella estranya dimensió que les ha allunyat de casa seva, Ulisses i els seus homes troben un illot que a primera vista sembla inofensiu. El que no saben és que l'illa està habitada pels Ciclops, els gegants amb un sol ull al front. Juntament amb dotze dels seus homes, Ulisses s'encamina a inspeccionar l'illa, que està coronada per un turó. Allà troben una espècie de caverna on descobreixen formatge fresc, que els homes reben amb gran alegria. Però de sobte es veuen sorpresos per l'habitant de la caverna: un enorme Ciclop que torna amb el seu ramat de cabres i bens. No serveix de res amagar-se, el monstre els veu. "*Qui sou?*" pregunta enfadat. Ulisses respon amb una mentida, que s'han quedat sense vaixell i volia demanar soplug per ell i els seus homes. El Ciclop respon menjant-se a dos dels seus companys. Tanca la sortida de la

caverna amb una enorme roca impossible de moure i els fa presoners. Progressivament es va menjant als grecs de dos en dos. Quan només queden sis, Ulisses decideix que ha de marxar d'allà ja. Comença a parlar amb el Ciclop i Ulisses es guanya la confiança del gegant. "*Jo sóc Polifem*" li diu el Ciclop "*i tu com et dius?*" Aquí és on Ulisses comença a demostrar la seva astúcia. "*Ningú*" li respon. "*Em caus bé. A tu et menjaré l'últim*" li diu Polifem. De sobte a Ulisses se li il·lumina una idea al cap. A mode d'agraïment li ofereix una mica del nèctar que el sacerdot d'Apol·lo els havia entregat a l'illa dels cicons. Embriagat per la beguda i el menjar, cau adormit, moment que Ulisses aprofita per crear una estaca i clavar-la a l'únic ull del Ciclop. Polifem, cec i amb un dolor insuportable, es desperta furios i comença a cridar als seus companys perquè l'ajudin. "*Què passa?*" li pregunten els Ciclops a l'altra banda de l'enorme roca que tapa la sortida de la caverna. "*Ningú m'ha atacat!*" crida Polifem. "*Si ningú t'ha atacat perquè muntés aquest escàndol?*" El reganyen i s'allunyen d'allà. Amb un rugit, Polifem aparta l'enorme roca com si fos cartró i això deixa via lliure a Ulisses i als que havien sobreviscut perquè escapin. Ordena als seus homes que es carreguin un be cada un i que passin pel costat de Polifem, que vigila que ningun presoner s'escapi palpant el llom de les cabres i els bens que van sortint a fora. Amb els bens a l'espatlla, aconsegueixen burlar a Polifem i marxen corrents cap al vaixell. Però el Ciclop se n'adona de la fuga i comença a llençar unes roques enormes des de dalt del turó. Abans d'abandonar l'illa, Ulisses li rebel·la el seu nom veritable, burlant-se del pobre Polifem. El que ell no sap és que Polifem és fill del déu del mar, Posidó. La venjança serà terrible i li farà la vida impossible durant la resta del viatge.

5.4. EOL

Una vegada allunyats de l'illa dels Ciclops i amb sis homes menys, arriben a l'illa d' Eol, el déu dels vents. Els acull amb hospitalitat i Ulisses inicia una amistat amb el déu que fa que aquest li ofereixi la possibilitat de tornar a casa seva l'endemà mateix. Li entrega un odre amb tots els vents existents tancats en ell, excepte el vent que el portarà fins a les costes d' Ítaca. L'avisava que sobretot no obri l'odre en tot el camí, perquè les conseqüències podrien ser devastadores. Aquest cop sí que veu el final del viatge. S'embarca amb els seus homes de nou al vaixell i per la nit, ja divisa les costes de la seva terra. Content, s'adorm, sense saber que no tornaria a veure aquell paisatge en molt de temps. La resta de tripulants no saben què conté l'odre que el déu Eol ha entregat a Ulisses. La curiositat pot amb ells i decideixen fer-li només una ullada ràpida. Just quan estan a punt d'arribar a la costa d' Ítaca, l'obren. Els vents s'escapen de dintre l'odre i desfan el camí que els havia portat fins a Ítaca, tornant a les terres del déu Eol. Quan Ulisses es desperta i veu que torna a estar al començament, s'enfonsa. Li demana al déu una segona oportunitat, li suplica fins i tot. Però aquest cop el déu està enfadat. No es vol involucrar amb algú que té tanta mala sort. Pensa que és perquè els déus estan enfadats amb ell i no vol ajudar-lo. Dessolat, salpa de nou amb els seus homes, marxant de l'illa del déu dels vents.

5.5. ELS LESTRÍGONS

La següent parada és l'illa dels lestrígons. Només arribar, Ulisses envia a uns quants dels seus homes a inspeccionar-la. Les experiències anteriors no han estat bones i vol saber a què s'han d'enfrontar. Durant el camí, topen amb una jove enorme molt més alta i corpulenta que tots ells. Molt amablement els convida a presentar-se davant del seu pare, el rei, promentent que els donarà tot el que ells vulguin. Sense sospitar res, segueixen a la dona corpulenta fins al palau del rei. Tan aviat com arriben davant del rei, aquest agafa a un dels homes i se'l menja. Horroritzats, surten comes ajudeu-me d'allà, perseguits pels lestrígons, que els capturen i se'ls mengen. Els pocs que es salven són els que s'havien quedat a la nau d' Ulisses, amagada de les altres per precaució i que no havien estat vistos pels lestrígons. Ulisses parteix amb una sola nau i amb el seu nombre d'homes cada vegada més reduït.

5.6. CIRCE

Ulisses arriba amb els supervivents a una nova illa, Ea. Després de l'experiència a l'illa dels lestrígons, els seus homes es troben reticents a inspeccionar l'illa, però Ulisses aconsegueix convèncer-los. Uns quants d'ells divisen una mansió molt bonica, al voltant de la qual hi ha animals salvatges. Es sorprenen al comprovar que són totalment mansos i que els animals s'acosten a ells com si fossin les seves mascotes. Quan arriben a les portes de la mansió, els rep una jove bellíssima que molt hospitalàriament els ofereix seient i beguda. El que no saben és que aquella jove és la fetillera Circe i que la beguda està encantada. Només beure-la, els homes es converteixen en porcs.

Mentrestant, Ulisses està preocupat per la tardança dels seus homes i decideix anar a buscar-los. De sobte, Hermes apareix davant seu. Li explica el que ha succeït amb els seus companys i li dóna l'antídot pel beuratge que Circe li oferirà un cop arribi a la mansió. Gràcies al déu, Ulisses aconsegueix burlar l'encanteri de la fetillera i aprofita la confusió per atacar-la. Però entre ells sorgeix una connexió, quelcom que els atrau un amb l'altre. Circe desfà l'encanteri dels companys d'Ulisses a petició seva i a partir d'aquell moment viuen una història d'amor. Ulisses i els seus homes passen un temps indefinit a la mansió de Circe, uns mesos o potser uns anys. Però arriba un punt que els homes d'Ulisses li criden l'atenció. Han de continuar el viatge cap a Ítaca. Circe ho comprèn i deixa marxar a Ulisses, aconsellant-li sobre la seva propera parada: el país dels cimeris, on es troba l'entrada a l'Inframón i on haurà d'anar a trobar l'ànima de Tiresias per tal que l'informi sobre el camí de tornada a Ítaca.

5.7. TIRESIAS

Ulisses segueix fent per randa les indicacions que Circe li ha donat. Només arribar al seu destí, es dirigeix cap al fossat que ella li havia indicat i degolla a un carner. Recull la seva sang i la prepara per donar-la a beure a Tiresias. De sobte, comencen a aparèixer espectres, records d'allò que una vegada van ser persones de carn i ossos, vives. Amb valentia i superant la por inicial, aconsegueix identificar a Tiresias, que li prediu que aconseguirà arribar a Ítaca i podrà reunir-se de nou amb la seva esposa Penélope. Abans de marxar de l'Hades també parla amb Aquil·les, que es lamenta de la seva sort i de ser qui és.

5.8. LES SIRENES

La següent aventura d'Ulisses és possiblement la més coneguda juntament amb la del ciclop Polifem. Circe ja l'havia advertit dels perills que trobaria i la manera de fer-los front. El camí per on havien de passar estava poblat per les "Roques errants", unes roques que estaven en constant moviment i que s'ajuntaven quan una embarcació passava entre elles, enfonsant-la al fons del mar feta miques. Per tal d'evitar-les, havien de passar entremig d'Escil·la i Caribdis. Caribdis és una caverna submarina que engoleix a les embarcacions que passen per ella i Escil·la una roca que s'eleva cap al cel i en la qual hi ha amagada un terrible monstre. Però abans d'arribar fins a Escil·la i Caribdis, Ulisses i els seus homes s'han d'enfrontar a un altre perill: les Sirenes. Sabent, gràcies a Circe, del perill del cant de les dones-ocell, taponen amb cera les orelles dels seus homes, però deixa les seves lliures i els demana que el lliguin al pal major de l'embarcació. Ulisses té curiositat, vol sentir el formós cant de les Sirenes i no vol deixar perdre la oportunitat. Una calma absoluta els dona la benvinguda quan l'embarcació trepitja el territori de les dones-ocell. De sobte, un cant s'eleva enmig d'aquella calma. Un cant que va dirigit directament a Ulisses, cantant les seves gestes com si les Sirenes fossin les mateixes Muses. Ulisses queda embadalit, captivat. Intenta alliberar-se de les cordes que el lliguen per reunir-se amb aquelles criatures, però els seus homes el lliguen encara més fort. La calma que envoltava el vaixell es veu agitada pels cossos podrits dels desventurats que van caure a la trampa de les Sirenes i que van morir a les seves mans. El vaixell accelera el seu ritme i finalment poden deslliurar-se del fatal cant. Deslliguen a Ulisses i es treuen els taps de cera. El perill de les Sirenes ha passat, però encara els queda el pitjor: Escil·la i Caribdis. De les dos, Ulisses escull Escil·la. El monstre amb sis caps i dotze potes de gos devora a uns quants dels tripulants. Pocs són els que sobreviuen.

5.9. ELS TOROS SAGRATS D' HELIOS

Els pocs tripulants que queden arriben a les terres del déu del Sol, habitada pels seus toros sagrats. Tiresias havia advertit a Ulisses que eren intocables. No es reproduïen ni morien, es mantenia sempre el mateix nombre i sempre eren els mateixos. Si s'atrevien a tocar-los, el viatge no tindria un final feliç. Ulisses adverteix als seus homes de les paraules de Tiresias i els demana que només mengin de les provisions del vaixell.. Però estan cansats, molts d'ells han mort a causa del monstre d'Escil·la i el pa i el vi no els és suficient. Mentre Ulisses busca alguna solució, es queda adormit. Els seus homes aprofiten per caçar a alguns toros i cuinar-los. Acaben de provocar la seva pròpia destrucció. Quan Ulisses es desperta, ja és massa tard. L'olor a carn rostida li arriba i les conseqüències no triguen a aparèixer. Hèlios, al veure part del seu ramat mort, es dirigeix furiós cap a Zeus reclamant venjança. Amenança en deixar d'il·luminar el món amb la llum del sol si no fa res per venjar la mort dels seus animals. La venjança es manifesta en forma d'una tempesta horrible que enfonsa el vaixell i fa naufragar a Ulisses durant nou dies agafat a un tauló de fusta. La deriva l'arrossega fins a la costa de l'illa de Calipso com a únic supervivent.

5.10. CALIPSO

L'illa de Calipso estava situada en un lloc intermedi entre el món dels humans i el dels déus. Quan Ulisses arriba fet pols, Calipso l'acull a l'instant i el fa el seu amant. Viuen un idil·li similar al que Ulisses va viure amb Circe. Allà el temps passava d'una manera diferent, no seguia les lleis del món terrenal. És per això que en termes humans, Ulisses va passar deu anys amb la nimfa, però en termes divins en va passar molts més. Semblava que el final del viatge havia finalitzat per Ulisses sense haver aconseguit arribar a Ítaca. Però la deessa protectora de l'heroi, Atenea, va intervenir. Indignada perquè Calipso el retenia a la seva illa sense deixar-lo avançar, va demanar al seu pare Zeus que fes alguna cosa per treure a Ulisses d'allà i que d'aquesta manera aconseguís arribar a casa seva. Era l'únic supervivent grec de la guerra de Troia que encara no havia finalitzat el seu viatge. Zeus va escoltar-la i va manar a Hermes que comunicés a Calipso la decisió de deixar lliure a Ulisses. El missatger dels déus va dirigir-se cap a l'illa de la nimfa i va entregar-li el missatge. Calipso es va mostrar reticent a deixar anar al seu amant, però finalment va cedir i va acceptar l'ordre. Abans, però, juga la seva última carta. Diu a Ulisses que si es queda amb ella el farà immortal, el convertirà en un déu. Però l'home sentia una profunda nostàlgia per la seva terra i per la seva esposa, de manera que va rebutjar l'oferiment de Calipso. A ella no li va quedar més remei que deixar-lo lliure, ajudant-lo a construir una barca perquè arribés al seu destí.

5.11. NAUSICAA

Ulisses empen l'últim tram del seu viatge. El final cada cop està més a prop. Però la seva arribada no serà gens fàcil. Al veure que Ulisses encara segueix viu i que Zeus l'ha alliberat de l'illa de Calipso, Posidó es retorça d'ira. El déu del mar, per enèsima vegada, provoca una tempesta que destrossa la barca que amb ajuda de Calipso havia construït i torna a nedar a la deriva. Aquesta vegada el mar el porta fins a l'illa dels feacis. Tan bon punt trepitja terra, exhaust, brut i prim pel naufragi, cau adormit.

Mentrestant, la filla del rei dels feacis, Nausicaa, està a prop del lloc on Ulisses dorm, jugant amb les seves companyes a pilota. Aquella nit havia tingut un somni premonitori que li deia que trobaria marit aviat. La jove princesa estava nerviosa i es preguntava qui seria l'afortunat. De sobte, una pilota mal tirada arriba fins a l'arbust on Ulisses dorm. Aquest es desperta, sobresaltat. Les donzelles, al veure el seu aspecte miserable, surten corrents. Totes excepte Nausicaa, que se'l queda mirant, curiosa i valenta. Tot i l'aspecte ruïnós, les paraules que li dirigeix Ulisses fan que la jove endevini que no és un naufrag qualsevol. Ordena a les seves donzelles que el rentin, el vesteixin i l'arreglin. Llavors, Atenea omple a Ulisses amb la gràcia de la joventut i la bellesa. Quan Nausicaa el veu, entre la sorpresa i l'estupefacció, conclou que aquell home podria ser el que el somni predeia. La noia el porta fins al palau dels seus pares, però per tal que no els vegin junts, van per separat. Atenea el fa invisible perquè passi desapercebut i ningú es fixi en ell. Quan arriba davant dels reis, Atenea li treu l'encanteri i el fa visible. Els reis, sorpresos, l'acullen com a hoste i celebren un banquet. En el transcurs de la celebració, un músic canta una gesta de la guerra de Troia. Ulisses no pot evitar el plor i el rei, veient com intenta amagar la seva emoció, comprèn que aquell home havia de ser un heroi que

havia lluitat en aquella guerra. Ulisses confessa la seva autèntica identitat i tots es queden fascinats amb la seva història. El rei dels feacis decideix ajudar-lo a tornar a casa seva, creant un vaixell que el portarà directament des de l'illa fins a Ítaca. Tot i això, el rei també veu a Ulisses com a un possible pretendent per a Nausicaa i li fa entendre, dient-li que amb ells tindria grans riqueses. Ulisses es nega amablement, argumentant que la seva vida es troba a Ítaca. S'acomiada de Nausicaa i del rei dels feacis i s'embarca rumb a Ítaca.

5.12. ARRIBADA A ÍTACA

El vaixell dels feacis deixa a Ulisses per fi a la seva terra. Després de vint anys, Ítaca rebia de nou al seu rei. Però tot i que ja havia assolit la meta de la seva aventura, encara li faltava lluitar contra una última amenaça: els pretendents de la seva esposa Penélope.

Resulta que durant la seva absència, havien instat a Penélope perquè es casés de nou, donant a Ulisses per mort. Centenars de pretendents van reunir-se a Ítaca i van destrossar la tranquil·litat de l'illa saquejant els rebostos de menjar i embrutant les dependències del palau. Tots buscaven ser el nou rei d' Ítaca. Però Penélope intentava endarrerir l'elecció el més tard possible: primer volia assegurar-se que Ulisses encara seguia viu, i quan les probabilitats van baixar pràcticament a zero, va empescar-se un pla que li va permetre guanyar temps: fins que no acabés de teixir el tapís que estava realitzant, no faria l'elecció. Tots van acceptar però el que no sabien és que per la nit desfeia tot el que pel matí havia teixit. Però feia poc que una de les seves donzelles havia confessat a un dels pretendents l'engany i ells havien començat a pressionar-la perquè escollís d'una vegada per totes.

En aquesta situació es trobava Ítaca quan Ulisses trepitja finalment la seva terra. Atenea transforma a Ulisses en un vell captaire perquè passi desapercebut i els pretendents no el reconeixin. Si es deixava veure amb el seu aspecte real de ben segur que el matarien. D'aquesta manera podria anar fins al palau i camuflar-se entre els pretendents per veure personalment la situació. Pel camí es topa amb el seu gos, Argos. Està decrepit i vell, però reconeix al seu amo al mateix moment que l'olora. Ulisses s'emociona al veure l'entusiasme del seu gos fidel. Poc després, mor, content d'haver vist al seu amo per últim cop. Al arribar a l'entrada del palau, es topa amb un altre captaire, que s'enfada amb ell argumentant que ell és l'únic que pot estar allà i que no li trauria el negoci. Comencen una baralla, contra la voluntat d'Ulisses, que òbviament guanya ell. Els pretendents observen divertits i es sorprenen quan Ulisses, amb el seu aspecte vell i dèbil, guanya al més jove. Ulisses fa fora del palau al captaire i els pretendents comencen a ficar-se amb ell. Un d'ells s'atreveix a llençar-li un objecte que el fereix. En aquell mateix moment intervé Telèmac, el fill d'Ulisses i Penélope, que defensa al captaire argumentant que és el seu hoste. Telèmac acabava de tornar de l'expedició que encapçalava per trobar al seu pare sense gaire èxit. Avisat per la deessa Atenea, havia escapat de la trampa que els pretendents de la seva mare li havien parat. Si eliminaven al fill, el tron d' Ítaca era encara més accessible.

Ell i el vell captaire conversen i Ulisses acaba per confessar-li que ell és el seu pare. Telèmac no s'ho creu, perquè mai havia vist al seu pare, però finalment cedeix gràcies a la determinació d'Ulisses. Però hi ha una altra persona que, al igual que el gos Argos, reconeix a Ulisses tot i la

il·lusió creada per Atenea: la seva dida, Euriclea. Quan Penélope se n'assabenta de la presència del vell captaire, sent curiositat i el fa cridar. Després d'interrogar-lo, aquell home li cau bé. Ordena a Euriclea que el banyi i el vesteixi. Mentre està prenent el bany, la dida descobreix la cicatriu que Ulisses portava al peu, que era identificació seva i que l'encanteri d'Atenea no havia amagat. La dona s'emociona al veure'l, però aquest li diu que no digui res a ningú, ni tan sols a Penélope.

Atenea influeix sobre Penélope i provoca que decideixi d'acabar una vegada per totes la pressió dels seus pretendents. Els anuncia que decidirà el seu espòs amb una única prova: qui aconseguís tensar l'arc del seu marit es casaria amb ella. Els pretendents veuen el final molt a prop, i l'endemà següent es reuneixen tots en una gran sala per realitzar la prova. Un darrere l'altre agafen l'arc i l'intenten tensar, però ningú ho aconsegueix. Ulisses s'ofereix a tensar-lo i tots el miren amb mala cara. L'arc es tensa amb un sol moviment de braç i tots queden petrificats. Llavors, el deixa anar sobre un dels pretendents, matant-lo a l'instant. Una matança es desencadena en aquella sala. Ell i Telèmac tanquen totes les sortides i comencen a matar un pretendent darrere l'altre, que prèviament havien estat desarmats abans d'entrar a la sala i no podien defensar-se.

Euriclea va corrents a avisar a la seva senyora de la vertadera identitat del vell captaire, argumentant que ha aconseguit tensar l'arc i explicant-li l'episodi de la cicatriu. Però Penélope, tossuda i desconfiada, no s'ho acaba de creure. Fa cridar a Ulisses i l'examina, però no veu al seu Ulisses en aquell vell decrepit de la mateixa manera que Euriclea, Argos i els seus servents l'han reconegut. Aquest insisteixen en la identitat del captaire però Penélope es manté ferma en la seva decisió. Ni tan sols quan recupera el seu aspecte real s'ho acaba de creure. Necessita realitzar una última prova per comprovar que aquell home és realment el seu Ulisses. Ordena a les seves serventes que portin el llit de la seva habitació perquè l'home pugui dormir. Ulisses respon perdent la paciència que allò és impossible de fer perquè el llit no es pot moure, ell mateix va construir-lo i una de les potes pertany a una olivera que creixia justament en l'espai on la seva habitació estava situada. Penélope ja té la prova que necessitava. Allò solament ho sabien ella i Ulisses. Es llança als braços del seu marit, plorant d'alegria, reunint-se amb ell després de vint llargs anys.

Per fi havia acabat la Odissea per a Ulisses, Ítaca el tornava a tenir de rei, Telèmac de pare i Penélope de marit.

5.13. Ulisses en la literatura

- α *La Circe* de **Lope de Vega** (1624). Tres cants dividits en 1232, 848 i 1232 versos que expliquen els episodis de l'Odissea corresponents a la visita a l'illa del déu Eol i l'arribada a l'illa de Circe.
- α *Nausicaa* de **Joan Maragall** (1912). Tragèdia en tres actes inspirada en la *Nausikaa* de Goethe. L'obra explica la història entre Nausicaa i Ulisses.
- α *Ítaca* de **Konstantin Kavafis** (s. XX).

Quando emprendas tu viaje a Itaca
pide que el camino sea largo,
lleno de aventuras, lleno de experiencias.
**No temas a los lestrigones ni a los cíclopes
ni al colérico Poseidón,**
seres tales jamás hallarás en tu camino,
si tu pensar es elevado, si selecta
es la emoción que toca tu espíritu y tu cuerpo.
**Ni a los lestrigones ni a los cíclopes
ni al salvaje Poseidón encontrarás,
si no los llevas dentro de tu alma,
si no los yergue tu alma ante ti.**

Pide que el camino sea largo.
Que muchas sean las mañanas de verano
en que llegues -¡con qué placer y alegría!-
a puertos nunca vistos antes.
**Detente en los emporios de Fenicia
y hazte con hermosas mercancías,
nácar y coral, ámbar y ébano**
y toda suerte de perfumes sensuales,
cuantos más abundantes perfumes sensuales puedas.
Ve a muchas ciudades egipcias
a aprender, a aprender de sus sabios.

**Ten siempre a Itaca en tu mente.
Llegar allí es tu destino.**
Mas no apresures nunca el viaje.
Mejor que dure muchos años
y atracar, viejo ya, en la isla,
enriquecido de cuanto ganaste en el camino
sin aguantar a que Itaca te enriquezca.

Itaca te brindó tan hermoso viaje.
Sin ella no habrías emprendido el camino.
Pero no tiene ya nada que darte.

Aunque la halles pobre, Itaca no te ha engañado.
Así, sabio como te has vuelto, con tanta experiencia,
entenderás ya qué significan las Itacas.

α Las Sirenas de **Luis Cernuda** (s. XX)

Ninguno ha conocido la lengua en la que hablan las sirenas
Y pocos los que acaso, al oír algún canto a medianoche
(No en el mar, tierra adentro, entre las aguas
De un lago), creyeron ver a una friolenta
Y triste surgir como fantasma y entonarles
Aquella canción misma que resistiera Ulises.

Quando la noche acaba y tiempo ya no hay
A cuanto se esperó en las horas de un día,
Vuelven los que las vieron; **mas la canción quedaba,
Filtro, poción de lágrimas, embebida en su espíritu,
Y sentían en sí con resonancia honda
El encanto en el canto de la sirena envejecida.**

Escuchado tan bien y con pasión tanta oído,
Ya no eran los mismos y otro vivir buscaron,
Posesos por el filtro que enfebreció su sangre.

¿Una sola canción puede cambiar así una vida?
El canto había cesado, las sirenas callado, y sus ecos.
El que una vez las oye viudo y desolado queda para siempre.

α Peregrino de **Luis Cernuda** (s. XX).

*¿Volver? **Vuelva el que tenga,**
Tras largos años, tras un largo viaje,
Cansancio del camino y **la codicia**
De su tierra, su casa, sus amigos,
Del amor que al regreso fiel le espere.*

*Mas, ¿tú? ¿Volver? Regresar no piensas,
Sino seguir libre adelante,
Disponble por siempre, mozo o viejo,
Sin hijo que te busque, como a Ulises,
Sin Ítaca que aguarde y sin Penélope.*

*Sigue, sigue adelante y no regreses,
Fiel hasta el fin del camino y tu vida,
No echas de menos un destino más fácil,
Tus pies sobre la tierra antes no hollada,
Tus ojos frente a lo antes nunca visto.*

α *Odisea, libro vigésimo tercero* de **Jorge Luis Borges** (s. XX).

*Ya la espada de hierro ha ejecutado
la debida labor de la venganza;
ya los áperos dardos y la lanza
la sangre del perverso han prodigado.*

**A despecho de un dios y de sus mares
a su reino y su reina ha vuelto Ulises,**
*a despecho de un dios y de los grises
vientos y del estrépito de Ares.*

**Ya en el amor del compartido lecho
duerme la clara reina sobre el pecho
de su rey, pero ¿dónde está aquel hombre**

**que en los días y noches del destierro
erraba por el mundo como un perro
y decía que Nadie era su nombre?.**

α *A Ulises* de **Juan de Arguijo** (s. XVI/XVII).

**El Griego vencedor que tantos años
vio contra sí constante la fortuna;
el que pudo sagaz de la importuna
Circe vencer los mágicos engaños;**

*el que en nuevas regiones i en estraños
mares temer no supo vez alguna;
**el que baxando a la infernal laguna
libre boluió de los eternos daños,***

**los ojos cubre i cierra los oídos
de las Sirenas a la vista i canto
i se manda ligar a un mástil duro;**

y negando al objeto los sentidos,

*la engañosa belleza i fuerte encanto
huyendo vence, i corta el mar seguro*

α *Ulisses pensa en Itaca de Josep Carner (s. XX).*

*¡Oh lloc ardit, penyal de mar, palestra
del vent escabellat i les onades!*

*Els teus pins s'acontenten de la sorra,
els teus cavalls es paguen d'herba
prima*

*i, pels tiranys que elles s'han fet, les
cabres*

s'afronten més sovint que no roseguen.

*Troba allí mel un poble que rondina,
amenaçada pàtria difícil.*

Oh lloc ardit, oh lloc estret, reialme!

*Cap d'altre més humil entre les illes,
cap d'altre més altívol. De naixença
cascún és príncep, baldament el cridin
per un malnom i la gossada el bordi.*

*Qui de deixies viu, tot alzinant-se
diu: -Ei!- d'un cop de colze a qui
governa.*

*Increpadors, també, que no perdonen
traveta o surt als Immortals mateixos.*

*Només la feina els mana i els ajusta;
són bé com són, tot i aprenent dels
altres,*

*i encar que tot desig els atalenti
llur joc suporten si ho gaudeixen lliures.*

*Ah pagesos, pirates i poetes,
conreadors en aiguamolls i roques,
cadascú per a si, ¿qui lligarà,*

no fos un nom, el diví nom d'Itaca?

*Lluny de les teves cales i pendissos,
amb fat que va als extrems de la
fortuna,*

*jo, tant en l'honra com solcant onades
d'adversitat, les adients al savi,*

m'he depassat, per a no mai decebre't;

*temps a venir, si visc en la memòria
dels més remots, soni el meu nom*

encara

*veí del teu, i els meus treballs et siguin
ofrena, cant, devoció per segles.*

*Laertes em passà corona prima
quan la vellesa l'atuí; vaig heure-hi
el risc a dins, els enemics a fora,
un poble al seu estil, de mal sotmetre,
i, qui sap com, dos o tres déus ofesos.*

*Vaig anar repartint, sempre amb
mesura,*

reny, afalac, dilació i justícia.

*La flor d'Itaca fou menada a Troia
perquè s'assenyalés en nobles fetes:
que amb dret igual, sense vilesa jupa,
grandegin els petits, eina més viva
que les ramades d'un imperi bàrbar.*

*Corona prima: no n'he mai volguda
de més pesant; sé massa com es corca
tot poder inhumà, quina indigència
hi ha en la trepa d'esclaus i en el domini
d'incerta fita que desplacen odis.
Ets tu qui em val, i tu la que voldria,
Itaca. Ni la colga de princeses*

*ni el més alt espinguet de les batalles
ni el so de lira que al festí m'adrecin
mai tant dels meus afanys no em pagarien
i les sacsades de la mort, com una
clivella de l'espai que em deixés veure
el fum damunt la teva llar més pobra,
i el benigne que la vetlla, al caire
d'un regueró cenyit per les oregues.*

5.14. Ulisses en l'art

Ulises en la playa (1869) **Arnold Böcklin**

Ulises y Calipso (1883) **Arnold Böcklin**

Ulises y las sirenas (1891) **Waterhouse**

Ulises y Polifemo (1896) **Arnold Böcklin**

Polifemo (1513) **Sebastiano del Piombo**

Ulises en la cueva de Polifemo (1630) **J. Jordaens**

Ulises entre Escila y Caribdis (1796)
Johann Heinrich Füssli

El ciclope Polifemo (1600) **Annibale Carracci**

Ulises burlándose de Polifemo (1829) Turner

Ulises y las sirenas (1909) Herbert James Draper

Ulises y Nausicaa (1575) Alessandro Allori

Ulises y Nausicaa (1654) Michele Desubleo

Odiseo y Nausicaa (1619) P.P. Lastman

Circe (1890) W. Barker

Circe ofrece la copa a Ulises (1891)
Waterhouse

Calipso (1928) **Burrroughs**

Odiseo y Tiresias (1700) **Bouchardon**

La balsa de Odiseo (1900) **Wyeth**

Circe y Ulises (1910) **Edmund Dulac**

Circe y Ulises (1595) **Jan Brueghel el Viejo**

Ulises reconocido por la nodriza Euriclea (1849) **Boulanger**

Odiseo y Penelope (1802) **J. H. Tischbein**

Los pretendientes (1852) **Gustave Moreau**

α 6. NARRACIÓ: L'ORFEU CONTEMPORANI

Pròleg

El cartell il·luminava la nit de Barcelona. En Carles el mirava, embadalit. Les lletres intermitents es combinaven amb la imatge d'unes ballarines impressionants. *Les Nimfes de la Nit*, una de les companyies de dansa més famoses del món, havia arribat finalment a Barcelona i ell no s'ho volia perdre per res del món.

Va entrar a la sala estudiant cada racó d'aquell local. Era petit, ple de taules per prendre alguna cosa a la vegada que veies l'espectacle. L'escenari era gairebé el doble de gran que la sala. Semblava tret d'un teatre. Les llums restaven atenuades indicant que l'espectacle no trigaria a començar. Es va asseure a una taula i va demanar una tònica.

-Està ocupat?-va preguntar una veu femenina. En Carles va dirigir la seva mirada cap a la noia i va quedar astorat. Era la més bella que havia vist mai. El cabell ros anava perfectament combinat amb els ulls verds maragda i una cara rodoneta ensenyava una dentadura blanca com la neu.

-No, no... pot... pots seure.-va dir una mica avergonyit. La noia va somriure davant la reacció del Carles.

-Primera vegada?-va preguntar la noia mentre s'asseia.

-Com?-va dir el Carles una mica confós. La noia va riure lleugerament.

-Si és la primera vegada que vens a veure a les Nimfes.

-Ah, sí...

-Jo també.-va dir rient com si fos una broma personal seva.-Puc?-va dir senyalant la tònica.

-Sí.-va contestar més confós encara. Ella va agafar el got i va fer un glop.

-O sento, he tacat una mica amb pintallavis.

-No passa res.

En Carles no es veia capaç d'articular més de tres paraules seguides. La llum que irradiava aquella noia l'havia enlluernat completament.

-T'agrada la música?-va continuar parlant, curiosa. Que si li agradava la música? La música era la seva passió, era allò pel qual la seva vida tenia sentit, el feia sentir complet, lliure, feliç.

-La música és la meva vida.-va contestar simplement.

-Això que has dit és molt bonic.-va dir agafant la mà d'en Carles amb la seva. Ell es va sobresaltar una mica.-Toques algun instrument?

-Cinc.-va contestar una mica avergonyit.-El piano, el violí, l'arpa, la guitarra i la lira.

-Increïble. Jo sóc una negada pels instruments.-va dir una mica trista.

Abans de que poguessin continuar parlant, les llums es van apagar del tot i l'escenari es va il·luminar. Quatre noies estaven assegudes en diferents posicions en una espècie d'estanc. Es van presentar com les Nimfes de la Nit. Cada una tenia un nom mitològic diferent: Calipso, Eco, Clímene i Dafne. La que feia de nimfa Eco es va aixecar i va explicar que havien perdut a la seva companya Eurídice.

-Eurídice! Eurídice!-va cridar, mentre les seves paraules s'anaven repetint en un eco fent honor al seu nom. Un dels focus de l'escenari va anar recorrent tota la sala creant una gran

expectació. On estaria la última nimfa? Es preguntaven tots. De sobte, el focus va començar a anar més lentament i el Carles va veure com s'acostava a la seva taula. Just una dècima de segon abans de que s'aturés, va lligar caps. La noia del seu costat va aixecar-se i es va treure la gavardina que portava (i que per cert, ell no s'havia pas fixat) mostrant un conjunt que donava poc espai per a la imaginació. Va llançar-li una última mirada i es va dirigir cap a l'escenari, donant començament a l'espectacle d'acrobàcies, balls i piruetes que tan havien parlat els diaris d'arreu del món.

A partir d'aquell moment, mentre veia com "Eurídice" es movia, ballava i saltava, va saber que la seva vida no tornaria a ser mai igual. Alguna cosa dintre seu va fer clic, va activar-se, i va prendre la decisió més absurda però a la vegada més valenta de la seva vida: en Carles Llobera desapareixia per donar pas a Orfeu.

Dos anys després

Va acabar el recital de piano entre una onada d'aplaudiments entusiastes. La vida li somreia com mai. Era tot un fenomen: totes les crítiques eren positives, encisava amb les seves notes a tothom que l'escoltava. Alguns deien que tenia el do d'arribar a l'ànima de les persones. Els crítics l'anomenaven *l'Orfeu contemporani*.

Entre el públic, hi havia una noia que no aplaudia. Només es quedava mirant el seu Orfeu amb un somriure d'orgull. Ell va mirar al públic i a l'instant la va trobar amb la mirada. Havien passat dos anys des de l'últim cop que s'havien vist, però el record continuava ben viu en els cors de tots dos. A partir d'aquell moment van saber que les seves vides estarien lligades per sempre. Fins i tot més enllà de la mort.

Capítol 1- El segrest

-Trigaràs gaire?-li deia Orfeu agafant-la pel braç.

-No, només seran un parell d'hores.-va contestar amb un somriure mentre es desfeia del seu braç- Haig de marxar ja. Ja saps com és el Boss. Si arribo tard es posa fet una fúria.

-Espero que el pròxim espectacle de les Ninfes valgui la pena perquè sinó no perdonaré tot aquest temps perdut entre nosaltres.

-A vegades ets una mica embafador, ho sabies?-va dir donant-li un petó.-Apa, fins després. T'estimo.

-I jo.-va dir-li ell, però la porta ja s'havia tancat darrere seu. No sabia que li passava. Portava uns dies amb un instint sobreprotector cap a l'Eurídice, com si es temés que alguna cosa dolenta li pogués passar. Va començar a caminar per l'habitació sense poder concentrar-se en la nova peça que estava composant. De sobte, el timbre de la porta va sonar. Intrigat, va mirar el rellotge a la vegada que obria la porta.

-Bon dia, paquet per la senyoreta Elena Roig.-va dir el repartidor. Un paquet per a l'Eurídice?

-Gràcies- va contestar agafant el paquet.

-Necessito una firma aquí.-va dir el repartidor monòtonament, com un robot quan té programada una frase i la repeteix tota l'estona. Va firmar i amb un "A reveure" va tancar la porta. Anava a deixar el paquet sobre una taula quan va veure el remitent: *Companyia de dansa Nimfes de la Nit*. Sense poder evitar-ho i amb una mica de remordiment de consciència va obrir el paquet. L'Orfeu es va quedar glaçat. Era el guió del nou espectacle de les Nimfes. No se suposava que els guions els enviaven abans de començar? Capficat, va trobar una carta on ho explicava tot: els assajos començarien la setmana següent. El seu món es va ensorrar. Si l'espectacle no començava fins d'aquí una setmana...a on havia estat anant l'Eurídice des de feia dos? Va decidir que tindria una llarga conserva amb ella quan tornés de... vés a saber on.

Però no va tornar. La va estar esperant durant tota la nit però l'Eurídice no tornava. Li havia dit que només serien *un parell d'hores*. Va passar de la desesperació a la gelosia i de la gelosia altra cop a la desesperació, fins que la preocupació va guanyar terreny. Ella mai havia trigat tant a tornar, i menys sense trucar abans. Potser li havia passat alguna cosa? Les estranyes sensacions d'aquests últims dies potser no havien sigut en va. I no podia trucar al local de la companyia de dansa perquè *no estava allà*. Va llençar un grunyit i va deixar-li un missatge al contestador per centèsima vegada. La veu tranquil·la i juganera que responia al contestador el feia posar més nerviós encara. Què feia? Anava a la policia?

A uns pocs quilòmetres de la casa de l' Orfeu, l' Eurídice caminava per un carrer solitari, amb la respiració agitada i el pas ràpid. Havia faltat poc, però havia aconseguit escapar d'allà. Feia uns minuts que l'havia perdut de vista i suposava que havia cancel·lat la seva recerca donant-la per perduda. El *Boss* no havia resultat ser la persona que creia que era. Estava ficat de ple en un negoci corrupte, i feia poc havia descobert que *Les Nimfes de la Nit* era només una tapadora per amagar el que realment feia. Portava uns dies investigant d'amagat el seu expedient i els seus moviments. El que més lamentava era haver tingut que mentir a l'Orfeu. L'últim que voldria era involucrar-lo en tot això. Cansada, va decidir aturar el pas. Va mirar a banda i banda del carrer però no hi havia cap signe de moviment a aquelles hores de la nit. Convençuda que ningú la seguia, va començar altre cop a caminar decididament per arribar el més ràpid possible a la comissaria. A aquelles hores estarien de guàrdia i amb poques ganes de fer la feina, però era la única opció que li quedava. A la bossa portava les proves necessàries per ficar a el *Boss* i tots els implicats en aquella trama a la presó. De sobte, el miol d'un gat la va despistar. Era un miol nerviós, com si l'estigués avisant d'algun perill. Va girar-se espantada però no va veure ningú darrere seu. Va rastrejar tota l'àrea amb la mirada però només va veure al petit gat que l'havia espantat tant.

-M'has espantat, petitó...-el va renyar amb dolcesa, però no ho havia acabat de dir encara quan va sentir un soroll de passos provinent de darrere seu. Totes les alarmes van saltar dintre del seu cos i sense ni tan sols pensar-s'ho va començar a córrer cap al primer lloc que va veure. Va girar unes quantes cantonades, va córrer unes quantes cruïlles més. Les seves cames van

començar a queixar-se però no es va aturar. Corria tan ràpid que els papers se li escapaven de les mans i van sortir volant cada un per una banda.

-Oh, merda!-va maleir, però no podia aturar-se. La foscor de la nit no l'ajudava a identificar per on anava, amb tanta mala sort que va anar a parar a un carreró sense sortida. Frustrada, va donar un cop de peu a l'alt mur que l'impedia passar.

-Ja t'has cansat de córrer, guineueta?-va ressonar una veu, trencant el silenci de la nit. Va reconèixer la veu en l'instant que la va sentir. Era en Teo, la mà dreta del *Boss*. Es va girar, derrotada. Va aixecar els ulls per desafiar al Teo. No tenia l'aspecte d'una persona que havia corregut sense descans durant un llarg període de temps.

-Estàs acorralada, Elena.-li va dir amb un somriure malèfic. L'Eurídice va arrufar les celles, disgustada. No li agradava que li diguessin pel seu nom real, i ell ho sabia.-O sento però el *Boss* m'ha demanat que et torni immediatament.

-No penso tornar a aquella companyia corrupte i hipòcrita.-va escopir, cabrejada.-Abans morta.

-Oh, preciosa.-va riure en Teo.-Ho hauràs de fer per les bones.

-NO!-va cridar, i es va abalancar contra ell intentant empènyer-lo, però ell era més fort i la va agafar, immobilitzant-la.

-M'ha ordenat que tornis sana i salva... no m'obliguis a utilitzar la força.-va amenaçar. L'Eurídice es va retorçar però la tenia ben agafada. De sobte, amb un moviment bruscat, li va tapar la boca amb un mocador. Un mocador amb el dibuix d'una serp. La olor li va envair tots els sentits i va notar com se li anaven tancant els ulls.

-Dolços somnis, preciosa.-va escoltar abans de desmaiar-se.

-Comissaria Central, digui?-va contestar una veu monòtona.

-Bona nit. Vull denunciar una desaparició.-va dir l'Orfeu, amb veu ansiosa.

-D'acord, tranquil·litzis. Quan va ser la última vegada que va veure al desaparegut?-va preguntar al instant.

-Com?-va dir ell, confós.

-Quantes hores fa des del moment en que es va adonar que havia desaparegut?-va tornar a dir, sense canviar el to de veu.

-Des d'aquesta mateixa tarda.

Es va crear un silenci en la línia.

-No han passat ni 24 hores.-va dir el policia.-O sento però no podem considerar-la una desaparició si no han passat més de 48 hores.

-Però sé de ben segur que li ha passat alguna cosa.-va dir l'Orfeu, suplicant.-Si us plau, ha d'ajudar-me.

-O sento, de debò, però en aquests moments no podem arriscar-nos a iniciar una recerca quan la desapareguda podria tornar en qualsevol moment. No creu que es pot haver despistat més del compte? És massa aviat per declarar-la per desapareguda.

-Escolti, no trucaria si no sabés del cert que no tornarà.-va dir desesperat i va suplicar al policia per última vegada.

-Torni a trucar demà, d'acord? Si segueix sense aparèixer iniciarem una recerca a fons. Però per ara no podem fer res.

L' Orfeu estava fart d'escoltar la mateixa cançoneta tota l'estona i sense tan sols acomiadar-se va penjar el telèfon, frustrat. Què podia fer ara? La policia no l'ajudaria fins l'endemà i no podia estar tan de temps sense fer res. Sospitava que l' Eurídice estava en perill i tenia que actuar ja si volia salvar-la.

Capítol 2- La recerca

El primer que va sentir al despertar-se va ser un enorme mal de cap que li perforava el cervell i la boca seca i pastosa. Va intentar incorporar-se de manera instintiva però els músculs no li responien. Obrint els ulls lentament, el pànic va començar a apoderar-se del seu cos. Estava en una espècie de cel·la, que semblava més l'habitació d'una princesa que la d'una presó. Però tot i el decorat animat i bonic, l'estància estava humida i freda i les parets plenes de pintades trencaven l'harmonia del rosa pàl·lid que ocupava cada superfície de l'habitació. Va recórrer la mirada per tota l'estància cercant la porta de sortida, però pel seu horror no n'hi havia cap. Només hi havia una petita obertura a la part superior de la paret, que només deixava pas a una escassa quantitat de llum i d'un tamany tan petit que ni una rata aconseguiria passar-hi. Era com si l'haguessin tapiat i deixat a ella dintre. Un calfred va recorre-li tota l'espinada. Com coi havia acabat en aquell lloc? Les imatges d'en Teo agafant-la i posant-li un mocador a la boca van tornar a la seva memòria. Cloroform. ¡L'havia adormit amb cloroform! Quant temps portava inconscient? I el més important de tot, on l'havia portat? La terrible imatge del *Boss* escrutant-la amb la seva mirada geladora va venir-li al cap i ràpidament la va apartar. No volia enfrontar-se cara a cara amb ell. Si ho feia...

Un soroll va interrompre els seus pensaments. Era un soroll mecànic, com d'engrenatges rodant i tocant-se entre ells. De sobte, es va obrir un forat al terra deixant pas a unes escales de fusta. Per elles va aparèixer la figura d'en Teo.

-Veig que la princesa ja s'ha despertat.-va dir quan va acabar de pujar les escales. Va mirar-la amb un somriure burleta als llavis. L' Eurídice es va quedar sense dir res. Solament el mirava, amb una mirada tan penetrant i plena d'odi, que en Teo va esborrar el somriure.

-L'estància no és del vostre gust?-va preguntar, irònic.

-On m'has portat?-va dir al final.

-O sento, el *Boss* no vol que sàpigues res. Pensa que si saps on et trobes intentaràs escapar o alguna cosa així. Però dic jo, com escapar d'una habitació sense portes?

-Això no quedarà així.-va contestar l' Eurídice, plena de ràbia.

-És clar que no, bonica. Segur que el teu preciós Orfeu vindrà a buscar-te, veritat?-va respondre ell, amb el seu típic to de burla que va fer molt de mal a l' Eurídice.

-No vindrà.-va dir ella molt segura.-M'he encarregat personalment que no es vegi involucrat en tot això.

-Què et sembla si li fem una trucadeta?-va dir agafant el telèfon mòbil de la butxaca.

-No t'atreveixis!-va cridar intentant incorporar-se malgrat el dolor muscular.
-Sigues bona noia.-va dir traient una pistola amb la mà lliure.-Al *Boss* no li agradaria gaire que et disparés. O sigui que no m'obliguis a fer-ho.
L' Eurídice es va arraulir al llit, intimidada. El Teo lluia el seu somriure burleta mentre marcava un número de telèfon.

L'habitació de l' Eurídice no mostrava cap pista que li pogués ser útil per descobrir què era el que havia fet que de cop i volta desaparegués sense dir res. La roba apilada a l'escriptori i als poms de les portes només indicava que l'ordre no estava present en el vocabulari de la noia. Després de més d'una hora de registre, només va trobar un objecte que li pogués servir: la seva agenda. Centenars de noms i números de telèfon estaven barrejats amb un calendari on l' Eurídice s'anotava el seu dia a dia. Va començar a llegir els compromisos i els recordatoris de les últimes setmanes. No hi havia res que fes sospitar que estava ficada en algun assumpte estrany. Almenys fins que va arribar a la pàgina del dia d'avui. Estava pràcticament buida i només hi havia un recordatori minúscul escrit al dia que va desaparèixer amb un dibuix d'alerta al costat.

"B. està a M."

Aquelles paraules, més que solucionar-li alguna cosa van complicar encara més l'assumpte. B està a M? Va començar a donar-li voltes al cap. Just quan va començar a relacionar la primera inicial amb un nom, el seu mòbil va començar a sonar.

-Eurídice?-va dir instintivament.

-Li agradarà saber que la seva Eurídice està sana i salva.-va respondre una veu greu i ronca.

-On la teniu?-va preguntar nerviós. La B del recordatori no podia ser una altra que la inicial del *Boss*. Aquell home no li havia inspirat mai confiança.

-Tranquil·litzis, Orfeu. L'estem tractant com una princesa.-va dir la veu. Va poder notar el somriure sorneguer a través de la línia telefònica.-Si vol tornar a veure a aquesta preciositat ha de venir vostè mateix a buscar-la. Té 24 hores per venir fins aquí.

-Com vol que vagi fins allà si no sé on la teniu?-va preguntar a punt de perdre la paciència.

-Amb aquesta actitud no anirà en lloc.-va dir la veu. Just quan va acabar de dir la frase, va sentir una altra veu més fineta, de noia. Una veu que reconeixeria entre un bilió.

-Pregunta a la Calipso! Ella ho sap tot!-va cridar l' Eurídice a través del telèfon. A l'altra banda de la línia, havia aconseguit treure forces d'on no les tenia per aixecar-se i arribar fins on estava el Teo.

-Eurídice! Estàs bé?-va preguntar però la noia no va poder contestar. Va sentir un cop sec i després silenci.-Eurídice!

-El temps se li acaba d'escurçar, Orfeu. Té només 12 hores. Un segon més i la seva Eurídice tancarà els ulls per sempre.-va dir l'home abans de penjar amb una veu tan amenaçadora que se li van eriçar tots els pèls del cos. L' Orfeu es va quedar mirant la pantalla, incrèdul. Això no li podia estar passant a ell. Necessitava asseure's un moment per recuperar-se de la conversació. 12 hores. I el temps passava sense aturar-se a descansar.

-No puc perdre el temps lamentant-me.-va dir aixecant-se bruscament. L' Eurídice li havia donat un nom i ell sabia a qui es referia. La Calipso era una de les *Nimfes de la Nit*. Mai li havia caigut bé. El seu aire arrogant i superior atreïa i a la vegada apartava a tothom que la conegués. Però sobretot va recordar una conversació que va tenir amb l' Eurídice, un dia que parlaven sobre la companyia.

-La Calipso és la millor de totes.-li havia dit amb el resplendor als ulls que només tenia quan parlava de 1a seva feina.-És per això que es rumoreja que el Boss s'ha interessat en ella més enllà de l'aspecte professional.

-Vols dir que són...?-li havia preguntat l' Orfeu, sorprès.

-Amants?-havia acabat l' Eurídice. L' Orfeu havia assentit.-Es podria dir que sí.

Si el que recordava era cert, la Calipso tenia una entrada directa als assumptes del *Boss*. Potser estava al corrent d'on estava l' Eurídice. Sense agafar res més que les claus i unes quantes monedes per l'autobús, va sortir corrents de casa directe al local de la companyia.

-Bon dia. Està la Calipso aquí?-va preguntar al entrar per la porta. La recepció estava plena de gent amunt i avall, posant a punt els últims detalls pel proper espectacle de les *Nimfes de la Nit*.

-Orfeu, feia temps que no et veiem per aquí.-va saludar-lo la recepcionista. L' Orfeu va dibuixar un somriure a mode de salutació.-Busques a la Calipso, dius?

-Sí, necessito parlar amb ella.

-Està a la sala d'assaig.-va dir-li amb un somriure.-Es troba millor l' Eurídice?

-Com?-va preguntar l' Orfeu confús.

-La Calipso ens ha dit que estava malalta i que no podria venir en uns dies.-va dir desdibuixant el somriure al veure la confusió en el rostre de l' Orfeu.

-Ah, sí.-va dissimular.-L'he deixat a casa amb 39 de febre. Espero que quan torni se li hagi baixat una mica.

-Pobre, últimament se la veia molt cansada.-va dir la recepcionista sospirant. Es van acomiadar i l' Orfeu es va dirigir cap a la sala d'assaig. Una música de ballet va rebre'l quan va obrir la porta corredissa. Un enorme mirall ocupava tota una banda de la paret i les noies assajaven mentre miraven com quedava la coreografia. Al notar la presència de l' Orfeu es van aturar de cop.

-Busques alguna cosa?-va preguntar-li la Nina, la professora de dansa, mentre es dirigia a la minicadena i apagava la música.

-Vull parlar amb la Calipso un moment, si us plau. És urgent.-va dir recalcant les últimes paraules. L'al·ludida va mirar-lo, amb la curiositat reflectida als ulls. Quan el va reconèixer, la seva expressió va mostrar un lleuger tel de pànic.

-D'acord però que no sigui gaire estona.-va acceptar la Nina.-Anem endarrerides amb la coreografia i la setmana que ve l'hem de tenir acabada.

-Serà ràpid.-va afirmar l' Orfeu i la Calipso es va sobresaltar. Lentament es va apropar fins a ell, escrutant-lo amb la mirada. La va portar fora de la sala d'assaig, tancant la porta darrere seu i comprovant que no hi hagués ningú pel voltant.

-Saps perfectament perquè estic aquí, o sigui que serà millor que anem al gra.-va dir l' Orfeu amb veu seriosa.-On està?

-Per què creus que t'ho diré, amor?-va dir alçant les celles.

-Potser perquè t'estimes la teva vida.-va amenaçar-la.

-Precisament per això no t'ho puc dir, setciències.-va replicar-li, ignorant l'amenaça.-Si el *Boss* descobreix que t'he dit alguna cosa serà a mi a qui mati.

-Mira, Calipso, se m'està acabant la paciència i el temps. Si no em dius on està per les bones serà per les dolentes.

-Tinc més por del que em pugui fer el *Boss* que del que em puguis fer tu.

-Si em dius on està no té perquè saber que has estat tu qui m'ho ha dit.-va intentar negociar. La Calipso va deixar anar un riure nerviós.

-No el coneixes, Orfeu.-va dir posant-se seria per primera vegada.-Ell ho sap tot. És pràcticament omnipotent gràcies als espies que té instal·lats per tot arreu.

-Et puc garantir una protecció de la policia si m'ho dius, Calipso. De debò. Però digues- m'ho. Haig de salvar a l' Eurídice abans de...-va mirar el rellotge.-D'unes onze hores.

-Estàs segur que vols ficar-te en tot això?-va preguntar-li la noia.-Una vegada entris no en podràs sortir mai més. Serà com entrar per la mateixa porta de l' Infern...

No va continuar però l' Orfeu va poder endevinar les paraules que havia amagat. "*Com m'ha passat a mi*".

-No m'importen les conseqüències. Només vull treure l' Eurídice d'aquest món corrupte.-va declarar, amb unes paraules tan sinceres que van acabar de convèncer a la Calipso.

-D'acord. T'ho diré.-va dir amb un sospir.-La companyia té un altre local com aquest a Madrid. Allà és on el *Boss* duu a terme coses... il·legals, per dir-ho d'alguna manera. Només et puc dir que les noies que van fins allà no ho fan per ballar.

L' Orfeu es va quedar gelat. Suposava quin tipus de negoci era el que s'amagava darrere de la companyia de dansa i no li agradava gens el que estava descobrint.

-L' Eurídice va descobrir-ho.-va continuar.-I al *Boss* no li agrada que fiquin el nas en els seus assumptes. I molt menys en assumptes que no són legals.

-Llavors on la tenen?-va preguntar, intentant recuperar-se de la informació que acabava de rebre.

-Intenta lligar caps, Orfeu.-li va dir ella exasperada.-Si ha descobert els negocis il·legals del *Boss* no la deixaran lliure. Per això l'han portat fins al local de Madrid. Probablement ara formarà part del negoci.

Allò va ser la gota que va fer vessar el got. Amb tota la ràbia que havia anat acumulant les darreres hores va agafar a la Calipso pel coll i la va estampar contra la paret.

-Això és impossible. El segrestador m'ha dit que si no apareixia en 12 hores la matarien.-va dir amb fúria.

-Al que mataran serà a tu, Orfeu. Es que no ho veus?-li va dir ella amb la veu ofegada per la mà que li agafava el coll.-Si vas, et maten. Si no vas, no la mataran pas. En tots dos casos el seu destí és el mateix. El local de Madrid.

-Per sobre del meu cadàver!-va cridar estrenyent amb més força. La Calipso va començar a boquejar com un peix fora del mar, pernejant en l'aire.

-Orfeu! Deixa-la anar!-va cridar la veu de la Nina darrere seu. Ell la va deixar anar, com si de cop i volta el seu contacte el cremés. La Calipso es va apartar del seu costat, arribant fins on estava la Nina. Es fregava el coll, que tenia unes marques allà on l' Orfeu l'havia agafat.

-Es pot saber què ha passat aquí?-va demandar la Nina, fulminant a l' Orfeu amb la mirada i acariciant a la Calipso, que havia començat a tossir.

-No res.-va dir l' Orfeu, sorprès pel que acabava de fer. S'havia deixat endur per la ira i havia estat a punt d'escanyar a algú.

-Serà millor que te'n vagis.-va aconsellar-li ella. L' Orfeu va mirar-les fixament abans de donar la volta i començar a marxar. Abans de travessar el passadís per anar cap al vestíbul, va girar-se de nou.

-Avisaré a algú perquè vingui a protegir-te.-va dir a la Calipso quan estaven a punt d'entrar de nou a la sala d'assaig. Es va quedar tan sorpresa que es va donar la volta i se'l va quedar mirant fixament, amb una mirada indesxifrable.

-No et farà mal mentre jo ho pugui impedir.-va sentenciar, llençant-li una última mirada abans de marxar. Un lleuger somriure es va dibuixar en els llavis de la noia.

-Em sembla que m'he perdut alguna cosa.-va dir la Nina arrufant les celles.

-És una llarga història.-va dir simplement.

Capítol 3- La baixada als Inferns

L'aeroport estava bastant ple per ser un dia de cada dia. Gràcies als seus constants viatges per realitzar concerts arreu del món els vols li resultaven més barats. No havia preparat cap maleta, només havia agafat la seva motxilla en forma de funda de violí. En realitat, era una funda de violí. Amb un violí a dins. Per l' Orfeu, el seu violí era una peça més per complementar la seva vestimenta. Hi havia qui portava bufandes o gorres. Ell portava el violí allà on anés. Tenia un compartiment que li permetia posar el que volgués, sense necessitat de portar maleta.

Va comprar un bitllet a Madrid i va asseure's a esperar. Encara faltava una hora perquè sortís el vol. Odiava la sensació d'estar perdent temps. Al sortir del local de la companyia de dansa havia tornat a trucar a la policia per demanar protecció per a la Calipso. El policia que li havia contestat era diferent al de l'altre vegada. Es mostrava més interessat en el que explicava i en cap moment havia posat en dubte el seu discurs. Li havia dit que en un parell d'hores enviarien a dos dels seus homes per cuidar de la seva seguretat. D'això ja feia gairebé una hora. Va aixecar-se, no podia estar quiet. Les paraules de la Calipso no paraven de ressonar-li en el cap. *"Si vas, et maten. Si no vas, no la mataran pas. En tots dos casos el seu destí és el mateix. El local de Madrid."* La seva Eurídice... no acabaria així de cap de les maneres.

L' Eurídice es va despertar amb un fort dolor al cap. Era diferent al que havia tingut per culpa del cloroform. Era més intens, com si algú estigués prement les seves temples permanentment. Va dirigir la mà cap a una i va palpar alguna cosa tova i esponjosa. Una gasa.

-T'ho vas merèixer, princesa.-va sentir que deia el Teo. Estava assegut en el sofà de l'habitació i tenia una revista a les mans.-Dóna-li la culpa a la teva especialitat en ficar-te allà on no et demanen.

-Per què has ficat l' Orfeu en tot això?-va dir l' Eurídice incorporant-se en el llit.

-El *Boss* se'l vol treure de sobre. No faria més que molestar.-va explicar-li amb un somriure malvat. L' Eurídice va arronsar el nas.

-Amb mi feu el que vulgueu. Però a ell deixeu-lo en pau.-va dir furiosa.

-O sento preciosa. Hauries d'haver pensat en tot això abans de tafanejar pel despatx del *Boss*. Tot té conseqüències.-va dir mentre fullejava la revista.-La curiositat és un do que les dones teniu integrat en el vostre ADN. No ets la primera que ha intentat saber més del compte.

-Què ha estat de les altres noies?-va preguntar inconscientment. Al instant es va penedir. No volia saber què era el que tenien preparat per ella. Suposava que no la tindrien tancada eternament en aquella habitació sense portes. O potser sí. El dubte li corroïa per dintre.

-Ja que estaven tan interessades en els negocis del *Boss*, van passar a formar part d'ells.-va dir mostrant un somriure de llop.-La veritat és que ho fan millor ara que quan eren ballarines.

L' Eurídice va notar com li queia el món a sobre. Esperava qualsevol cosa tret d'això.

-No et preocupis princesa. Guanyaràs més diners que fent de ballarina.-va dir i va riure sorneguerament. Els ulls se li van començar a omplir de llàgrimes a causa de la ràbia.

-Sou uns miserables.-va insultar. El Teo va riure encara més fort.

-Això diuen totes al principi. Però al final cedeixen i acaben per acceptar la situació.

-Jo prefereixo que em mateu abans de fer de...-va començar a dir, però el so del telèfon mòbil del Teo va interrompre-la. Parlava amb veu tan baixa que l' Eurídice no va poder desxifrar cap paraula de la conversa.

-Alegra aquesta cara. Aviat veuràs al teu Orfeu.-va dir al penjar.-Per última vegada.

L' Eurídice va tenir un calfred quan el Teo va començar a apropar-se cap a ella.

Desenes de taxis esperaven a la sortida de l'aeroport de Barajas per recollir als passatgers i portar-los a la ciutat. Un taxista ve fer-li un gest amb la mà per indicar-li que anés cap allà. Es va apropar i l'home va fer el gest d'agafar-li la funda del violí.

-No hace falta, ya la llevo yo.-va rebutjar. El taxista va encongir les espatlles i va obrir la porta.

-¿Dónde le llevo?-va preguntar-li un cop estaven asseguts.

-¿Sabe dónde está el local de las *Ninfas de la Noche*?

-Sí.-va respondre el taxista, mirant-lo pel mirallet. L' Orfeu no va saber interpretar la seva mirada. El cotxe va començar a circular lentament a causa del dens trànsit. Només li quedaven 7 hores.

-Veo que no trae mucho equipaje. ¿Ha venido por motivos de trabajo?-va preguntar-li el taxista. Resultava que era dels que parlotejaven constantment amb els passatgers. L' Orfeu va inventar-se una història per entretenir-lo una estona.

-¿Usted es el famoso Orfeo?-va preguntar sorprès. A ell va incomodar-li que el reconegués. Però anar amb el violí i haver-se inventat un concert no ajudaven a passar desapercebut. L' Orfeu va assentir.

-¿Y que le trae hasta las *Ninfas de la Noche*?-va fer la temuda pregunta. La ràdio del taxi va salvar-li de poder contestar. El taxista va començar a parlar amb l'interlocutor. L' Orfeu va assabentar-se que el taxista es deia Caro. No va poder evitar pensar que el nom era estranyament semblant al del barquer de la llacuna Estígia que conduïa les animes dels morts fins a les portes de l'Hades. I que ell anava directament al cor de l'Infern a treure la seva estimada. "*Una vegada entris no en podràs sortir mai més.*" li havia dit la Calipso. Però ell ho aconseguiria, igual que Orfeu ho va aconseguir. I en aquella ocasió ningun dels dos moriria.

-Ya hemos llegado.-va anunciar el taxista aturant-se davant d'un edifici semblant al local que la companyia tenia a Barcelona.

-Gracias.-va dir l' Orfeu mentre li pagava. Va sortir del cotxe penjant-se la funda del violí a l'espatlla. Un enorme cartell de neó amb les paraules *Ninfas de la Noche* donava la benvinguda i tot i que era de dia i les llums estaven apagades podia intuir que per la nit il·luminava gairebé tot el carrer. Va agafar aire i va travessar la porta d'entrada. Va escutar cada racó del vestíbul amb la mirada. No hi havia ningú a la recepció i el lloc semblava estar abandonat. Semblava que feia mesos que la dona de la neteja no s'havia passat per allà.

-Hola?-va començar, però encara no havia acabat de dir la paraula quan algú va apropar-se per darrere i va colpejar-lo al cap.

Capítol 4- La trobada

Una galleda d'aigua freda va impactar contra el rostre de l' Orfeu. La fredor del líquid va despertar-lo bruscament de l'estat d'inconsciència al que havia estat a causa del cop rebut al cap.

-Has arribat abans del previst.-va dir-li una veu que va reconèixer a l'instant. La veu de l'home amb el que havia parlat per telèfon. Allò va despertar-lo més que la galleda d'aigua freda.

-Tu.-va dir simplement, mirant-lo amb tanta ràbia que el somriure burleta se li va esborrar de la cara.

-Veig que tens els mateixos fums que la teva estimada.-va dir posant-se seriós.

-On està? He vingut fins aquí o sigui que el mínim que pot fer és deixar-me-la veure.

-Em sembla que no estàs en la millor posició per exigir-me res, no creus?-va dir apropant-se cap a ell, amenaçador.

-M'ho va prometre.-va dir l' Orfeu amb rancor.

-Jo no et vaig prometre res.-va dir somrient malèvolament.-Però avui m'he aixecat caritatiu, saps? Et permetré veure-la si és el que desitges.

Va agafar-lo pels braços i va notar com li ajuntava els canells amb alguna objecte metàl·lic darrere de l'esquena. Esposes. No era una bona senyal.

-És per precaució.-va dir responent a la seva pregunta no formulada. Va posar-li una mà a l'esquena per guiar-lo pels passadissos del local. Hi havia portes a banda i banda, totes amb la

pintura mig treta i plenes de pintades de tota mena. Van entrar per una d'aquelles portes a una habitació completament buida. L' Orfeu va mirar l'estància amb curiositat. No hi havia ni un sol moble, ni llum, ni un trist quadre penjat sobre una paret sense pintar. L'home va pitjar un botó minúscul que passava desapercebut a primera vista, camuflat entre un interruptor i un grapat de cables de la llum tallats. De sobte, un forat al sostre va començar a obrir-se i unes escales de fusta van començar a descendir al compàs d'un soroll mecànic.

-Puja.-va ordenar-li, empenyent-lo per l'esquena. L' Orfeu va començar a pujar les escales lentament per por a entrebançar-se. Sense les mans per agafar-se als costats no era gens fàcil. El primer que va entrar a l'estranya habitació de dalt va ser el seu cap. Va haver d'aturar-se uns segons a causa de la sorpresa. L'home va tocar-lo, molest per l'espera. Van entrar dintre d'una habitació sense portes ni finestres, especialment decorada per a una noia però les pintades que hi havia arreu eliminaven per complet l'harmonia dels colors suaus. No es va adonar de la presència de l' Eurídice fins que va girar el cap. Estava asseguda a una cadira amb una corda que l'immobilitzava el pit, la cintura i les cames. Les seves mirades es van trobar i va ser com si l'estància de cop i volta s'il·luminés.

-Orfeu...-va murmurar ella, però abans que pogués dir res més el Teo es va acostar cap a ella i va embenar-li els ulls. Ella va protestar.

-T'he dit que te'l deixaria veure una última vegada.-va dir amb el seu somriure burleta.-Doncs ja l'has vist.

Mentrestant, l' Orfeu se la mirava com si mirar-la li atorgués el seu desig més preuat.

-Us deixo una estona a soles.-va dir el Teo, i a continuació va somriure sinistrament.-Perquè us pugueu acomiadar.

Es va apropar a l' Orfeu i va treure-li les esposes, alliberant-li els canells. Va marxar per les escales petant-se de riure. Sense perdre temps, l' Orfeu es va acostar cap a l' Eurídice i va intentar-li treure la bena dels ulls. Era impossible. No era una bena normal. Tenia el tacte d'una bena normal però per darrere estava unida per un mecanisme que només s'obria amb un codi especial.

-Que estiguis aquí i no poder mirar-te és pitjor que les hores que he estat tancada en aquesta presó.-va dir l' Eurídice, amb la veu trencada per l'emoció. Es van donar un petó que expressava tot el que els dos havien sentit aquelles últimes hores: desesperació, por, anhel...

-Haig de treure't d'aquí com sigui.-va dir finalment l' Orfeu, separant-se d'ella.-Costi el que costi.

-És impossible. Hi ha càmeres de vigilància per tot arreu i els homes del *Boss* estan a l'aguait constantment.-va explicar ella negant amb el cap.

-Sé com podem escapar d'aquí.-va dir segur de si mateix mentre es portava una mà a l'espatlla. Oh, no. Un atac de pànic va envair-li tot el cos. On estava el seu violí? Aquell malparit se'l devia haver emportat.

-Què passa?-va preguntar l' Eurídice al notar la confusió de l' Orfeu. Tot i que no el podia veure, notava com l'ambient havia canviat.

-El meu violí... no està.-va contestar maleint en veu baixa.

-Esteu de sort, parelleta.-va interrompre la veu del Teo entrant de nou per les escales.-El *Boss* us vol veure en persona.

L' Orfeu estava bastant segur que allò no era estar de sort. El Teo va deslligar a l' Eurídice de la cadira, sense treure-li l'embenatge i els va guiar des de l'habitació fins als passadissos. Després de caminar una estona va aturar-se davant una porta que desentonava completament amb les del voltant. Estava perfectament pintada i sense cap rastre de vandalisme.

-Endavant.-va dir una veu sorprenentment amable quan el Teo va picar a la porta. Quan van entrar els va rebre un acollidor despatx decorat a l'estil del segle XX. Darrere de l'escriptori estava assegut un home d'uns trenta anys, atractiu i vestit amb una camisa blanca i una americana per sobre. Portava el cabell negre recollit en una cua al clatell. No era com l' Orfeu pensava. Esperava trobar-se amb un home madur, ja entrat en anys i mig calb.

-Sempre és un plaer veure't, Eurídice.-va dir el *Boss* dibuixant un somriure. Les seves dents blanques van contrastar amb la pell broncejada. Va dirigir la mirada cap a l' Orfeu i el va escutar de dalt a baix.-I aquí tenim al famós Orfeu.

L' Orfeu se'l va quedar mirant fixament, sense dir res.

-Teo, fes el favor de treure-li la bena a l' Eurídice.-va ordenar-li mantenint el to amable.-És una pena que tapi els seus preciosos ulls.

Va destapar-li els ulls i va parpellejar per acostumar-se a la llum. El *Boss* va arrufar les celles.

-Em sembla que vaig deixar-te ben clar que la volia sense cap dany.-va dir-li mirant la ferida de la templa.

-No vaig tenir més remei, senyor.-va contestar el Teo, espantat de cop i volta. El seu caràcter burleta havia desaparegut completament.

-Aquesta vegada ho deixaré passar.-va dir, deixant anar una amenaça silenciosa que va fer que el Teo tragués saliva. La seva expressió va suavitzar-se quan va mirar cap a l' Orfeu i l' Eurídice.

-És una pena que haguem arribat a aquests extrems.-va dir inclinant el cap de costat.-Però heu descobert coses que no havíeu de saber.

Tot i que havia tornat al seu to amable, les seves paraules van fer estremir-los.

-Si ens deixes lliures et juro que no direm res a la policia.-va intentar negociar l' Orfeu. L' Eurídice el va mirar, alertant-li amb la mirada que es mantingués callat. El *Boss* va començar a riure.

-No has pensat mai en canviar la música pels monòlegs? Et guanyaries millor la vida.-va dir-li quan l'atac de riure va haver acabat.-O sento noi però no puc arriscar-me, com pots comprendre. L' Eurídice va sentenciar el futur dels dos en el mateix moment que va posar un peu al meu despatx de Barcelona.

-Potser vaig sentenciar el meu futur.-va parlar l'al·ludida per primer cop.-Però no el de l' Orfeu. Ell no té res a veure en tot això.

-Bonica, si el Teo no l'hagués trucat per advertir-li del teu segrest hauria remogut cel i terra per trobar-te i no podríem arriscar-nos a ser descoberts per la policia.-va explicar el *Boss*.-Entén-me, era molt més fàcil portar-lo fins aquí i eliminar-lo del mapa.

Era la primera vegada que expressava en veu alta la intenció de matar-lo i l' Orfeu va fer un bot.

-I la companyia? Tard o d'hora se n'adonaran de la meua absència.-va dir l' Eurídice.

-M'he encarregat de transmetre un rumor fals per mitjà de la Calipso.-va dir tranquil·lament.-Els meus plans mai tenen forats, Eurídice.

De sobte, a l' Orfeu li va cridar l'atenció un objecte que el *Boss* tenia sobre de la taula. Era la seva funda de violí. L'esperança va tornar a brollar dintre seu.

-Ets un roí.-va insultar-lo ella. Només va aconseguir que el seu somriure s'eixamplés més. L' Orfeu va aprofitar que el *Boss* estava distret mirant l' Eurídice per abalancar-se sobre l'escriptori i agafar la funda. A l'instant tenia al Teo a sobre disposat a aplacar-lo, però va deixar-lo estabornit estampant-li la funda a la cara. El *Boss* va aixecar-se de la cadira i va treure una pistola del no-res. No l'apuntava a ell, sinó a l' Eurídice.

-Un altre moviment com aquest i ja et pots estar acomiadant de la teua estimada.-va amenaçar-lo.

-Si no baixes la pistola obriré la funda.-va amenaçar-lo ell al seu torn. El *Boss* va riure.

-I que faràs? Tocar una peça tan horrible que farà que em vulgui suïcidar?-va vacil·lar.

-Abans de venir fins a Madrid vaig instal·lar una bomba a la funda.-va explicar l' Orfeu, sorprenent tan al *Boss* com a l' Eurídice.-S'activa un temporitzador en l'instant que s'obre. A partir d'aquell moment la bomba triga 5 minuts en explotar.

-No voldràs que em cregui aquesta història absurda.-va dir-li el *Boss*.

-Jo de tu no ho comprovaria.-va advertir, dirigint una mà a l'obertura de la funda. La mà del *Boss* que sostenia la pistola va vacil·lar.

-No et queda més remei que negociar amb mi, *Boss*. Estem en igualtat de condicions.-va dir l' Orfeu després d'una llarga pausa. Aquest s'havia tornat a asseure a la cadira, però continuava alçant la pistola.

-Em sembla que t'equivoques. Jo sempre vaig un pas endavant que la resta.-va dir el *Boss*. Just quan va acabar de parlar va sentir com algú li posava una cosa freda a la templa dreta.

Capítol 5- La sortida de l'Infern

Un *clic* va anar acompanyat pel riure del Teo, que acabava de despertar-se i l'apuntava amb una pistola.

-Estàs entre l'espasa i la paret.-va dir el *Boss*.-Rendeix-te. Encara estàs a temps de guanyar-te una mort ràpida.

Les mirades de l' Orfeu i l' Eurídice es van trobar. Sense necessitat de parlar es van entendre a la perfecció. L' Eurídice va assentir amb un gest imperceptible per ningú més. A continuació, tot va passar molt ràpid. L' Orfeu va immobilitzar al Teo amb un moviment tan ràpid que no li va donar temps a reaccionar, apuntant-lo amb la pistola que feia uns segons l'apuntava a ell. Mentrestant l' Eurídice va aprofitar la confusió per apropar-se fins on estava el *Boss*, que havia començat a dirigir la pistola cap a l' Orfeu i estava a punt de prémer el gallet. A l'últim moment

va desviar la trajectòria i va apuntar cap a ella però abans que pogués disparar va donar-li una pontada de peu a la mà que va fer que li caigués al terra.

-Em sembla que us he subestimat.-va dir el *Boss*, entre sorprès i irònic.-Però és necessari molt més que tot això per guanyar-me.

A l'instant la porta del despatx es va obrir i van començar a entrar un seguit d'homes armats vestits igual que el Teo.

-L'opció de mort ràpida acaba de vèncer, Orfeu.-va dir el *Boss* amb una mirada geladora. Va agafar a l' Eurídice i la va assentar sobre seu, passant-li un braç pel coll per impedir que escapés. L' Orfeu va fer el gest d'avançar, però mitja dotzena de pistoles l'amenaçaven a les seves esquenes.

-Faràs tot el que jo et digui si no vols que els meus homes et deixin com un colador.-va continuar.-Primer de tot deixaràs anar al Teo.

L' Orfeu ho va fer, sense deixar de mirar al *Boss* ni un moment.

-Bé. Ara deixa la funda al terra.

Lentament va despenjar-se-la de l'espatlla i es va començar a agenollar fins a deixar-la al terra. Va mirar a l' Eurídice per comunicar-li les seves intencions. Ella ho va entendre i va fer que no amb el cap, obrint molt els ulls a causa de l'espant. Amb un gest ràpid va obrir el tancament de la funda. El so va cridar l'atenció de tots els homes de la sala. Els únics que van espantar-se van ser els que sabien les conseqüències d'obrir aquella funda.

-5 minuts, *Boss*.-va dir l' Orfeu. Va destapar del tot la funda, descobrint un preciós violí dissenyat especialment per a ell. Es va sentir un *pip* que indicava l'activació del compte enrere. Del compartiment va treure una pistola amb la que va apuntar al *Boss*.

-Sé la combinació per aturar la bomba.-va dir.-Si ens deixes anar a l' Eurídice i a mi impediré que l'edifici s'ensorri de dalt a baix.

Per primera vegada des que havia arribat al despatx va poder veure com l'expressió del *Boss* mostrava un pànic real. Sabia que l' Orfeu no bromejava.

-D'acord. Tu guanyes.-va dir el *Boss*. Es va treure de sobre a l' Eurídice i la va empènyer fins a ell amb menyspreu. L' Orfeu la va estrènyer contra ell amb força per impedir que mai més se'n tornés a anar del seu costat.-Desactiva la bomba.

Es va agenollar i va tocar una melodia amb les cordes del violí. Quan va acabar, una bala va impactar contra l'espatlla de l' Orfeu. L' Eurídice va deixar anar un crit.

-Ningú.-va dir el *Boss* pistola en mà.-Ningú que s'ha atrevit a enfrontar-se'm ha sortit mai en vida.

-Sabia que no eres un home de paraula.-va dir l' Orfeu amb menyspreu.-Per això no he desactivat la bomba.

La cara del *Boss* es va desencaixar.

-Ordena als teus homes que deixin anar les pistoles.-va ordenar-li l' Orfeu.-Ordena-ho o faig que la bomba exploti ja.

El *Boss* va fer un gest als seus homes perquè deixessin les pistoles a terra.

-Ara l' Eurídice i jo marxarem per la porta amb el violí.-va anunciar-l no ens ho impedireu.

Van començar a caminar enrere fins la porta de sortida, vigilant que ningú fes un gest estrany contra ells. El *Boss* només els mirava, amb una mirada tan plena d'odi que no semblava humana. Era com està mirant als ulls del Senyor de l'Infern.

-M'hauria agradat que les coses acabessin d'una altra manera.-va dir l'Orfeu quan ja eren fora. Va llançar el violí dintre del despatx sense desactivar-lo davant les mirades incrèdules de tots. Va tancar la porta i va començar a córrer amb l'Eurídice agafada de la mà. Va fer una ganyota de dolor. La ferida de l'espatlla no li parava de sagnar i quan més corria més sagnava. Però no podien aturar-se. Els homes del *Boss*, un cop recuperats de la impressió, havien començat a perseguir-los. I la bomba no trigaria a explotar.

-Estàs boig, ho saps?-va dir l'Eurídice amb la veu ofegada per l'esforç de la carrera. De sobte va començar a riure, un riure nerviós que va deixar anar tota la tensió acumulada per donar pas al plor.

-Quan m'he agenollat a desactivar la bomba...-va començar a dir l'Orfeu enmig de la carrera.- He vist el meu telèfon mòbil. Hi havia un missatge d'un número desconegut.

-I què deia?-va preguntar l'Eurídice, sanglotant.

-*"La policia ve de camí"*.

Van arribar al vestíbul de l'edifici i van córrer cap a la porta. La llibertat estava només a dos passos. Van sortir a fora i van distingir la silueta d'un cotxe de policia que s'apropava cap a ells. De sobte, es va sentir el soroll d'una explosió. En qüestió de segons, l'edifici es va començar a incendiar.

-Em sembla que el *Boss* i el seu negoci han estat els esborrats del mapa.-va dir l'Orfeu mirant les flames.

-No m'ho puc creure...-va dir l'Eurídice, tapant-se la boca amb la mà. Va començar a plorar desesperada.

-No cal que t'embrutis la cara de llàgrimes per mi, bonica. No estic mort.-va dir la veu del *Boss*. El cor de tots dos va aturar-se de l'espant. Tenia l'americana trencada i els botons de la camisa estaven gairebé tots oberts. Els va dedicar una mirada sinistra.

En un segon va passar tot a càmera lenta. El cotxe de policia va aturar-se i els policies van començar a sortir del cotxe a la vegada que el *Boss* treia la pistola i disparava a l'Eurídice al pit. La noia va estar a punt de caure al terra com un sac.

-No!-va cridar l'Orfeu agafant-la al vol. Tot i la ferida a l'espatlla, va sostenir el seu cos inert. Els policies, que havien presenciat l'escena, van apuntar cap al *Boss*, que no parava de somriure.

-Deixi anar l'arma.-van ordenar-li. Va deixar anar la pistola, aixecant els palmells de la mà. Un dels policies va esposar-lo mentre l'altre no deixava d'apuntar-lo amb la pistola. Mentrestant l'Orfeu intentava taponar la ferida com podia, però no parava de rajar sang.

-Eurídice, Eurídice...-repetia com un salm. Les llàgrimes li havien començat a brollar dels ulls.

-Sabíem... sabíem que això acabaria així.-va murmurar l'Eurídice amb un fil de veu. Va dibuixar un somriure dèbil, però el dolor li desfigurava la cara.-Els nostres noms estaven maleïts.

-No et moriràs.-va dir l' Orfeu.-No ho permetré.

-Em sembla que ja és massa tard.-va dir l' Eurídice i va intentar riure, però va començar a tossir i un fil de sang li va caure del llavi.

-No puc. No puc viure sense tu.-va dir desesperat.

-O sento. No t'hauria d'haver amagat tot això.-va dir l' Eurídice. Cada cop li costava més parlar i arrossegava les paraules.-Si t'ho hagués explicat, potser tot això no hauria acabat així...

-T'estimo.-va dir simplement.

-I jo.

I ja no va tornar a dir res més. Els seus ulls es van quedar en blanc, mirant al no-res. El seu pit va deixar de pujar i baixar en busca d'aire pels pulmons foradats per la bala. El plor de l' Orfeu va ressonar per tota la ciutat.

α 7. MITOLOGIA EN EL MUSEU DEL PRADO

Per tal d'aprofundir una mica més en el món de l'art i per veure en primera persona algunes de les obres que incloc en aquest treball, vaig decidir anar fins al Museu del Prado.

Durant tot un dia vaig passejar-me per totes les sales del museu i amb una llibreta en mà, anava apuntant les obres que a primera vista identificava com a mitològiques. A més a més, amb l'ajuda d'una llista on sortien totes les obres relacionades amb mitologia, vaig anar sala per sala per localitzar-les i a mesura que les trobava les anava tatxan. El resultat final va ser un recull de més de cent obres.

Després de la visita en primera persona, vaig crear una pàgina web on apareix la llista anteriorment anomenada i on faig un comentari de deu de les obres que jo vaig escollir d'entre totes, entre les que es troben obres de Goya i Velázquez. En aquests comentaris he barrejat el meu coneixement mitològic amb detalls més tècnics, explicant de quina manera l'autor intenta reflectir el mite, juntament amb una petita descripció dels personatges que protagonitzen cada obra. L'enllaç de la pàgina web és el següent:

<http://mitologiaprado.jimdo.com/>

α CONCLUSIÓ

Després d'haver estat mig any treballant per confirmar la meva hipòtesi inicial, finalment puc afirmar que la idea que tenia en un principi s'ha mantingut al llarg del treball i ha acabat per ésser confirmada al finalitzar-lo. D'aquesta manera, puc dir que la mitología sí ha estat present al llarg dels anys tan en la literatura com en l'art, tot i que hi ha segles que destaquen per sobre dels altres (com per exemple els que pertanyen a l'època del Renaixement o del Neoclassicisme) ja que la inspiració en el món clàssic era el pilar d'aquests moviments culturals. La mitología, com a element indispensable a Grècia i Roma, també ho era pels que agafaven com a model les idees clàssiques. Fins i tot en els segles en els que la mitología no és el tema preferent, s'ha continuat conservant i s'ha mantingut latent per després tornar a aparèixer amb força. En definitiva, és una constant inspiració pels artistes i poetes, que no mor mai i que viu per sempre.

Realitzar aquest treball ha resultat ser una experiència molt agradable i satisfactòria per a mi. No només he recordat mites que havia oblidat sinó que n'he après de nous. M'ha permès viure'l com una aventura, com un viatge per les línies del temps i de l'espai cap a una altra dimensió completament diferent a la nostra, on els homes conviuen amb els déus i on tenen cabuda tota mena de personatges fantàstics com ciclops, gegants, sàtirs o fetillers. A més a més, he tingut la oportunitat de visitar el Museu del Prado, cosa que m'ha permès apropar-me més al món de l'art i saber apreciar molt millor les pintures que apareixen en el meu treball. M'he quedat sorpresa de la quantitat d'obres d'art que he trobat sobre la mitología. Fins i tot autors com Picasso o Dalí van arribar a transmetre la mitología en algun dels seus quadres. A partir d'ara i gràcies a aquest treball, cada cop que vegi una pintura la miraré amb uns altres ulls.

En aquest treball també he unit dues de les meves aficions preferides: la mitología i l'escriptura. Escriure una història basada en un mite ha sigut com un passatemps. L'esforç que he posat en ella, les hores senceres escrivint i pensant noves trames han valgut la pena. He aconseguit el que volia en un principi: posar-me en la pell d'un escriptor i, tal i com han fet molts dels autors que menciono en el treball, extreure de la mitología la base de l'argument, afegint el meu toc personal.

Penso que tothom hauria de tenir uns coneixement bàsics sobre mitología, no només per la cultura que aportaria sinó perquè comprendrien millor petits detalls que ens envolten. Al anar a un museu, podrien identificar una obra mitològica i saber la història que s'amaga darrere, en comptes de quedar-se mirant només l'escena. Per exemple, el quadre de *Les filoses* de Velàzquez a primera vista no sembla tractar sobre mitología, però si saps la història que l'autor ens vol explicar pots arribar a disfrutar del quadre el doble. Aquest coneixement, a part de servir per identificar quadres, també serviria per conèixer el llegat que el món grec ha deixat en la nostra cultura actual.

Quan acabi d'escriure aquestes línies i posi el punt i final a un treball que m'ha portat mesos, hauré superat una de les proves més complicades i alhora més enriquidores de tota la meua vida. Amb aquest treball no només he pogut afirmar la meua hipòtesi sinó que la he superat amb diferència.

α ANNEX: LA MITOLOGIA EN LA VIDA QUOTIDIANA

Actualment estem rodejats de mitologia grega. En aspectes com l'astronomia, la psicologia o les frases fetes, la mitologia ha influenciat de manera significativa. D'aquesta manera l'herència dels grecs segueix vigent en la nostra cultura i en definitiva, en la nostra vida quotidiana. En aquest annex he volgut fer un recull d'alguns exemples de mitologia en la nostra vida diària.

ASTRONOMIA

L'astronomia està plena de referència mitològiques. Per exemple, la majoria de planetes i satèl·lits tenen nom d'algun personatge mitològic, fins i tot alguns asteroides i constel·lacions:

-> PLANETES I ALGUNS DELS SEUS SATÈL·LITS CORRESPONENTS

Mercuri: Hermes, missatger dels déus.

Venus: Afrodita, deessa de l'amor.

Terra: Gea, deessa mare.

Mart: Ares, déu de la guerra.

= *Fobos i Deimos*, fills d'Ares i Afrodita.

Júpiter: Zeus, déu sobirà de l'Olimp.

= *Amaltea*, nom de la cabra que va amamentar a Zeus quan era un nadó.

= *Metis*, amant de Zeus i mare d'Atenea.

= *Io*, amant d'una de les metamorfosis de Zeus que es va haver de convertir en vaca per tal de fugir de l'ira d'Hera.

= *Europa*, amant d'una de les metamorfosis de Zeus raptada pel déu transformat en un brau blanc.

= *Ganimedes*, amant d'una de les metamorfosis de Zeus raptat pel déu i portat a l'Olimp per ser coper dels déus.

= *Calisto*, amant d'una de les metamorfosis de Zeus que va ser transformada en una Osa.

= *Leda*, amant d'una de les metamorfosis de Zeus el qual es va unir amb ella en forma de cigne.

= *Pasífae*, esposa de Minos, rei de Creta, i mare del Minotaure.

Saturn: Cronos, tità pare de Zeus i derrocat pel seu propi fill.

= *Atles*, fill del tità Japet i de l'oceànide Clímene que va ser castigat a sostenir el món sobre les seves espatlles eternament.

= *Prometeu*, fill del tità Japet i de l'oceànide Clímene creador dels primers homes i benefactor seu, que va causar l'ira de Zeus robant el foc sagrat de l'Olimp.

= *Pandora*, primera dona creada pels déus i enviada als homes com a càstig, que va obrir la caixa que contenia tots els mals alliberant-los per tot el món.

= *Epimeteu*, germà de Prometeu que va casar-se amb Pandora.

= *Tetis*, titànide filla de Urà i Gea.

= *Calipso*, nimfa que va retenir a l'heroi Ulisses a la seva illa durant deu anys.

= *Rea*, titànide esposa de Cronos i mare de la primera generació de déus.

= *Tità*, nom dels fills de Gea i Urà.

= *Japet*, tità fill de Gea i Urà, pare de Prometeu, Atlas i Epimeteu.

Urà: Déu primordial, que unit a Gea va engendrar als Titans.

Neptú: Posidó, déu del mar.

= *Tritó*, déu marí fill de Posidó i Anfítrite.

= *Nereida*, nom de les divinitats marines filles de Nereu.

= *Galatea*, nereida coneguda per la seva història d'amor no correspost amb el ciclop Polifem.

Plutó: Hades, déu de l'Inframón.

= *Caront*, barquer encarregat de creuar les ànimes dels morts pel llac Estígia fins a les portes de l'Hades.

-> CONSTEL·LACIONS

Ossa Major: Calisto, nimfa que formava part del seguici de la deessa Artèmis i de la que Zeus es va enamorar, transformant-se en la deessa de la caça per tal d'unir-se amb ella. Quan Afrodita va descobrir que Calisto estava embarassada, la va transformar en una ossa.

Ossa Menor: Fenice, també companya d' Artèmis i seduïda per Zeus. Va patir el mateix destí que Calisto.

Casiopea: Mare d' Andròmeda que va atrevir-se a competir en bellesa amb les nereides. A mode de venjança el déu Posidó va enviar un monstre marí a la seva terra.

Andròmeda: Filla de Cefeu i Casiopea, van lliurar-la com a sacrifici al monstre marí que amenaçava la seva terra per tal d'apaivagar la seva ira. L'heroi grec Perseu va salvar-la i va matar al monstre, fent-la esposa seva.

Pegàs: Cavall alat fill de Posidó i Medusa.

Perseu: Fill de Zeus i Dànae, heroi que va matar a la Gorgona Medusa i va alliberar a Andròmeda de la roca on estava lligada.

Orió: Gegant caçador fill de Posidó i Euríale, que segons algunes versions va intentar violar a la deessa Artèmis i aquesta va enviar-li un escorpí gegant per tal que el matés.

Hidra: Hidra de Lerna, monstre de cent caps que Heràcles va haver de matar en un dels seus dotze treballs. Cada cop que li tallava un cap en sorgien tres més.

Hèrcules: Heràcles, heroi més famós de la mitologia grega.

-> ASTEROIDES

Ceres: Demèter, deessa de l'agricultura.

Palas: Pal·les Atenea, deessa de la saviesa.

Vesta: Hèstia, deessa de la llar.

Juno: Hera, esposa de Zeus.

Hebe: Filla de Zeus i Hera, deessa de la joventut.

Ícar: Personatge de la mitologia grega que juntament amb el seu pare Dèdal va fugir del laberint del Minotaure amb unes ales fetes amb plomes i cera. Va volar massa a prop del sol i les ales van desfer-se, caient al mar.

CALENDARI

Els dies de la setmana, tret els que corresponen al cap de setmana, deuen el seu nom a la mitologia grega.

-> *DIES DE LA SETMANA*

Dilluns: Dia dedicat a la lluna, Selene, deessa identificada amb Artèmis.

Dimarts: Dia que correspon al déu Mart, Ares.

Dimecres: Dia que correspon al déu Mercuri, Hermes.

Dijous: Dia que correspon a Júpiter, Zeus.

Divendres: Dia que correspon a Venus, Afrodita.

GEOGRAFIA

Continents, illes, països o accidents geogràfics que tenen referències mitològiques en els seus noms. Alguns d'ells són:

Àsia: Continent que rep el nom de l'oceànide filla de Tetis i Oceà.

Atles: Serralada amb el nom del fill de Japet i Clímene, condemnat a sostenir el món.

Bòsfor: "Pas de la vaca". Camí que lo pren quan fugí a causa de la picadura del tàbac.

Corfú: Falç amb la que Cronos va mutilar a Urà.

Delos: Illa que acull a Leto per donar a llum a Artèmis i Apol·lo.

Egeu: Mar amb el nom del pare de Teseu, que es va tirar al mar quan el vaixell del seu fill va tornar de Creta amb les veles negres, que Teseu va oblidar-se de canviar i que anunciaven que l'expedició havia resultat un fracàs.

Europa: Continent que rep el nom d'una de les amants de Zeus.

Etna: Muntanya sota el qual Zeus va sepultar al monstre Tifó. Des de llavors el foc que escup el volcà correspon a les flames que vomita el monstre.

Olimp: Mont més alt de Grècia, on residien els déus.

VOCABULARI

En el nostre dia a dia utilitzem expressions o paraules que tenen el seu origen en la mitologia grega.

-> *PARAULES*

Adonis: Home jove i bell, s'utilitza per indicar la bellesa masculina.

Afrodisíac: Es diu de l'aliment que excita el desig sexual. Paraula derivada del nom de la deessa de l'amor.

Amazona: Dona que munta a cavall. Origen en les Amazones, filles del déu Ares.

Apol·lini: Home de gran bellesa física, a imatge i semblança de les escultures del déu Apol·lo, considerades el prototip de bellesa ideal.

Ateneu: Associacions culturals o lloc on es reuneixen aquestes associacions. Nom derivat de la deessa de la saviesa.

Atlant: Estàtua en forma d'home que sosté sobre el seu cap o espatlles l'arquitrau d'una construcció substituint a una columna.

Bacanal: Orgia, festa desenfrenada similar a les que celebrava el déu del vi, Dionís / Baco.

Cereal: Derivat de la deessa de l' agricultura, Demèter / Ceres.

Ciclopi: Allò que és molt més gran de lo normal, gegantesc.

Dèdal: Sinònim de laberint. Nom derivat del constructor del laberint de Creta.

Eco: Repetició d'un so degut a la reflexió o canvi de direcció de les ones sonores quan topen amb un obstacle. Nom derivat de la nimfa Eco, que es va enamorar de Narcís i no va ser corresposta. Al morir, es va convertir en una veu que repetia les últimes síl·labes de les paraules que es pronunciaven.

Eròtic: Relatiu al amor o al sexe. Derivat del nom del déu de l'amor, Eros.

Herculi: S'aplica a la persona que té molta força física i un cos molt robust. Derivat del nom de l'heroi Heràcles / Hèrcules.

Hermafrodita: S'aplica a cert individus humans que tenen tan l'òrgan sexual masculí com el femení.

Hipnosis: Estat mental de la consciència. Nom derivat d' Hipnos, la personificació del somni.

Marcial: Relatiu a la guerra o als militars. Derivat del nom del déu de la guerra, Mart / Ares.

Mentor: Home encarregat de l'educació d'un jove. En la Odissea, Ulisses encarrega a Mentor, el seu fidel amic, l'educació del seu fill Telèmac mentre aquesta està lluitant a la guerra de Troia.

Museu: Lloc on es guarden col·leccions d'objectes artístics, científics i de valor cultural. Derivat del nom de les filles de Zeus i Mnemòsine, les Muses.

Odissea: Sèrie de penalitats o treballs que algú pateix, fent referència a l'aventura que va haver de viure l'heroi grec Ulisses.

Orfeo: Societat de cantants que formen un cor. Derivat del nom de l'heroi grec Orfeu, que tocava tan bé la lira i la cítara que tenia el do de domar a les feres.

Pitonissa: Dona amb el poder de l' endevinació, especialment dels fets que succeiran en un futur. La Pitonissa era la sacerdotessa del déu Apol·lo que habitava al temple de Delfos.

Plutòcrata: Classe adinerada de la societat. Derivat del nom del déu de l' Inframón, Plutó / Hades.

Proteic: S'aplica al que té la capacitat de canviar de forma, d'aspecte, d'idees, etc. Nom derivat de Proteu, divinitat marina que tenia la capacitat de transformar-se en qualsevol animal o element de la naturalesa.

Sibil·la: Dona o sacerdotessa a la que es considerava dotada d'esperit profètic. En la Grècia antiga era l'encarregada d'anunciar els Oracles d'Apol·lo.

Titànic: S'aplica a una persona de grandesa excepcional, digne d'admiració.

Venus: S'anomena així a la dona que és molt bella.

-> *FRASES FETES*

Aquí va ser Troia: Lloc o situació en la que succeeix alguna cosa memorable o caòtica.

Cremit Troia: Declaració d'intencions en la que algú es proposa fer alguna cosa sense reparar en les conseqüències o resultats que pugui tenir.

Caixa de Pandora: Qualsevol cosa o situació que degut al seu mal tractament acabi provocant desgràcies o situacions negatives.

Cants de sirena: Es diu d'alguna cosa que atrau però que condueix a un mal final.

Espasa de Damòcles: Amenaça permanent d'algun perill. Fa referència a Damòcles, que tenia una espasa situada estratègicament a sobre seu i que amenaçava en caure's.

Estar en braços de Morfeu: Expressió que s'utilitza per indicar que algú està dormint. En la mitologia grega, Morfeu era el déu dels somnis i de la nit.

Poma de la discòrdia: Allò que desencadena discòrdia. Fa referència a la poma d'or que Eris, la deessa de la discòrdia, va portar a les núpcies de Peleu i Tetis i que portava escrita "per a la més bella". Hera, Afrodita i Atena se la disputen i posen a Paris com a jutge. Cadascuna li ofereix un do diferent, però Paris escull a Afrodita, que li promet la dona més bella. Això acaba desencadenant la guerra de Troia.

Nèctar i ambrosia: S'utilitza per expressar l'exquisidesa d'alguns menjars, fent referència als aliments dels déus olímpics.

Cabdell o fil d'Ariadna: Allò que permet sortir d'una situació difícil.

Semblar una Esfinx: S'aplica a les persones que no deixen entreveure els seus pensaments o intencions.

Posar-se com una fúria: Manifestació de còlera o mal geni. Fa referència a les Erines o Fúries, les deesses de la venjança.

Ésser una harpia: S'aplica a les persones de mal caràcter que fan servir un llenguatge insultant i groller. Les Harpies són uns animals fantàstics amb rostre de dona i cos d'au rapinyadora.

Taló d'Aquil·les: Es diu del punt dèbil o vulnerable d'una persona o cosa.

PSIQUIATRIA

El nom d'alguns trastorns psicològics reben el nom de personatges mitològics, la història dels quals té relació amb el significat del trastorn.

Complex de Diana: Dona que rebutja la sexualitat i el contacte amb homes. Fa referència a la deessa Artèmis, que es manté verge eternament.

Complex d'Èdip: Tendència que es manifesta en els nens a rivalitzar amb el pare, degut a l'amor per la mare.

Complex d'Electre: Tendència que es manifesta en algunes nenes que senten atracció pel pare i hostilitat cap a la mare. Fa referència al mite d'Electre, filla d'Agamèmnon i Clitemnestra.

Complex de Cassandra: Es diu de la situació que algú pateix al no ser cregut per les seves prediccions o avisos.

Mal de Saturn: Malaltia mental que porta als pares a causar la mort dels seus propis fills en la convicció que es l'única solució per evitar-los la infelicitat.

Narcisisme: S'aplica a la persona que cuida massa la seva aparença, presumit i vanitós que està tan orgullós de la seva bellesa que sembla que estigui enamorat de si mateix.

MARQUES PUBLICITÀRIES

Constantment estem inundats per anuncis publicitaris: a la televisió, a la ràdio, al carrer... anuncis que ens intenten vendre productes de tota mena. Fins i tot en el món de la publicitat, el nom d'algunes marques fan referència a personatges mitològics.

= Maletes i bolsos **Hermes** .

= Ford **Orió**.

= **Pegaso**, coneguda marca de camions espanyola.

= Renault **Clio**.

= Marca de pintures **Titán**.

= Netejador **Ajax**.

= Marca de rellotges **Kronos**.

TAULA PERIÒDICA

Alguns elements químics deuen el seu nom a la mitologia, com per exemple:

Heli: Hèlios, déu del Sol.

Titani: Nom relacionat amb els Titans.

Seleni: Selene, deessa de la Lluna.

Pal·ladi: Pal·les Atenea.

Niobi: Niobe, filla de Tàntal.

Ceri: Ceres / Demèter, deessa de l'agricultura,

Tàntal: Fill de Zeus i Pluto famós pel càstig que li van imposar als Inferns.

Mercuri: Hermes, missatger dels déus.

Urani: Urà, déu primordial.

Neptuni: Neptú / Posidó, déu del mar.

Plutoni: Plutó / Hades, déu de l'Inframón.

α BIBLIOGRAFIA

- ALAMILLO, ASSELA. *La mitología en la vida cotidiana*. Acento Editorial, 1998
- DE ELVIRA, Antonio Ruiz. *Mitología clásica*. Madrid: Editorial Gredos, S.A., 2011
- GRAVES, Robert. *Los mitos griegos*. Barcelona: Alianza Editorial, 2001
- La guía del Prado*. Museo Nacional del Prado, 2012
- "Mitología griega." *Microsoft® Student 2006* [CD]. Microsoft Corporation, 2005.
- MONCAU, Carme / SARIOL, Joan / CUCURELLA, Santiago. *La mitología clásica. Literatura, art, música*. Barcanova, S.A. Editorial, 1995
- Nova enciclopèdia catalana de l'estudiant. Història. Mitologia. Religions*. Carroggio.
- RAE, Mc. *El pequeño gran libro de la mitología*. Ma Non Troppo, 2006
- VERNANT, Jean-Pierre. *El universo, los dioses, los hombres. El relato de los mitos griegos*. Barcelona: Editorial Anagrama, 2000

α PÀGINES WEB

La mitología en la pintura del Museo del Prado

<<http://interclassica.um.es/var/plain/storage/original/application/647bda721c2d6a851560426054cc43dc.pdf>>

Cosmogonía. (Pinturas mitològiques sobre la teogonia)

<<http://web.usal.es/~hvl/Mitos/cosmoteog.htm>>

Mito y poesía

<<http://wikiatalanta.wikispaces.com/search/view/Mito+y+Poes%C3%ADa>>

Centro Virtual Cervantes

<<http://cvc.cervantes.es/literatura/default.htm>>

Escriptors.cat

<<http://www.escriptors.cat/?q=autors>>

Atributs dels déus de l'Olimp

<<http://recursos.cnice.mec.es/latingriego/Palladium/cclasica/esc337dt04.htm>>

Mitología del Sistema Solar

<<http://perso.orange.es/alcapellb/textoshtm/temes/mitsisesp3.htm>>

El mite de Prometeu

<<http://ozcity.blogspot.com.es/2005/12/el-mito-de-prometeo.html>>

Déus

<<http://www.poesiadelmomento.com/2007/poemas136c.html>>

<<http://www.elolimpo.com/>>

<<http://www.culturageneral.net/>>

<http://www.slideshare.net/alba_targa/hefest-vulc>

<<http://www.xtec.cat/~mespuna/zeus/frivol.htm>>

Mitología clásica

<<http://web.usal.es/~hvl/Mitos/index.htm>>